

A
0
0
1
3
5
7
4
5
9
5

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

Digitized by Google

UPSALA UNIVERSITETS ÅRSSKRIFT 1881.
FILOSOFI, SPRÅKVETENSKAP OCH HISTORISKA VETENSKAPER. III.

OM
RIM OCH VERSLEMNINGAR

I
DE SVENSKA LANDSKAPSLAGARNE

IAKTTAGELSER

AF
ERIK HENRIK LIND

UPSALA
AKADEMISKA BOKHANDELN.
(G. J. LUNDSTBOM.)

6003

OM
RIM OCH VERSLEMNINGAR

I
DE SVENSKA LANDSKAPSLAGARNE

IAKTTAGELSER

AF
ERIK HENRIK LIND

Upsala Universitets Årsskrift 1881
Filosofi, Språkvetenskap och Historiska vetenskaper. III.

UNIV. OF CALIFORNIA
ALLEN DUNN LIBRARY

UPSALA 1881
ESAIAS EDQUISTS BOKTRYCKERI

APPROVED FOR RELEASE
PROJECT CREST

PD
5517
L640

Förord.

Sedan denna afhandling under de tre första månaderna af år 1879 fördes i pennan, har ämnet vidrörts af prof. M. B. Richert i en uppsats om Västgöotalagens inlednings- och slutord i Nordisk tidskr. for filologi, ny række, B. 4, s. 22—28, samt af C. Rosenberg i hans arbete Nordboernes åndsliv fra oldtiden til vore dage, B. 2, h. 1 s. 155—160, af båda dock mera i förbigående.

Den fornnordiska metriken har sedan dess inträdt i ett nytt skede genom prof. E. Sievers' afhandling Beiträge zur skaldenmetrik, som föranledt en fullständig omarbetning af min afhandlings senare del.

Till docenten Adolf Noreen står jag i tacksamhetsskuld för många värdefulla upplysningar och vänliga råd.

Upsala i mars 1881.

E. H. L.

Om rim och verslemningar i de svenska landskapslagarne.

Iakttagelser

af

Erik Henrik Lind.

Rimmet.

Rimmet äger, såsom känt, i den gamla nordiska literaturen en vidsträktare både betydelse och användning än inom den moderna. Under det den nyare versläran, om man från senare tiders genom studiet af den isländska literaturen framkallade enstaka försök till återupplifvande af gamla former, icke känner mer än ett slags rim, *ändrimmet*, har den isländska åter dess utom tvänne andra arter: *uddrim* (bokstafsrim, alliteration) och *inrim* eller *midrim* (stafvelse-rim, assonans).

Rimmet är vidare, i denna sin fornnordiska betydelse, ingalunda en den bundna framställningsformen så uteslutande tillhörig företeelse, som man efter den nyare uppfattningen däraf vill föreställa sig det. Visserligen hade det äfven i forntiden sin hufvudsakliga användning och så att säga regelbundna tillvaro inom skaldekonsten; men att äfven den rena prosan flitigt och med förkärlek brukade rimmet såsom en flos orationis, en prydnad, och en hållpunkt för minnet, därom kan man lätt öfvertyga sig. Rimmade uttryck och ordsammanställningar förekomma mer eller mindre talrikt öfveralt i den fornnordiska prosaliteraturen, icke allenast där en äldre poetisk form ligger till grund, såsom händelsen är med en del isländska sagor,

hvilka endast äro prosaiska omskrifningar af gamla kväden, utan äfven där någonting sådant omöjligen kan förutsättas eller misstänkas ¹⁾.

Ja, böjelsen för rimmade ordsammanställningar är i själfva verket icke utdöd ännu den dag som är. Med någon uppmärksamhet skall man lätt finna en ganska stor mängd sådana gängse i vårt riksspråk; inrim så väl som uddrim; det senare dock vanligast nu som fordom. Några exempel, gripna ur högen, må anföras. Uddrim: ord och åthäfvor, åker och äng, en för alla och alla för en, ärr och åkomma, bo och bygga, å båle brännas, döf och dum, gäf och gängse, fult och fast, föda och fostra, fria eller fälla, hull och hår, döma hund efter håren, herre och husbonde, gammal och god, gjord gärning, kulor och krut, ljuft och ledt, lös och ledig, lif och lem, sucka och sörja, slagen till slant, last och lyte, torr och tråkig, vank och villa, tid och tillfälle, sönder och samman, frisk och färdig, krypa till korset, väder och vind, vett och vilja, vrår och vinklar, vikt och värde, släp och slit. Inrim: ur och skur, tiden lider, ingen tid förliden, här och där, när och fjärran; hugg och slag, bud och stadgar, hand och mun(d), ditt och datt, hög och låg, arla och särla, här och hvar, jämt och samt, korn och kärna ²⁾, löst och fast. Ytterligare exempel anföras hos Rydqv. Sv. spr. lagar V. s. 240. Således både vokaliska och konsonantiska uddrim, både hela och halfta inrim. En stor rol spelar rimmet i våra landsmål; i allmogens ordspråk, ordstäf och talesätt är det ytterst vanligt; folket rimmar liksom af instinkt; därför att det faller sig så. Att här föreligger ett forndrag, som med en märkvärdig lifskraft bibehållit sig från en tid, dit ingen forskning mäktar följa det, lider intet tvifvel. Åt minstone gäller detta om uddrimmet, som synes tillhöra det samgermanska språkskedet.

En företeelse som denna, så ålderdomlig, så genomgående, så djupt rotfäst i vårt språks väsen och lynne, synes redan i och för sig vara förtjänt af synnerlig uppmärksamhet och intresse, och hon blir det ännu mera genom de ganska många och viktiga språkhistoriska upplysningar, som däraf kunna hämtas. I isländskan, som äger en poetisk litteratur, och där rimmet i följd häraf intager en mera framstående och i ögonen fallande plats, har det också, äfven från den språkhistoriska synpunkten, varit föremål för en sådan upmärk-

¹⁾ Jfr t. ex. Hungrvaka (Biskupasögur I) s. 65: kirkjur ok klukkur, brur ok brunna, vöð ok vötn, björg ok bjöllur.

²⁾ I detta exempel har en gång inrimmet varit förbundet med uddrim, såsom ofta var fallet i fornsvenskan. Nu mera är blott inrimmet kvar, sedan *k* före den lena vokalen ändrat uttal.

samhet. Hvad däremot angår fornsvenskan, som bevarat så få och torftiga kvarlevor af den poetiska alstring, som dock säkert funnits äfven hos våra förfäder, har detta endast i ringa mån varit händelsen. Vår älsta litteratur, fattig på vers, om än icke så fattig, som man länge trott, är likväl ganska rik på rim. De gamla landskapslagarne innehålla nämligen mycket af det senare och icke så litet äfven af det förra. Ett närmare skärskådande af bådadera skall blifva ämnet för denna afhandling. Rim och versform höra naturligtvis nära till sammans, eftersom det förra utgör en väsentlig bestämning hos den senare, men då rimmet *kan* äga en själfständig tillvaro, och man således icke utan vidare har rätt att af dess befintlighet sluta till versformens tillvaro, torde det vara lämpligast att betrakta dem hvar för sig, och då begynna med rimmet såsom något på förhand gifvet och påtagligt, för att därefter tillse, huru vida några egenskaper hos det samma finnas, som kunna tjäna till stöd för det gamla antagandet, att lagarne en gång varit affattade i poetisk form, och huru vida de i sin nuvarande gestalt bevarat några lemningar af denna poetiska form.

Uddrim.

Vid utarbetandet af den följande förteckningen öfver dessa har det stundom visat sig svårt att afgöra, hvad som verkligen är rim och hvad som blott skenbart är det. Naturligtvis kan det mången gång vara en ren tillfällighet att ord med samma begynnelsebokstäfver kommit att stå i närheten af hvarandra. Det har varit mitt bemödande att söka undvika sådana skenbara rim, eller åt minstone ej bygga några slutsatser på andra än fult säkra och pålitliga exempel.

I. Vokalliska uddrim.

affraþæ och awitæ. U. i. 10; Vm. II i. 15 pr. ¹⁾).

agha och ærua. Ö. g. 16 pr.

aign och oyra, G. 20,6, 53.

aker och æng. allm.

aldæ oþæl. U. i. 1 m. fl. st.

¹⁾ Lagarne betecknas endast med begynnelsebokstafven. Vm. = västmanna- och Sm. = smålandslagen till skillnad från västgöta- och södermannalagen. Fragm. af Ö. = det i Tidskr. for fil. og ped. B. VI trykta fragmentet af östgötalagen.

alin örtugh. H. þ. 2.
 allt at enu. U. æ. 9, kk. 22 m. fl. st.
 alzman ok ymuman. V. II d. 15.
 ar ok akoma. Ó. vm. 6,5.
 arf ok orf. U. æ. 10,1 m. fl. st. i svealagarne.
 arf æller ærfwir. Bi. 1. ¹⁾
 arva ok æptirmælændæ. V. I m. 1,3 m. fl. st.
 arvæböt ættærbot. V. I m. 1,4, 2; V. II dr. 5, 7, 9.
 at arvi ok at v iltu. V. I i. 2 m. fl. st.
 asikkixæ eldær. V. I fb. 6; V. II u. 13.
 ask ok ændæ ok ðxæ skapti. U. m. 12,4.
 aske ok odde. Vm. II m. 11,1.
 atær iuir axl. Ó. b. 28,3.
 awogh vtt u ætt sinne. Vm. II æ. 14; U. æ. 19.
 meþ awnd ok illum vilixæ. V. II r. 9.
 ax ok akra. S. b. 5,2.
 axsul — ællær andurstang. V. I fs. 2,3; V. II fb. 14.

egh til annöþugx doms. Ó. æ. 17.
 egn ællær a[l]ðræ costæ. V. IV, 14,11.
 eghn ok omynd. Ó. g. 23.
 eghu til angs. Vm. I b. 41.
 æit — annat. V. I m. 13,1; V. II d. 27.
 ek ælla apald. Ó. b. 31.
 ek ok aldu. U. v. 14; Vm. II b. 14,6.
 þa eldar afgum brandum. Vm. I g. 11,1; Vm. II æ. 11,1.
 mæþ elde ok ærne. Ó. es. 4, b. 3.
 ellder ællær ofpse. Vm. II i. 15,3.
 enom — allom. V. II i. 4; Ó. es. 3 pr. m. fl. st.
 ensak — eþzsöre. Ó. d. 9 o. ind. t. d:o 9.
 eðom ok orðom. S. add. 1,7.

iaflik — ymislik. V. II add. 9,1, 11,9.
 iak a ok þu ikki. V. I i. 2,1 m. fl. st. i V.

¹⁾ Jfr Axel Kock, Förklaring af fornsvenska lagord s. 86—87 (22—23). Kock förklarar där *ærfwir* såsom felskrifning för *ærfwi*, hvilket ju är ganska möjligt. Jag hade emellertid tänkt på en annan förklaring, som synes lika antaglig. *ærfwir* kan vara felskrifning för *ærfpir*. Ordet *ærfþ* förekommer i plur. på flere ställen i lagarne. Felskrifningen kan finna sin förklaring i ett, möjligen omedvetet, försök af skrivvaren att åstadkomma ett konstgjordt inrim. Härom mera längre fram.

iak tok *iorþ* þessa. V. I i. 2,1 m. fl. st. i V.

iamuæl — *atær*. Ó. b. 26 pr.

ilz öki. Vm. I b. 46 pr.¹⁾.

jllt ær wiþ eghandæn delæ. U. i. 5 pr., 13,3.

inno æller vtgærdh. V. V,2.

iorþ æller lööz öræ. H. kk. 14, æ. 1,1 m. fl. st.

Af de här anförda exemplen: *iaflik* — *ymislik*, *iak* — *ikki*, *iamuæl* — *atær*, *iorþ* — *öræ*, till hvilka kunna läggas ett par nedanför upptagna: *öxe* — *iærnhat*, *öl* — *iammykit*, framgår, att de genom s. k. brytning uppkomna ljudförbindelserna *ia*, *iæ*, *io* i fornsvenskan liksom i isländskan rimma mot vokal, eller med andra ord behandlas såsom börjande med vokal. Att således dessa ljudförbindelsers begynnande *i* på den tid, då dessa rim bildades, varit vokalistiskt, är uppenbart. Om förhållandet i detta afseende på lagarnes nedskrifningstid kan man visserligen icke häraf draga någon säker slutsats, efter som de i fråga varande rimmen kunna kvarstå såsom utdöda rim, i likhet med t. ex. det ofvan omtalade korn och kärna. Men då i fornsvenska handskrifter aldrig skönjes ett tecken till en åtskilnad mellan en vokal *i* och en konsonant *j*, ehuru det senare tecknet ej var okänt, och då ej håller för öfrigt, så vidt jag vet, några omständigheter tala för motsatsen, torde den öfvervägande sannolikheten vara för, att konsonantljudet *j* äfven på deras tid var okänt. I alla händelser synes det något vågadt att, såsom Schlyter i sin stora lagordbok (men ej specialglossarerna) gjort, beteckna detta begynnande *i* med *j*, men däremot låta *i* kvarstå inuti ord t. ex. *biorn*, *biærgh*. Någon motivering för denna åtgärd har jag ej lyckats finna.

Alldeles samma som med detta begynnande *i* har förhållandet varit med det begynnande *v*. Äfven det behandlas både i isländskan och i fornsvenskan såsom ekvivalent med en vokal, hvaraf man kan sluta, att det ej varit vårt konsonantiska labiodentala *v* utan det bilabiala, närmare vokalerna stående engelska *w*. Någon närmare tidsbestämmelse får man visserligen icke håller här. Man

¹⁾ Jag fattar detta *ilz öki* såsom två skilda ord, ej med Schlyter såsom en sammansättning. Jag har ock svårt att förstå Schlyters betänkligheter mot Ihres förklaring af *öki* såsom sammanhängande med verbet *ökia*. Man får ju genom denna förklaring den förträffligaste mening; *ilz öki* betyder tillökning, råge på olyckan. Olyckan är här att blifva dräpt, och rågen på olyckan är att blifva dräpt af en hane. Stället får genom denna förklaring en humoristisk vändning, som passar ypperligt i stycke.

kan blott säga, att så varit på den tid, då rimmen bildades. De hit hörande exemplen upptagas här i ett sammanhang.

war æller an. U. þ. 5,5 o. flerest.
 annor — warþe. Vm. I m. 11; Vm. II m. 22 pr.
 anfriþ — uartima. Ó. æ. 21.
 anwærk ok warwærk. U. kk. 14,9.
 uæþia fæst — aþal fæst. Ó. es. 16,2.
 sua sum atte ok lagh waru. Ó. flerest.
 vanð lyti — ænliti. Bi. 14,2.
 eld watn. U. m. 19,2; H. æ. 13 pr.
 til wiz oc aldærs comen. Vm. II æ. 8,1.
 i ogildum akri oc a wærkum sinum. Vm. I þi. 3.
 firi wildæ saker oc awnð. S. þg. 4,2.
 er eþa litvan. G. 19,6.
 vitnum ok mæt orþum. Bi. 37,1.
 ia ok vilia. V. II add. 11,12, 8.
 ia — gopullia. Ó. æ. 20.
 ulia ok iakusþi. Ó. b. 1,4.
 witwillingær — owormaghi. U. i. 4,5, 8,1,3 o. flerest.

od ok æg. V. I m. 1,2, 3 pr.; V. II dr. 3; Ó. vm. 6.
 oddær wiþ und. U. m. 12,6; Vm. II m. 11,3.
 omne eller ærni. S. kk. 2 pr., b. 18 pr.
 omynd — urgæf. Ó. æ. 10 pr.
 omynd — ðra. Ó. g. 29,2.
 op ok akallan. Ó. eþ. 3 pr. o. flerest.
 opta ær ilz dömi.¹⁾ Vm. I kr. 9 pr; Vm. II kr. 24,12.
 orkar egh annar tylftar eþum. Ó. d. 3,2, vm. 8,2.
 orth oc amen. Sm. 18,1.
 orþ eþa ymil. G. 20,15.
 orþlös oc eþlös. Vm. II m. 30,10.
 orðum — athawm. V. IV, 14,14.
 otær — or a. V. I fb. 7,1; V. II u. 15.
 ovormagha — avita. Bi. 14.

ughurmaghi ælla annöþughær. Ó. vm. 15,4.
 i vgildum akri. Hednalagen; Vm. I þi. 3.

¹⁾ Sammanställningen *ilz dömi* är väl liksom *ilz öki* att fatta såsom två skilda ord.

vendiruip — *aldinuiþ*. V. I fs. 2,1; V. II fb. 3.
vngan oformaga. G. 14,2 m. fl. st.
wp ælla attir. Vm. I b. 22.
ut at akre ok up at andrum. Ó. kr. 9.
utæn — *innæn*. U. kp. 2 m. fl. st.
utgærdhom oc abudhom. V. V,2.
utskyller oc ingæl. V. V,1.

ykia ¹⁾ ok ater taka. Sm. 15.

þæt skal e vgilt uaræ. V. I lr.
ághum äller almánningium. H. m. 5 pr.
engh æller almenninge. V. II u. 10, 14.
eng til anx sætiæ. S. b. 8.
engium eþa aign. G. 27.
i ángi akerfastu. H. m. 6,2.
ænkiur ella owormagha. Vm. I þg. 1.
ænskær at ædllum. V. IV, 16,8.
ærff þ æller ærft goz. Bi. 1.
ærræt ok undæt. U. m. 8 pr., 12,6; S. m. 22 m. fl. st.
æruan — *æt lede*. Ó. æ. 20.

öya skiuli ællr utnæsæ. U. m. 11 pr.; Vm. II m. 10 pr.
öyær æller almánæ leþ. H. m. 37 pr.
öknum ællr almánningium. U. m. 8, v. 20; Vm. II m. 8 pr.
öre firi ekiu. V. I fs. 3.
öx oc æmber. Bi. 41.
öxse ællær öknöte. V. I fs. 2; V. II fb. 5.

Den för det vokaliska uddrimmet i isländskan gällande regeln, att rimorden *hålst* skola börja med olika vokaler, finna vi iakttagen äfven i fornsvenskan. Undantag därifrån förekomma i båda språken.

2. Konsonantiska uddrim.

Bain heilom oc Brust heilom. G. add. 5 pr.
i bali brinna el. brænna. U. m. 19 pr. o. flerst.
band — *bonaþr*. G. 65.

¹⁾ Detta ord är säkerligen det samma som det isländska *vikva*, *ykva*, *ykja*. Så tydes det äfven af Kock, Förklar. af fornsv. lagord. s. 81—85, där frågan utförligare behandlas.

- ban*a *bundnan*. G. 16,2.
bani — *bot*. Ó. vm. 2.
bann ok *bot*. G. 7 pr.
bann — *biscup sac*. G. 9.
bann *helgis bruti*. G. 8,1.
banni — *byltughir*. V. II add. 13,1.
barðaghi æller *bani*. V. II add. 5.
barföttir *bundit brökær*. V. I þi. 5.
barclöpo ællær *scoghabrænno*. Vm. II 14,7.
barkæs ællr *brænnis*. U. v. 14,11; Vm. II b. 14,7.
barkær ok *blikær*. U. v. 20,1.
barn ok *bonde*. flerst.
barn a *bætre alf*. Ó. g. 29,1 m. fl. st.
barn — *bæstum hællum*. Vm. I kr. 6 pr.
aflar barn i *bruti* ok *bange*. Ó. æ. 8,1.
barni ok *byrþi bondæ*. U. æ. 10,1 m. fl. st.
barnum — *bundin*. Ó. g. 14,3 m. fl. st.
barþer blok *hoggum*. S. m. 10,2.
barz eþa brunar. G. 19,6.
basta ok *binda*. V. II þ. 4 o. flerst.
bast æller *börk* (*bork*). V. II fb. 49, ind. 49, add. 4.
baþi *brinni by* ok *bonde*. U. m. 2,1 m. fl. st.
baþ æller *böþ*. S. m. 20,2, 24,1.
baugum bundit. Gs. 1.
benbæriæ *man til banæ*. V. II o. 2,13.
bet — *ben*. Ó. b. 24,2.
byargh ok *bro*. V. I fb. 6; V. II u. 13.
bild oc *biogskæppo*. Vm. II i. 15,3.
bilz oc *byrþæ* (hs. B. *byrghða*). S. b. 11,1, 14,2.
biltugha eller *banzatte*. Sm. 1.
bindi — a *bak*. V. I m. 8 o. flerst.
bindær folk ok *bort före*. Ó. eþ. 30.
bindær sær byrþe ok *bær* i *læþiu*. Ó. eþ. 32.
þæn a *biorn ær betir*. V. I fb. 7,1.
þen *biorn* er *bindær*. V. II u. 15.
biscupær — *boclærðir mæn*. V. I kk. 1.
bitæ — *bol bondæ*. U. i. 4,7 o. flerst.
biti ælla *bæni*. Vm. I m. 3,1.
biþin af *bæggia alwm*. Ó. es. 8.
bithla — *bondæns*. Sm. 3,2.
dræpær biur ok *brytær hiþi*. Ó. b. 36 pr.

- Nu a *biur* sæ böle sum *bonde*. Ó. b. 36 pr., jfr ind. t. d:o 36.
biurpi sic til *byrð* sinne. S. i. 2 pr. o. fl. st.
biurþær sik til *bætr*ing. Bi. 4.
biurþær *præstær* ok *brytær* *bonde*. Ó. kr. 20.
blama — *benbrot*. Vm. II. m. 24,2.
til *blamæ* æller til *bloz*. V. II add. 7,31.
mæþ *blande* ok *bikare*. Ó. b. 35,1; S. b. 30,2.
mæþ *blasændæ* *munni* ok *brinnændæ* *brandi*. U. v. 25 m. fl. st.
blat ællær *bloþukt*. V. I b. 5 o. flerst.
blat — *brutit*. U. m. 24 pr.
bleko *blandæt*. U. kp. 2 pr.; Vm. II kp. 2 pr.
bloð ok *bænd*, V. I m. 14,2.
bloþ — *bæn*. V. II d. 22.
bloþ a *bulster* æller *blea*. H. æ, 6.
bloþir a *blöiu*. Vm. I kr. 9,4.
blöio oc *bolstir*. Vm. I g. 2.
bo oc *boscap*. Vm. II m. 25,9.
bo *skiffta* oc *bötær* *taca*. Vm. II kg. 2,1.
boæ ok *byggjæ*. U. confirm. m. fl. st.
boæ ællær *bætræ*. U. kk. 2,2.
boin ok *vpbyghð*. S. kk. 2 pr.
færþa *boin* bort at *sighla*. Vm. II þg. 12,2.
bol oc *bygning*. Vm. II i. 25,13.
bool — *by*. V. II fb. 31, add. 4,3.
bolaxs man ok egh *bryti*. Ó. d. 14,5.
bolax man sum *bonde*. Ó. d. 14,5.
*bondæ*¹⁾ a *byrþ* *bæræ*. U. m. 47,1 m. fl. st.
borghæn til *fuldræ* *botæ*. U. m. 31,1, 32,1 m. fl. st.
fore *borþe* ok *bryggiu* *sporþe*. U. m. 11,3 m. fl. st.
innan *borþzs* ok *bita*. Ó. ep. 33,1.
afla *þön* *bos* ok *barna* ok *boa* saman. Ó. g. 29,1,2.
boskipti — *böter*. V. II add. 7,8 m. fl. st.
bot æptir *brutom*. allm.
bot *byriaþ*. Vm. I m. 22.
æn *braþlikæ* *kumæ* *buþ* *bondæ* at *huslæ*. V. I fb. 4,1; V. II u. 11.
bro ælla *reþ* *bröt*. Ó. b. 5 pr.
brok æller *brokabelti*. Bi. 3.
brom ok *bækkium*. Ó. b. 6.

¹⁾ *Bonde* rimmar för öfrigt med en mängd ord: bo, by, bol, barn, bruþ, landbo, bryti m. fl. Jag har icke ansett nödigt att särskildt uppföra dessa.

- brut ok byæ mal.* U. v. 21; S. i. 1.
i bruti ok bandom. Fragm. af Ó.
bruþ til bos uarþa. Ó. g. 9,1.
bruþmæn — bruþ. Vm. II æ. 2,1.
bryllöp bruggit. Vm. I g. 2.
bryniu — bughu. H. þg. 14,2.
bryst arf ok bak arf. Ó. æ. 3,2 m. fl. st.
brytæ af ok eig brænnæ. V. I i. 13,2 m. fl. st.
brytær gen brutnu. U. v. 21,1.
brytia¹) — bolaxs man. Ó. d. 14,5; U. þ. 6.
brötær tak — bofastum. V. I þi. 9.
brötir geen brytu. Vm. I b. 10.
bulstær ok blæiur. V. I m. 11 o. flarest.
i bundin binda. Vm. II b. 8,1.
meþ bunni byrþi. Vm. I þi. 2, 3.
bunkkæ brytæri. V. II o. 1,10, add. 5 pr. (bunkabitær V. I o. § 10).
burtompt i by wtan brut. Vm. I b, 1; Vm. II i. 1.
Hwar sum buþi fölghir til byrð. S. æ. 2,1.
buþum ok buþkafla. Ó. vm. 31,2, b. 36.
by ok bolstaþi. U. i. 14 m. fl. st.
by boret. V. II fr. 1, add. 4,2.
byfastir oc bolfastir. S. kp. 1 pr.
bygð oc byæmannum. S. b. 18,3.
byrr at biþa U. m. 12,7.
byrias æftir byar male. Vm. II b. 1,1.
byrlar ok a bak læggær. Ó. vm. 31,3.
byrslu fulc sum a bondans brauþi ier. G. 56.
byrð a sic bindæ. V. IV, 14,13.
byrþi — bac. S. b. 10, 28.
byrþom til boret. Vm. II æ. 7 pr.
i bælgð bindæ. V. I i. 13,4; V. II i. 32.
bær til i bya bruti. Vm. II b. 2,4.
bærgh — bæc. H. v. 13,2.
bön ok bot. V. I Br. st. 3.
bön — byriæ. V. I g. 2.
bön æller buþ. S. m. 20,2.
böndær ok boandæ mæn. Ó. d. 3.
böndær ok bolfastæ mæn. U. kg. 12 m. fl. st.

¹) Hvad i næst föregående anm. yttrats om *bonds*, gäller äfven om *bryti*.

böndær — bocarlær. V. I kk. 1.

böter byuþa ok bætring fore brut. Bi. 14,8.

a sama dagh ok sama döggni. Ó. ep. 26, d. 3 pr.

þa daghrin ær döustær. Ó. b. 28,2.

dela — dult. Ó. æ. 5, 6, ind. 5.

disk ok duk. U. kk. 7,2 m. fl. st.

doblare eller drinkare. Sm. 4 pr.

drak ok diþi. V. I þ. 8,1; V. II þ. 39, 52.

til draps ok til döþæ. V. I þ. 3 pr.

drukkin ok drafuælsfuldær. Ó. b. 6,1.

dræpa ok af daghum taka. Ó. d. 11; V. I m. 1; V. II d. 1.

e scolo dul fore döþom standa. Vm. II m. 25,2.

standi þa dul fore döz sac. Vm. II þg. 9,1, jfr H. þg. 4.

dulgha drap danaarff. V. V; S. kg. 3 m. fl. st.

i dyæ döt. V. I fb. 10; V. II u. 23.

i dæk ællær y dy. V. I i. 12.

dööz drap. H. kg. 10 m. fl. st.

i dögreno första ok daghinum næsta. V. II k. 3.

dömir ællr delir. U. þg. 10.

döþæn ok dræpnæn. U. m. 46; Ó. r. 11 m. fl. st.

döþæn — dorom. U. kg. 12, m. 45,1, i. 20; S. kg. 12 m. fl. st.

döþræ daghæ. U. i. 21 o. flerst.

döþum dræpin. S. kg. 11 pr., g. 2 m. fl. st.

faigastan fallastan. Gs. 2.

Nw kan fal a farliþ coma. Vm. I b. 40.

falle at fæbotum. Vm. II þg. 12,4.

Nu kan þæn fallæ sum fangit biuþær. U. kg. 5 o. flerst. i svealagarne.

þa ær þæn fallin sic fællir sialfwær. Vm. II þg. 15.

þa falzs fætillös byrþe. Ó. d. 3,2, vm. 8,2.

fang ok fear gang. Ó. b. 28,5; V. II i. 31.

fanga fæþrini ok forna fæþrini. Ó. es. 19,1, ind. 19.

fanga — föra. S. kp. 11 pr.

fangin a færski giærning. U. kg. 6 pr., kp. 9,3.

far a fiskia. Ó. b. 29.

far ok flöghir. Ó. b. 35.

faræ ællr fikia. U. v. 20,3 m. fl. st.

fast oc fult. U. kk. 14 pr. m. fl. st. i svealagarne.

fasta oc fæbota. S. kk. 16,2; Vm. I kr. 9,6 m. fl. st.

fasta ella förma. Vm. I kr. 13.

fasta oc forhælgþ. V. II kk. 52; V. III, 18 m. fl. st.

fasta ok fæ böta. Ó. kr. 21, 14 pr.

fastar oc forskialamæn. S. g. 3,2; H. m. 26.

fastæ fæþærni. U. i. 1 pr. m. fl. st.

Vxj fastr oc fem vittra gamal. G. 17.

mæþ fastum ok fullum skialum. U. æ. 4 m. fl. st.

Nu kan fatukt folk ok wanført föræs. H. kp. 7.

faþir ællær frændær. U. æ. 1,4 m. fl. st.

uiti faþir fang ok son fæþrini. Ó. es. 9,1; U. æ. 11,2 m. fl. st.

*þy hetir fingin fæst ænkia*¹⁾. V. I g. 6; V. II g. 7, add. 12,2.

böte fiorþong aff frælsmans bot. Vm. II kr. 24,13.

frigiort sær ok friþi sinum. V. I a. 15; V. II a. 19.

1) Att detta *fingin fæst* är att fatta såsom två skilda ord och icke, med Schlyter och Rydqvist, såsom ett sammansatt adjektiv, synes mig alldeles uppenbart. Man må gifva akt på den motsats, hvori *fæst ænkia* och *fæst mö* ställas till hvarandra på de ofvan anförda lagställena. »Fæstir maþær mö gær við lönhær læghær han ær sakær at sex markum uiþ faþur hænnær», men »fæstir maþær ænkiu ok flytær hem ok lægs hos ok aflær hann barn þar a ængin sak a», och det barn, som så aflades, var afalkono barn. *Därföre* heter fæst enka *fingen* (jfr uttrycket *fa sær kono*), till skillnad från mö, som icke var *fingen* i och med fästningen, utan först sedan hon var »gipt ok af garþe gör».

I ordboken till västgötalagen framställer Schlyter denna förklaring såsom en möjlighet, hvilken underställes läsarens eget omdöme, men själf hyllar han en annan mening, enligt hvilken de två orden skulle bilda en sammansättning, som redan från formens synpunkt förefaller högst missäntkt, och hvars betydelse ingen ännu lyckats utgrunda. Att han fortfarande står fast vid denna mening, visar sig af hans lagordbok, där *fingen fæst* uppföres såsom ett adj. fem., under det här icke ett ord nämnes om det andra alternativet, hvilket icke håller, så vidt mig bekant, hos Rydqvist eller andre språkforskare funnit den uppmärksamhet, som det helt vist förtjänar.

Att en så förtviflad utväg kunnat föredragas framför en så enkel och naturlig förklaring som den här gifna och redan af Schlyter påpekade, måste hafva någon särskild anledning. Utan tviivel är denna att söka i den ovanliga plats, som part. *fingin* fått i satsen, och som ger det utseende af att till sammans med *fæst* utgöra ett attributsord till *ænkia*. Den regelrätta ordföljden vore: *þy hetir fæst ænkia fingin* (jfr V. I þ. 14 m. fl. st. *þy æm iæk verþer*). Den ovanliga ordföljden kan hafva till ändamål att starkare framhäfva ordet *fingin*, hvarpå här ligger vikt; eller ock är ordföljden en poetisk, i fall man nämligen får antaga, att de i fråga varande orden bilda ett verspar:

þy hetir fingin
fæst ænkia.

firihuggit friþi sinum. Ó. d. 3 pr.
fiskia ælla forsa. Ó. b. 1,1.
fiscum Oc fughlum. G. 6,2.
mæþ fiþlu far. V. I lr.
ær a fiæti fear sins. Ó. r. 1,1, 9 pr., 23 pr.; U. kg. 12,2 m. fl. st.
fiætts ok fiughurra munda. Ó. b. 6,1.
flere — færre. flerest.
flok ok farunöte. Ó. ep. 1 pr., d. 2,1,2 m. fl. st.
i flok oc i fölghi. S. kk. 20 pr. m. fl. st.
flytia ok föra. S. add. 1,5.
a flæt fara. V. I i. 3,1; V. II i. 5.
folk færma. Ó. kr. 13,1.
folk ælla fæ. Ó. b. 4,1 m. fl. st.
af fornu fari. V. I myln. 7; V. II mb. 7; Ó. b. 1.
þa skal fostra mæþ fæstum köpa. Ó. es. 23.
ær a foot fearsins. Vm. I þg. 13 pr.
stighær fotum af fostær landi. V. I a. 12; V. II a. 16.
friř Oc frelsir. Gs. 2.
friþ flyiæ. V. I m. 1,3; V. II d. 4 m. fl. st.
þæn a i friþ dömes sum fullt biuþær. U. v. 24,3; S. b. 18,5.
friða ok frælsa. S. add. 1,3.
friþlös fara. Ó. d. 10 pr., ep. 1,8; V. II add. 7,8 m. fl. st.
froste — flughum. V. II o. 2,12.
*fræls ok friþætta*¹⁾. Ó. æ. 24.
mæþ frælsnum mannum oc friþwitum. S. þg. 9,4; U. þ. 9,4; Vm.
 II þ. 18,3; G. 23,5.
*frælsom ok fiuþætighom*²⁾. Vm. II kr. 24,13.

¹⁾ I sammanhang med detta ord vill jag påpeka uttrycket *fræls ættæþæ kono* V. II add. 12. 2. Detta *fræls ættæþæ* uppfattas af Schlyter såsom två skilda ord men bör förstas såsom ett sammansatt adjektiv *frælsættæþær* till betydelsen = *friþætta*. Vore *fræls* här ett själfständigt ord, skulle det naturligtvis vara böjdt lika väl som *ættæþæ*.

²⁾ Detta *fiuþætighom* förklarar Schlyter vara skriffel för *friþætighom* af ett adj. *friþætigher*. Någon afledning på -igr af subst. *ætt* finnes emellertid hvarken i isl. eller fornsv., och redan detta gör Schlyters förklaring betänklig. Att skriffel är för handen, synes uppenbart. Det gälder således att rätta detta. Den ur hs. E. af Schlyter i noten 3 meddelade läsarten *fiopertioghom* är enligt min mening den riktiga. Texthandskriftens *fiuþætighom* bör rättas till *fiuþætiughom* af ett adj. *fiuþætiugher*, som är alldeles det samma som östgötalagens *fiæþætiugher*, hvilket af Schlyter öfversattes: «för hvilken bötes fyratio mark,» det är full mansbot. *Fiuþætiugher* är således den man, hvars dråp bötes med full

fræmia ok *forþa*. Bi. 8 pr.
frændæ flok oc *fölghi*. S. g. 2 pr.; Vm. II æ. 2.
sanki þa frænder oc flok sin. S. g. 2 pr,
fröls oc *fullkyniaþær*. Vm. II kp. 3.
ful oc *feld*. G. 2,2.
meþ fullum fæ giældum. Bi. 31.
fult fangh. V. II g. 2, add. 11,11; V. III, 67.
fult ok *fiæþær* tiught. Ó. r. 5 pr. m. fl. st. i *samma lag*.
fult ok *frælst*. H. kk. 2 pr.
fullt fornæmi. U. i. 15,1 m. fl. st.
fult geen fullu sum fasta sæghia. Vm. I b. 6 pr.
til fulz oc *ei til falz*. S. þg. 5 pr.; Vm. I þg. 9.
nu ær fult framme. Ó. b. 25,3.
i fylghi ella fara nöti. Vm. I m. 6.
fylghin þem fræls æ. Ó. g. 29,1.
fylghio — frælsa haua. Ó. r. 19.
fyllæs ællr fællæs. U. kk. 16,2.
þer skal fyls wath firi gangæ. V. I þ. 13 m. fl. st.
fyrning fæstæ. U. i. 15,1, 19.
at fyrning faldær. U. i. 15,1, 19.
fæ af falby. V. I fb. 5; V. II u. 12.
fore fæ ok *fullæ öræ*. V. II add. 11,6.
löstis mæþ fæ ok *frænda eþe*. Ó. æ. 20,1, pr., 25, d. 10 pr., 13,1.
fælder oc *forbuthather*. V. II kk. 47.
fællæ han oc *fram sighiæ*. Sm. 13,4.
fælla til fæbotæ. Sm. 13,6,7.
til fænkta þet a *faat ær*. S. kk. 3.
færiu ællr flotæ. U. v. 23,1; Vm. II b. 23,4.
fæst a fötær döþum. Ó. es. 10.
fæst ok *vmfærþ*. V. I myln. 4 m. fl. st.
fæstir — far. V. I a. 8,3; V. II g. 3.
mæþ fæstum ok *lagha fangum*. Ó. es. 4 pr.

mansbot, och i förening med *fræls* kännetecknar det den frie mannen i motsats till den ofrie, trälen, för hvilken ej erlades full mansbot. Första sammansättningsledens olika former: *fiæþær*- och *fiopær*- eller *fiuþær* förklaras lätt af grundformen *fepur* (se Bugge, Rökst. sid. 62), hvaraf med vanlig brytning blef *fiæþer* el. *fiæþer* och med omljudsbrytning *fioper* el. *fiuþer*. Omljudsbrytningen *fioper* återfinnes i Hels. *fiopermæningi*. Texthandskriften till Vm. II har också *fiorþi*, *fiorþunger* i stället för de öfrige lagarnes *fiarþi*, *fiærþi* o. s. v., alt i full öfverensstämmelse med *fiuþær-tiughom*.

fæþærnis — fangamans. H. i. 14 pr.
 ær æi för full folkwapn bæræ. U. m. 11,2.
 förningum ok fæstningæ fæ. U. æ. 1,3; Vm. II æ. 1; H. æ. 1.
 æn þær komæ æptru fôtær sum fyrræ waru fræmbu. U. kp. 5,4 m. fl. st.
 oc bondin fôthe oc fram draghi. Sm. 6,1.

gaf — gærnneng görþe. V. III, 69.
 a galghæ ællr gren latæ. U. m. 38; Vm. II m. 26,3.
 gambli gas gæslinge ælla grisi. Ó. b. ind. 25.
 gang oc gatu. G. 27.
 in ganga — ut giorþ. Ó. g. 16,1.
 gangas oc æi giffwas. V. II kr. 25.
 Gangær a grip oc göræ sæt. V. I o.2 och flerest.
 gangær oc giældær. U. kp. 9,2; S. kp. 10; Vm. II kp. 12,2.
 þar sum gangs j garþi. G. 19,38, 20,4.
 Nu liggær gap a garþe. Ó. b. 14,1.
 garrum gersemum. G. 53.
 i garþ ganga. V. I þi. 5 pr.; V. II þi. 30, add. 7,7; U. m. 47
 och flerest.
 i garþ or 6 pr.; Vm. II b. 7,1.
 le fornhæfþ. S. b. 14,2.
 rum a gatu. Ó. b. 1,1; U. v. 14,8; S. b. 16 pr.
 Ó. b. 28,5.
 gardi — gripær. V. I þ. 13; V. II þ. 47.
 garþr ir granna setr. G. 26 pr.
 til garsz gæræ gripær at beþæs. V. I g. 9,1; V. II g. 16.
 til gaarsz ok grinþær. V. I þ. 4; V. II þ. 51 m. fl. st.
 at garþum gömæ. S. b. 8,4.
 garþum eller vt giærþum. S. b. 8,4.
 a gatu ella a genlötum. Vm. I m. 20 pr.; Bi. 12 pr.; S. b. 14 not 53.
 skyld at gialdæ ællær gæf at löna. V. I r. 7 pr.; V. II r. 16.
 mæþ gighu gangar. V. I lr.
 gipt ok af garþe gör. V. II add. 12,2.
 gift — giuin. Ó. ep. 19, g. 9,1; U. æ. 5 m. fl. st.
 gifta fulnaþ — i garþ föra. Ó. b. 9,1.
 giptær af garþi. V. I a. 21,1; G. 20,7 o. flerest.
 giptu — rapa gærþ. Ó. g. 19.
 gitær han ep gangit. Ó. kr. 18,2 m. fl. st.
 gitær ep giört ok gangit. U. v. 14 pr. m. fl. st.
 giwær ællr giældær. U. kp. 5,5; Vm. II kp. 7,2.
 giffwin — gangin. U. þg. 5,4 m. fl. st.

- þæn goþa grip. V. I lr.
 æmgofan ok æmgenan. Ó. b. 5,2.
 griis — gaas. V. II u. 8.
 grip giuæ i garþ ok ur. V. II g. 16.
 gripcunu Oc grancunu. G. 2,1.
 g[r]undwal growu. Vm. I kr. 1.
 gruþ ok giöræ sæt. U. kg. 4,1; S. kg. 4,1 m. fl. st.
 mæþ gruþum til garzs riþa. Ó. g. 8,2.
 mæþ gruþum ok gislum. U. kg. 2; S. kg. 2; Sm. 1.
 guð giöre han goðan ok gamblan. S. add. 1,7.
 giældi þæt þæn giængis biþær. U. m. 6,2; Vm. I m. 26,1; Vm.
 II m. 6,2; H. m. 4,2.
 gærþi op garþ swa goþan. Vm. II b. 5,4.
 giærtha oc gryndæ. Sm. 3. pr.
 gæstær til garzs. Ó. g. 22.
 giættit at goðþo. V. IV, 15,16.
 giöddær ok goþær giör. U. kp. 3 pr.
 giömin ok goþæn. U. æ. 11,2; Vm. II æ. 10,3.
 gör by ok gamall. Ó. b. 28,2,4.
 giör — ok gangin. U. kg. 4, þ. 6 pr.
 göræ giwa oc giællæ giæld. S. æ. 7.
 göræ æller giældæ. H. þg. 9 pr.
 giort ok giuit. Ó. g. 11,1.
 giorðe ok gaff til goðra eptir döma. S. add. 1,8.
 götæ — grænnæ. V. I myln. 2.
 götum ok gotum. S. kg. 2; U. kg. 2.
 göþa þan oc goþan giora. Vm. II m. 25,9.

Bland de här antecknade *g*-rimmen må särskild uppmärksamhet fästas vid de många och delvis ganska ofta förekommande, i hvilka *g* före s. k. len vokal rimmar mot *g* framför hård vokal eller konsonant. Uddljudande *g* framför len vokal uttalas numera icke som *g* utan som *j*, eller rättare sagdt, *g* har bortfallit, och blott det emellan gutturalen och den lena vokalen senare uppkomna *j*-ljudet kvarstår, men framför hård vokal eller konsonant har det bibehållit sig såsom *g*-ljud.

Att emellertid, såsom Rydqvist (Sv. spr. lagar IV s. 263 ff.) på grund af åtskilliga omständigheter tror sig kunna *antaga*, det begynnande *g* en gång haft väsentligen samma uttal i alla lägen, framgår med all säkerhet af sådana rim som *gruþum ok gislum*,

gömin ok goþan, givin — gangin m. fl. ¹⁾), ty under annan förutsättning, eller med vårt nuvarande uttal vore dessa otänkbara. Någon närmare tidsbestämmelse, än att så varit förhållandet, då de ifrågavarande rimmen uppkommo, gifva de oss visserligen icke, men ett par andra omständigheter synas berättiga oss att gå ännu ett steg vidare och påstå, att uddljudande *g* före len vokal ännu på laghandskrifternas nedskrifningstid sannolikt bibehållit sitt ursprungliga uttal väsentligen oförändradt.

Den ljudöfvergång, hvarigenom *g* framför len vokal slutligen kommit att lemna rum för ett *j*-ljud, torde rimligast kunna förklaras såsom ävägabragt genom en småningom fortskridande palatalisering af *g* i förening med affrikation. Det första tecknet till en inträdande affrikation är sannolikt att finna i det *i*, som en del fornsvenska handskrifter inskjuta mellan *g* och en följande len vokal. Men nu visar det sig, att denna affrikationsbeteckning är mycket vacklande, i det den i somliga handskrifter är nästan fullständigt genomförd, i andra uppträder ojämt och i andra åter alldeles saknas. Denna vacklande beteckning synes antyda, att affrikationen just på handskrifternas tid höll på att göra sig gällande, eller att den ifrågavarande ljudöfvergången då befann sig i sin början ²⁾). Men det är sannolikt, att *g* ännu länge efter affrikationens inträde bibehållit sig såsom *g*-ljud. Ljudöfvergångar bruka i allmänhet kräfvat rundlig tid.

En annan omständighet, som också synes tyda på, att dessa *g*-rim ej gärna kunna vara utdöda, blott genom traditionens makt bevarade, är deras talrikhet och täta förekomst öfver alt i lagarne. Om en rimmad ordsammanställning genom någon ljudöfvergång förlorar sin egenskap af rim, så ligger det i sakens natur, att hon så småningom kommer mer och mer ur bruk och slutligen försvinner.

¹⁾ Det i V. II a. 23, 24 men ingenstädes i lagarne för öfrigt förekommande *iorb* eller *görsimar* angifves af Schlyter såsom uddrim. Det vore såsom sådant högst märkligt, ty det skulle visa, dels att det förra ordets uddljud varit konsonantiskt, dels att det senares utbyts mot *j*. Men då ett sådant rim stode utan alla sidostycken och gent emot de många af mig här ofvan upptagna *g*-rim, som peka i motsatt riktning, torde denna ordsammanställnings egenskap af uddrim böra betraktas såsom högst tvivelaktig. Möjligen bildar den i stället ett ofullständigt inrim.

²⁾ Eget är att, så vidt jag kunnat upptäcka, intet tecken till affrikation visar sig framför långt *e*. Till och med i texthandskriften till upplandslagen, som annars så konsekvent angifver affrikationen, finner man ordet *get* skrivet *geit*, *get*, men aldrig *giet*, hvilket jag icke håller lyckats träffa på något annat ställe i landskapslagarne.

Men någon underlägsenhet i fråga om användbarhet hos de här om-handlade rimmen i jämförelse med de öfriga kan alls icke märkas.

Jag vågar emellertid icke något bestämdt påstående i en så fåga utredd sak, ehuru jag finner det mycket sannolikt, att gången varit den här angifna. I alla händelser förtjäna dessa *g*-rim att uppmärksammas, emedan de gifva en fast utgångspunkt för vidare undersökningar i frågan.

- ha* ok *hamnu*. Ó. g. 16 pr., b. 28,5.
hafs — *hirþgarþ*. Ó. d. 5 pr.
haft ok *hæfþat*. Ó. æ. 2 pr.; V. II add. 11,1.
haghi *haffwær* um *hwærfft*. U. v. 20,2.
hakæ ok *hambri*. U. m. 12,5.
haldær ok *hæftir*. Ó. g. 8 pr.; Vm. II m. 25,12, 26,18.
halft — *hælt*. Bi. 30 pr. m. fl. st.
standær a *halsi* ok a *höfþi* ok *hæriær* man. V. I o.10.
hand ok *huwþ*. Ó. vm. 1 pr.
mæþ *fastræ* *hand* oc *harms* *wilia*. S. b. 33 pr.
i *handum* *hava*. flerest.
i *handum* *takit* — or *husum* *dræhit*. V. II þ. 1, 2 m. fl. st.
hani ok — *hönur*. Vm. I þi. 17 pr.; Vm. II m. 30,7.
takær fore *hanom* *baþe* *höwat* oc *clöwat*. Vm. II m. 25,19.
har ok *handuirki*. Ó. b. 15,1.
mæþ *harms* *hændi*. U. m. 12 pr., v. 29,1; Vm. II m. 11 pr. m. fl. st.
hat — *hovofþ*. V. I fb. 10.
hattær — *huua*. Ó. æ. 3,1 m. fl. st.
hawa oc *halda*. S. þg. 10 pr., add. 1,5.
þa skal þæn (hs. B *han*) *haua* sum *hemuld* fylghir. Ó. vn. 7,5.
þar skal *hafa* *helg* oc *heli*. G. 13 pr.
haua sik i *hande* *haka* skapt. Ó. b. 26,3.
hawir *baþi* *horn* oc *haar*. Vm. I kr. 6 pr.
hel — *huþ*. S. m. 4 pr.; Vm. I m. 11; Vm. II m. 22.
held oc *helbryþæ*. S. kk. 12,1.
ær *helt* *baþe* *hun* oc *hell*. Vm. II kr. 5 pr.; G. add. 5 pr.
hem til *hans* som *haua* scal. Vm. II æ. 2,1.
far *heem* at *andrum* *mæþ* *hær* oc *hæmpning*. Vm. I þi. 16,4.
riþær *hem* at *manne* *mæþ* *hær* oc *hælmning*. Vm. II m. 25,10.
hema i *haghum*. H. v. 13,3.
hemæ i *husum* ok *hæskæp*. V. I þ. 17; V. II þ. 52.
hemæ — a *hyrnustokke*. V. II d. 20.
hemföþu — *uita* ok *hemult* *gæra*. Ó. vn. 6,1.

hemsokn ok husbrut. Ó. sj. ind. 1.
 þæt hetir hamar siangh. Ó. g. 29,2.
 til heþær ok til husfru ok til siæng halffræ. U. æ. 3 m. fl. st.
 a hindradagh heþæræ. S. g. 3,2.
 Nu hittas þe sum hæmnas aghu. Ó. d. 11,1.

Att det uddljudande *h*, som ännu i nysvenskan skrives i åtskilliga ord men icke uttalas, varit hörbart i fornsvenskan, visas tydligt genom ett antal rim, som här sammanföras på ett ställe:

haffðþis oc hiolz. V. IV, 16,13.
 hornum ælla hiæltum. Ó. vm. 19, ind. 19.
 hund ok hiorþ. Ó. vm. 31,3.
 horn gata ok hiorþ gata. Ó. b. 4 pr.
 hiorþ löt mot hægnape. Ó. b. 13,2.
 hiorþ ok hirþæ. U. v. 7,6.
 hirþingia oc hiorþ. Vm. I b. 39,5; Vm. II b. 6,6.
 hiorþ — howoþ. U. v. 7,6.
 hör ok hiærne. S. m. 27 pr.
 hegnan oc hielp. Gs. 2.

Då sannolikt i uti brytningarna *ia*, *iæ* o. s. v. varit vokaliskt i fornsvenskan (och kanske äfven haft tonvigten?) är det också ganska naturligt, att *h* i hiorþ hördes lika väl som i hirþe. Förstummandet af *h* i detta läge har väl stått i samband med *is* öfvergång till halfvokal och slutligen spirant, som i sin ordning framkallats af tonvigtens öfverflyttning från den förra delen af ljudförbindelsen till den senare.

Det uddljudande *h* framför *l*, *n*, *r*, som enligt isländskans och runristningarnas vittnesbörd en gång funnits i alla nordiska språk, eller åt minstone på samnordisk ståndpunkt, är såsom känt redan i fornsvenskans och forndanskans älsta skrifna urkunder alldeles försvunnet. Detta bortfall af *h* framför *l*, *n*, *r* är således en punkt, hvori den östnordiska språkgruppen skiljer sig från den västnordiska, som bevarat detta *h* vida längre. Ja, isländarne hafva det som bekant kvar ännu i dag. Att det likväl funnits en tid, då äfven svenskar och danskar uttalade *h* i detta läge, är lika uppenbart, som att det icke vidare var händelsen vid slutet af 1200-talet. Runstenarne afgifva här vid lag ett ojäfvigt vittnesbörd. Bland inskrifterna med äldre runor finner man på det danska Gallehushornet **hlewagastiR** på den svenska Varnumstenen **harabanaR**. Äfven på flere stenar med yngre runor träffas *h* framför *r*. Bland de af Wimmer (Ru-

neskr. opr. sid. 224 ff.) behandlade älsta danska runstenarne har den från Snoldelev **ruhals**, den från Helnæs **rhulf**, men den i det närmaste samtidiga och till och med af samme man ristade Flemlösestenen **runlf** utan *h*. Af de till Jellingegruppen räknade, en del yngre runstenarne har den vid Læborg **rhainuka**, men på den ungefär samtidiga större Bækkestenen skrives samma ord **rafnuka**. Den mindre Bækkestenen ändtligen har **hribna**. Här röjer sig således en stor vacklan i skriftsättet, och Wimmer sluter däraf, att man redan på dessa stenars tid, d. v. s. 800- och 900-talet har »fundet vanskelighet ved at udtrykke lydforbindelsen *hr*, eller *h* har måske allerede været på veje til at svinde i Danmark» (jfr Runeskr. opr. sid. 228). Man kan under sådana förhållanden icke undra på, att detta *h* saknas i forndanskans älsta skriftliga urkunder från början af 1300-talet. Att det åt minstone i Danmark icke öfverlevat uppkomsten af ett särskildt danskt språk, hvars gränspunkt plägar sättas till omkr. år 1000, synes man således hafva rätt att antaga.

Vända vi oss nu till de svenska runstenarne, så finna vi äfven där exempel på bibehållandet af *h* framför *r*. Rökstenen har **hraiþkutum**, **hraiþmara**, **hraiþullar**, den ungefär samtidiga Kärnbostenen **hraur**; således *h* öfver alt riktigt använt och innehafvande sin rätta plats, hvaraf synes framgå, att detta *h* ännu vid slutet af 900-talet haft fastare rotfäste i svenskan, än hvad fallet var i danskan redan på 800-talet. Att svenska stenar äfven hafva att uppvisa exempel på bortfall af *h*, behöfver knapt anmärkas, då såsom bekant flertalet af dem äro ganska unga. Lilla Lundbysten, som väl ändå icke hör till de yngre, har **ruari** för **hruari**.

Om *h* framför *l* och *n* lära däremot icke ens runstenarne hafva några upplysningar att meddela. Huru vida detta beror därpå, att ord med begynnande *hl*, *hn* saknas på de äldre runstenarne, eller därpå att *h* här fallit bort tidigare än framför *r*, är en fråga, som jag icke kan besvara. Framför *n* synes *h* i några få ord, t. ex. **knyck**, **knapp** (jfr Rydqv. IV sid. 270), hafva öfvergått till *k* och såsom sådant kvarstått. Af *h* framför *l* har åter, så vidt mig bekant, om man från ser inskrifterna med äldre runor, icke kunnat uppvisas minsta spår i något svenskt eller danskt språkminnesmärke. Ett bevis för dess tillvaro kan man dock, synes mig, hämta från isländskan. När t. ex. det danska konungasätet Leidre och den svenska staden Lödöse i isländskan skrivas **Hleiðr**, **Hljóðhús** med begynnande *h*, kan detta *h* visserligen icke vara någon godtycklig tillsats af isländarne. De hafva hört namnen uttalas med *h* af danskar och svenskar, och de hafva behållit detta *h*, äfven sedan desse kastat bort det.

Detta torde ungefär vara, hvad man hittills vetat ¹⁾ om *h* framför likvida och nasal i de östnordiska språken, och det är, som man ser, icke särdeles mycket.

Men oaktadt nu, som sagdt, äfven våra älsta genom skrifkonstens hjälp bevarade språkminnesmärken, landskapslagarne, icke bevarat ett enda exempel på bibehållandet af *h* före likvida, oaktadt man äfven i dem förgäfvdes spanar efter ett *hl*, *hn* eller *hr*, hafva de dock verkligen att uppvisa alldeles otvetydiga spår af detta *h*:s tillvaro i svenskan. Genom uddrimmet har man, såsom bekant, fått visshet om, att det *v* framför *r*, som de västnordiska språken bortkastat på en tid, som ligger flere århundraden före alla skriftliga minnesmärken, en gång funnits äfven där. På samma sätt kunde man nästan på förhand misstänka, att uddrimmet i lagarne skulle vittna om något dylikt med hänsyn till *h* framför likvida och nasal i de östnordiska språken, så vida nämligen lagarne i något slags fast och stadgad form funnits till på den tid, då detta *h* ännu hördes i uttalet. En närmare granskning visar ock, att så verkligen är förhållandet. Efterföljande exempelsamling torde, i sin helhet sedd, vara fult tillräcklig att ställa det utom alt tvifvel, äfven om icke hvarje särskildt exempel skulle befinnas alldeles ojäfvigt.

[*h*]lopær maþær a harskip. V. I o.10; V. II o. 1,10.
 vændir han hæl ok [*h*]nakkæ at hækynnum ²⁾. V. I a. 12,1; V. II a. 16.
 fran boos [*h*]lut sinum i huar ðax klæþum. V. II g. 6.
 huarium swa svm [*h*]loter falder. V. II i. 33; V. I i. 14.
 liti huar at [*h*]lut sinum. Ó. æ. 10,2.
 Nu hygge huar at [*h*]lut sinum. Ó. b. 51.
 stuwa oc hæberghi [*h*]latha oc nöthus. Sm. 3,1.
 [*h*]læþæ ok korn hærbærghi. U. kk. 2,1; S. kk. 2 pr.; Vm. I kr. 2;
 Vm. II kr. 2.
 af hwarium [*h*]lef oc [*h*]lefs sufl. S. kk. 4,3.
 husfru — [*h*]leff oc [*h*]leef sufl. Vm. I kr. 3,6. Jfr Vm. II kr. 9.
 hwar bonde [*h*]leef oc [*h*]leefsuf. Vm. I kr. 5,1.
 [*h*]leff ok [*h*]leefs swl af hwærium þæm. H. kk. 6,1. Jfr Vm. II
 kr. 5,5.

¹⁾ Sedan detta skrefs, hafva prof. Richert och doc. Sv. Söderberg påpekat några af de i V. och G. förekommande ordsammanställningar, som vittna om tillvaron af ett sådant *h*.

²⁾ Docenten Adolf Noreen har först fäst min uppmärksamhet på detta ställe i äldre västgöotalagen och därigenom gifvit mig första impulsen till en närmare undersökning af dessa *h*-rim. Förut lär det vara påpekad af prof. Richert i föreläsningar öfver västgöotalagen.

hwart swa got sum [h]lewr bröz. H. kk. 10.

[h]leef och [h]leefs sughl af husfru huarre. Sm. 10,1. ¹⁾

bær hem i [h]la]u. S. b. 5,1.

anhærwe eller hæfla [h]læssi stang eller crok rep. S. b. 8,5.

[h]ryþer man eller [h]renser. S. b. 13 pr.

[h]ryzl ok [h]ru]u. U. v. 24,2, 6 pr. not. 87; S. b. 18,3; Vm. II b. 24,2.

[h]ryþær gen [h]ruddu. U. v. 21,1; Vm. I b. 10; Vm. II b. 21; S. b. 13,1.

warþir man firi [h]lunnum ella [h]lynnar börði. Vm. I m. 6,1.

[h]nyccþir þu mannj eþa [h]rindr eþa i har tacr eþa miþ [h]nefha ²⁾ slar. G. 8 pr.

har — [h]nefa. G. 11 pr., jfr 8,2.

hels eþa [h]nacca. G. 19,12.

Jer [h]lyþi lustit mannj yr hafþi. G. 19,23.

at [h]lyþi lestr so et hann ecki hoyrir. G. 19,53.

[h]nych eþa [h]ryst eþa [h]rind. G. 19,37.

[h]liautin njþiar hafuþ [h]lut. G. 19,38.

cuna [h]liautr hogsl oc ip. G. 20,8.

hug wakn ok [h]liifwakn. H. æ. 14,2.

¹⁾ *Lever ok lefaust* angives af Schlyter i ordb. till Vm., H. och Sm. såsom alliteration, men fattas af honom såsom *l*-rim, hvilket det efter all sannolikhet icke varit från begynnelsen.

²⁾ En jämförelse mellan *nefha* och de äldsta danska runstenarnes **ruhals** **rhuulf** etc. är frestande. Bugge anmärker (Rökst. sid. 57 anm.), att skriftsättet i gotalag synes i flere enskildheter påverkad af skriftsättet i runinskrifter. Då man nu på gamla danska runstenar finner bruket att flytta uddljudande *h* framför likvida in uti ordet (jfr eng. when, what etc. i st. f. hwen etc.), så kan ju samma bruk hafva förekommit på Gottland under den tid, då detta *h* höll på att försvinna, och den gottländska handskriften kunde hafva bevarat ett minne däraf just på ett sådant ställe som detta, där rimmet bidragit att upprätthålla det vacklande *h* framför *n*. En antydning om nämnda bruks tillvaro på Gottland kunde man söka i det på en gottländsk runsten (Säve, Gotl. runinskr. *M* 71) förekommande namnet **f. rohllaik**, som af Säve i den »hysade texten» skrivits *Roflaik* och säkerligen haft *h* framför *r*. Stenen är dock från kristen tid. *Emot* den här gjorda sammanställningen talar likväl den omständigheten, att texthandskriften till G. äfven på ett par andra ställen t. ex. 64:de kap. *laifha*, Gs. *alpha* (jfr Schl. företal till G. sid. III) inskjuter *h* efter *f*. Ofvanstående kan därföre icke gälla för mer än en svag möjlighet.

Härmed är nu att jämföra Sv. Söderberg, Gutnisk ljudlära s. 40 (jfr äfven Bydqvist Sv. spr. 1. IV s. 251).

i [h]ländästh¹⁾ ok i humblagarpi. H. m. 6,2.

aff[h]rapæ [h]laz. H. kp. 7.

Som vi se, äro en del af dessa *h*-rim, t. ex. *hæl* ok [h]nakkæ, af den beskaffenhet, att de, sedan *h* fallit bort framför likvidan, upphört att vara rim. De äro *döda* rim alldeles som t. ex. at virði [v]rekask i Háv. 31. Andra åter, t. ex. [h]ryper — [h]renser, hafva väl upphört att vara *h*-rim, men lefvat upp på nytt såsom *l*-, (*n*-), *r*-rim. Hvad nu dessa senare vidkommer, så kan man naturligtvis icke bestämdt påstå, att de en gång funnits till såsom *h*-rim, så vida icke ett tredje rimord med *h* i uddljudet (jfr [h]lef ok [h]lefsuff ofvan) talar därför. Det är ju nämligen redan på förhand ganska antagligt, att man i en senare tid, då hvarje minne af det gamla uddljudet försvunnit, kunnat bilda ett rim *ryper* — *renser* utan att något *hryper* — *hrenser* gått förut, eller att ett ord på ursprungligt *hl*, *hn* eller *hr* kunnat rimmas mot ett med ursprungligt *l*, *n*, *r* i uddljudet. Att detta senare verkligen skett, kan lätt styrkas med exempel ur lagarne:

¹⁾ Schlyter förklarar, med Ihre och äldre språkforskare, detta ord såsom en sammansättning af verbet *lænda* = isl. *lenda* och subst. *staþer* och öfversätter det med »landningsplats», men angifver själf denna tydning såsom »mycket osäker». Hvad man först och främst kan anmärka här vid lag, är att om förra sammansättningsdelen är *lænda*, kan den andra icke vara *staþer* m. utan måste vara *staþ* f. = isl. *støð* f., som äfven förekommer i G. i uttrycket *taka þat at staþum*, ehuru Schlyter äfven där missförstått det. Ordet är då ²⁾det; samma som de norska lagarnes *lendiþøð*. Från formens sida vore ett sådant fem. *lændæstaþ* ingen omöjlighet. Men betydelsen »landningsplats» synes icke passa på detta ställe i H. Uttrycket i *lændæsth* måste beteckna någon lokalitet, som förekommer vid hvarje gård, och det är ju långt ifrån fallet med en landningsplats. Jag har därför tänkt, att ordets första del kunde sammanhänga med det isl. *hländ* n., som äfven finnes i norska och svenska bygdemål, och hvaraf norskan har *lenda* efter *i*-konj. Ordet kunde vara sammansatt af ett sådant verb *lænda*, äldre *hlænda*, och subst. *staþer* och betyda »afträde» (jfr isl. *leita sér staðar*, *ganga at staðar*, där *staðr* ensamt har denna betydelse) eller »gödselstad» eller något dylikt. Då *lændæsth* här på platsen är sidoställt med humlegård, fägård och halmlada, bör det i likhet med dessa beteckna någon mera afsides från boningshusen belägen lokalitet, och en sådan vore ju afträdet. — Men då ingen dylik sammansättning synes förekomma i fornspråken eller allmogemålen, och det äfven förefaller ovist, om en sådan kunde hafva denna betydelse, framställes min förklaring endast som ett förslag. En annan kan möjligen finna en bättre motivering för den samma. Eller skulle *lændæsth* vara felskrifning eller tryckfel för *lændæstadr* = isl. *leyndarstaðr* »a hidden place» (jfr *hemelikt hus* i lagarne)?

lotæ ok laghskiptæ. V. II add. 11 pr.
 lot ok lagha skipti. V. II add. 11; Ö. æ. 10,1, b. 32 m. fl. st.
 ræt göræ ok ræðþes ingiu. V. IV, 12.
 lutskipt ok laghskipt. Ö. es. 15,5.
 rishofþe ok rans garþær. Ö. b. 28,4.
 ryþia undir rughi ok rowm. Ö. b. 28,5.
 ryþær ok rymir. U. v. 20,1.
 swa at lyzn læstis. Bi. 14 pr.
 lott ok laghum. U. v. 29,2.
 i lutum oc i lagum. G. 20,13.
 raum ruddær. U. v. 17,3.
 ra ok rör¹⁾. allm.
 ryfwær þön rör rætlika agho liggia. Vm. II b. 18,1.

Den tid, då *hryper* ok *hrensar* var ett verkligt lefvande *h*-rim, och den tid, då *ryper* kunde rimmas med *rymir*, måste befinna sig på ett ganska stort afstånd från hvarandra. Af skrifsättet på de älsta danska runstenarne sluter Wimmer, att *h* framför likvida redan vid 800-talets början var på väg att försvinna i Danmark, men det oaktadt finna vi samma *h* ännu på de minst ett århundrade yngre Jællingestearne. Dess kamp för tillvaron har således här varit mycket långvarig, och att förhållandet varit det samma i Sverige, har man alt skäl att antaga. Då nu å ena sidan Rök- och Kärnbostenarne tyckas visa, att det i Sverige åt minstone framför *r* var orubbadt ännu i slutet af 900-talet, och å andra sidan handskriften till V. I vittnar, att det i slutet af 1200-talet var alldeles försvunnet, synes tiden för detta *h*:s bortfall kunna förläggas mellan 1000 och 1200. Dessa döda *h*-rim i landskapslagarne kunna således antagas icke vara bildade *senare* än omkr. år 1000, och deras förekomst i lagarne visar, att dessa vid nämnda tid funnits till i någon form, som lemnat spår efter sig i 1200- och 1300-talets lagredaktioner. Liknande slutsatser med hänsyn till eddasångernas ålder har man, såsom känt, dragit af de där förekommande döda *v*-rimmen. Hvad dessa sånger angår, kan man tillika sluta, att de i väsentligen *oförändradt* skick bevarats från den tid, då *v* hördes framför *r*. Något dylikt är visserligen icke tillåtet med hänsyn till

¹⁾ Att finna denna ytterst vanliga ordsammanställning bland dessa annars mera enstaka och jämförelsevis unga rim, är något öfverraskande. *Rör* skrives på Kärnbostenen **hraur** och har således haft *h* i uddljudet. Har *ra* måhända också börjat med *h*? Ordets etymologi synes ännu vara oklar. Möjligen skulle rimmet *ra* ok *rör* kunna gifva en ledning för den samma.

lagarne. Att dessa just under tiden mellan år 1000 och 1200 undergått djupt genomgripande förändringar både till form och innehåll, är tydligt däraf, att kristendomen under denna tid stadgades i Sverige och gjorde sitt inflytande gällande på alla områden, väl icke minst på lagstiftningens. Från formens sida har öfvergången från blott muntlig tradition till skriftlig uppteckning helt visst varit betydelsefull och följdrik. Det är för den skull ingalunda på förhand gifvet, att öfverensstämmelsen mellan en lags nuvarande skepnad och den, han ägde på förkristlig ståndpunkt, skulle befinnas så särdeles stor. Hvarje drag, som kan *bevisas* härleda sig från en förkristlig tid, är därför af intresse. *Ett* sådant torde föreligga i de här behandlade *h*-rimmen.

- hof fæ ok hornfæ. V. I þ. 19,2; V. II þ. 56.
 hofþi höghri. Vm. I þg. 13 pr.
 þa hofpe han halft firi allum. Ó. d. 7 pr.
 i hofþi ællr haldi. U. m. 22; S. m. 2 m. fl. st.
 Hoggir af hanð swa at hon hængir wiþir. Vm. I m. 17,1; Vm. II m. 23,1.
 hoggir af swa at hængir wiþir. Vm. I m. 17,2.
 hold ok hvþ. V. I r. 9 pr.; V. II r. 22; Ó. vm. 19 m. fl. st.
 Ganger i holwäri halw dyrrä. H. m. 9.
 horn ok har. U. æ. 11,1; Vm. I kr. 6 pr.; Vm. II æ. 12, 4; Sm. 13,7.
 horn ok hof. Ó. vn. ind. 1, b. 13,2; H. m. 6,2.
 horn stok æller ha bændæ. H. v. 6 pr.
 howþ sar æller hulsar. S. m. 4 m. fl. st.
 kuwthliin oc handliin. Sm. 3,2.
 hoy eþa [h]umbla. G. 3,4.
 hughær allær hæ. V. I bd. 4, g. 5,1; V. II g. 6, fr. 8.
 huggande — hængiænde. V. II þ. 33.
 til [h]vgs ok til hangæ. V. I m. 8, þ. 3 pr.; V. II þ. 24.
 huggær hagma. Ó. b. 29.
 mæþ huld ok har. H. v. 8,1; Sm. 17.
 hult eþa hanga eþa haiþin guþ. G. 4, jfr Gs. 1.
 hult halmi. V. I þ. 5,1; V. II þ. 30.
 Giter ey hult Wari þa halw dyrrä. H. m. 9.
 swa at hult giter hatter æller huwa. H. m. 9.
 i lumpe ælla hapi. Ó. g. 3, es. 3,2.
 mæþ hund ok mæþ hirþæ. V. I fs. 6,3; V. II fb. 27.
 mæþ hund ok harvu tinda. Ó. b. 51.
 lungir a halsi. Vm. I b. 7 pr.

lund j bandi eþa hana a vagla. G. 19,23.
 til hus ok til hems. V. I þ. 9, 11; V. II þ. 40, 43 m. fl. st.
 husæ ællr hæfþæ. U. v. 2,1 m. fl. st.
 husær ok hemær. U. kg. 9,3 m. fl. st. .
 husfru — hefþræ, U. æ. 4.
 huskonæ hudstrukin. V. I lr.; V. II u. 29; V. IV, 20,2.
 huskunu — horkunu. Ó. æ. 13.

Orden med begynnande *hv* äro till allra största delen pronom. eller partiklar, och då dessa ord äro, väl icke obrukbara såsom rimord, men merendels såsom sådana mindre påtagliga och i ögonen fallande, blir häraf en följd, att de ställen i lagarne, där ord med begynnande *hv* säkert bilda riu, äro jämförelsevis fåtaliga. Några exempel äro redan i det föregående antecknade (*haghi haffwær um hwærft; huarium — [h]loter; hygge huar at [h]lut sinum m. fl.*), och några andra kunna tilläggas:

hete huin ok miste huþ. V. II þ. 13, 14.
 haita a huathci. G. 4.
 et hann huatki hoyrir. G. 19,23,
 þy hemule huar sik sialær. Ó. es. 10.
 sua at huarte hyll hattær ælla huua. Ó. vm. 15,4; S. m. 5.
 Bytis hwar at halff mark. G. 19,19 anm. 50.
 huat þæt ær hældær hæstær ælla hundær. Ó. vm. 25 pr.
 hawær ok hwarghin hæfþ a iorþo. U. i. 6,1.
 til huggæ mæþ huassi gesl. V. I lr.

Då man vet, att *h* framför *v* uttalades ännu under senare delen af 1600-talet, tarfväs intet bevis för, att så varit förhållandet äfven i fornsvenskan, hvilket för öfrigt styrkes af sådana exempel som de här anförda. Man kan därför med skäl förundra sig, då man finner, att uttrycket *wærþ ok pænningæ hwitæ* i U. æ. 1 pr. af Schlyter betecknas såsom uddrim. Orden *wærþ* och *hwitæ* kunde i våra dagar ganska väl bilda ett rim, men i fornsvenskan, ja ännu på 1600-talet var ett sådant rim en omöjlighet, så sant som *h* icke kan rimma med *v*.

Hvad som förut yttrades om *h* framför brytningarna *ia, iæ* etc. gäller äfven här. Så länge *v* (rättare *w* = eng. *w*) bibehöll sitt bilabiala uttal (= eng. *w*) kunde *h* utan svårighet uttalas framför det samma, alldeles som åt minstone i vissa trakter händelsen är i engelskan än i dag uti t. ex. *white, why, where* m. fl. Bortkastandet af *h* har väl orsakats af *w*:s öfvergång till labiodentalt *v*.

- hyl þær hattir halua bot. Vm. I m. 17,3; Vm. II m. 23,2.
 hysir ællr hemær. U. kg. 9,3 o. flerst.
 hysir — hallær. V. IV, 20,1; Vm. I kg. 8.
 hæfær liþ ur hurruku, Ó. b. 23.
 i hæfptum hafwa. H. m. 2,1; U. m. 2,1 m. fl. st.
 hældu um halz. H. v. 6 pr.
 a hænder leþes eller i husum hittes. S. kk. 16,1; Vm. II kr. 24,6.
 hængir þær halua boot. Vm. I m. 17,3; Vm. II m. 23,2.
 hengiæ æller hustykæ. V. II þ. 17.
 hæntir i hat sin til hatta band. Ó. b. 41,1.
 i hers handum. G. 28,6 m. fl. st. i samma lag.
 þæn a hære ær hændir. V. I fb. 7,1; V. II u. 15.
 hæra þæn sum handum takær. Ó. b. 36,5.
 hærmæn — hirpmæn. S. kp. 5,1.
 læstir hæst ællær halataghl. V. II r. 9,3.
 hæst æller hors. S. þi. 13; Ó. b. 24,3 m. fl. st.
 hæstær ælla hundær. Ó. vm. 25 pr.
 ær hæster ii hæftum. H. m. 1,4.
 höghæ byr ok af hefnu bygdær. V. I i. 15,1; V. II i. 36; Ó. b. 28,2.
 höghindi ok hoffa dyna. Ó. g. 29,2.
 ær eldær höghri æn hawæ þorff. U. m. 25 o. flerst. i svealagarne.
 mæþ höke oc hunde. Vm. II m. 1.
 höns ok gas hund ok kat. Ó. vn. 1, vm. 32,1.
 ængin til höghz at hemuld (sc. lete). Ó. es. 10.
 höra the som hæær æru. Sm. 2 pr.

 kalf ok kíp. S. b. 31; Vm. I kr. 3,1.
 kalk ok klokkor. Ó. kr. 1; S. kk. 3.
 kalk ok mæssu klæþe. Ó. kr. 13,1.
 kalk ok korporale. V. II kr. 2; U. kk. 3, 4,1 m. fl. st.
 kalk æller kors. H. kk. 21,2.
 kall ok kærling. U. kk. 11,2; Vm. II kr. 10,2; H. kk. 11,1.
 kallaþær aff kunungi. U. kg. 12,2 m. fl. st.
 karl ok konunger. allm.
 kari — kistu. V. I þ. 5,2; V. II þ. 33.
 kirkia — kloster. allm.
 kirkiu — kononge. V. II þ. 24; V. I þ. 3 pr. m. fl. st.
 wæghir kirkiu ok köt atu. U. kk. 19,4; H. kk. 13.
 kirkiu — kiöpunga. U. m. 8 pr. m. fl. st.
 i kirkiu rætt ok kiæsæræ laghum. U. conf.

- kland ælla kual.* Ó. es. 3,1.
clanda oc quæliæ. S. i. 8,1, 5,1; Vm. I o. 12.
klasalöst oc klanda. Vm. I b. 4.
klutræs — klandæs. U. i. 2,2 o. flerest. i svealagarne,
 swa sum klokkærin hitti kalkin. U. m. 52 pr.; H. m. 35.
klæpper — klokæ, Sm. 5,3; Bi. 41.
klæpsins bande a klokkarin narþa. Ó. kr. 8,2.
klærcum ok klostrum. S. add. 1,3.
klæþum — kustum. Ó. b. 37 pr.; H. æ. 14 pr.
sitir vm knif ok kôtstíckí. V. I o.8.
milli knis oc calua. G. 23,4.
i knæ ok i quiþi. V. II a. 16.
knæm kunnughær. Ó. æ. 17.
knæm kunnastær. Ó. æ. 3,1.
knæm iamkunne. Ó. æ. 3,1.
swa kneum kumin. Sm. 13,8.
knifslagh — kunungs. H. þg. 14,1.
ko ok quighændi. U. v. 23,6, 28,1 o. flerest. i svealagarne.
kono — karmans. V. I vs. 2, i. 3 pr.; V. II i. 4, add. 13,1.
kono æller ko. V. I r. 5,5; V. II r. 10.
kunu — kæpsi. Ó. æ. 18, ind. 18.
þa skal kona i iorþ quikkæ grawa. H. m. 32.
korn ok kuika. Ó. kr. 10,1, 11.
korn ok quikkæ tyund. U. kk. 6,7 m. fl. st.
krismu ok klærka. Ó. kr. 13,1; U. kk. 4,1.
aa krist troa oc kirkiu byggia. Sm. 2 pr.
kristær ok kirkiæ. U. kk. 22,2.
i kristnu ræt ok kirkiu laghum. U. præf.
eroch ok kexi. G. 49.
crona oc kirkiæ. S. kk. 21; H. kk. 21,3; U. kk. 22.
til krunu ok kununx dömis. U. kg. 1; S. kg. 1,
Crusszur ok klokchor calka ok mæssufat. V. I kr. 5.
kullsuarf ok kiol suarf ok kul suarf. Ó. æ. 6 pr.
kunungær wæræ ok krunu bæræ. U. kg. 3; S. kg. 3.
kuikær ok kristin. Ó. æ. 7.
quikær kristin ok kirkiæ hælægh. U. kr. 4 pr.; Sm. 12 pr,
kuikum ok kuiþa fullum. Ó. r. 20.
i quikom kostom. V. V, 1; Ó. d. 5 pr.
a quikkan kíært. H. þg. 4.
quict j quiþj. G. 14,6.
quindis — kerldis. G. 14,2 m. fl. st. i samma lag.

oquiþæt ok oklandit. H. v. 16 pr.
 i quid kalli. Vm. I b. 46 pr.
 kuærn ok kætil. Ö. vm. 31,3.
 kuærn draghit ok ko molkæt. V. I g. 6,3; V. II g. 11.
 kuærna uæghær ok kirkiu uæghær. Ö. b. 5,1.
 uir lösum han til kyns ok kundra¹⁾ manna. Ö. æ. 17.
 sik rætta meth kyni ok kunnun mannum. Sm. 13,1,7.
 kyni kunnæstir. U. æ. 11,1, 16 pr.; Vm. I g. 11,1; Vm. II æ. 12 pr.

¹⁾ Det här och på några andra ställen i lagarne (Ö. æ. 3,1: knæm kunnæstær; knæm iamkunne; Ö. æ. 17: knæm kunnughær, men var. kunder; Ö. vm. 31,5, 32,1: kunna ælla ualinkunna; U. o. Vm. I & II: kyni kunnæstær; Sm. 13,1,7: meth kyni ok kunnun mannum; Sm. 13,8: meth frændom sinom oc kunnun mannum) förekommande fornsv. adj. *kunder* = besläktad, skyld (got. *kunds* adj. »gezeugt, stammend», jfr isl. subst. *kundr* m. son, frände) bör icke förväxlas med ett annat adj. *kunder* = känd, bekant (got. *kunþs* »kund, bekant», isl. *kunnr* el. *kuðr*). Till formen sammanfalla dessa två adj. i fsv., men till betydelse och härledning äro de helt och hållet skilda. Det förra sammanhänger med *kyn*, *kona* etc., det senare med *kunna*, *kænna* etc., men dessa stamma från helt olika ordrötter (jfr Fick, Wörterb. B. 3 sid. 39, 40). Båda dessa adj. hafva liktydiga sidoformer på *-ugher* (fsv.), *-igr* (isl.). En sådan formell öfverensstämmelse kan naturligtvis, om man icke ger noga akt på olikheten i betydelse, lätt gifva anledning till förväxling. Till en sådan har Rydqvist gjort sig skyldig, då han (I sid. 268 o. 452) sammanför uttrycken *knæm kunder*, *knæm kunnæstær* med verbet *kunna* och öfversätter det förra med »till knän, d. v. s. slägtleder, känd, befryndad», samt påstår »att till detta verb (näml. *kunna*) höra de gamla *kunnugher* (— — beslägtad) — — *kyn*.» Sammaledes Schlyter, då han sammanför *kunder* = känd och *kunder* = befryndad under ett, såsom »part. pass. af *kunna*» (Lagordb. s. 358). Däremot har Ihre (enligt Schlyter, Gloss. till Ö. art. *kunder* och Lagordb. art. *valinkunder*) riktigt sammanställt detta *kunder* med *kyn*, ehuru icke håller han synes hafva rätt uppfattat dess betydelse.

Man skulle kunna invända, att om detta fornsv. *kunder* är samma ord som det got. *kunds*, så borde det i acc. och dat. pl. ej heta *kunna*, *kunnum* utan *kunda*, *kundum*, eftersom ursprungligt *nd* ej brukar assimileras. Invändningen torde dock ej hafva synnerlig vikt. Dels är nämligen assimilation af *nd* icke alldeles utan exempel i de fornordiska språken. Forsaringen har **ANUNN**, som enligt Bugge betecknar uttalet Anunnr för Anundr; i G. 3,2 finner man *laigulennningar* för *laigulendingar*; i gulatinglagen k. 307 står *vinnskeid* för *vindskeid*, dels är det högst sannolikt, att assimilationen af *nd* i detta *kunder* uppkommit genom påverkan af det andra *kunder* (= got. *kunþs*), i hvilket assimilationen är regelrätt. Att ett ord på detta sätt kan påverkas af ett annat, formelt närstående, har redan i flera fall uppvisats af åtskillige författare (jfr t. ex Bugge i Tidskr. f. fil. o. ped. VI s. 162; Wimmer, Navneordenes böjn. s.

kiæglu — colmarþ. V. II þ. 45.

a köp sit kumin. Ö. æ. 10,3.

24 noten och Oldn. læsebog s. XXX samt Kock, Svensk akcent s. 81, 82). Denna företeelse saknar således icke sidostycken.

Samma förblandning återfinnes hos så väl Schlyter som Rydqvist i fråga om adj. *valinkunder*, hvilket den förre öfversätter med »känd som rätt-skaffens, hederlig», den senare med »utvald, välkänd, ansedd», hvaraf framgår, att båda anse ordets senare sammansättningsled vara adj. *kunder* känd. Detta är dock, efter min mening, ett uppenbart misstag, som också hämnat sig själf, därigenom att ingendera kunnat gifva en tillfredställande förklaring af detta ord. Med iakttagande af den här påpekade åtskilnaden synes dock en ganska antaglig sådan kunna gifvas. Adj. *valinkunnr* träffas på många ställen i de gamla norska lagarne (jfr Schlyter, Lagordb. sid. 686), och isländske och norske lexikografer hafva fattat det på samma sätt som Schlyter (jfr Cleasby-Vigf. Icel.-engl. Dict. s. 675), Fritznér dock med en tveksam hemställan, om det icke betyder »ubeslægtet.» I de svenska landskapslagarne förekommer det endast på några ställen i Ö. Dessa äro: vm. 31,5, där det heter: »Nu i allum þrætlyftum eþum þa skal halft næmnas næmni æ huat han uill hældær kunna ælla ualinkunna»; vm. 32,1, där det stadgas, att tjuf, som icke gripits på bar gärning, skall värja sig med tvetylftared, »halit næmt ok halit unæmt taki æ huat hældær han kan fa kunna ælla ualinkunna (men var. *okunna*, jfr Schl. anm. 49); g. 11 pr. rörande tvist om hemföljdens belopp, att giftomannen skall »giua ut sua mykit sum han uill mæþ tuem af nipinne ok tolf ualinkunnum at þætta uar giuit ok mera egh»; æ. 10,2 att iamnaþæper skall bevisas svuren »mæþ tuem af nipinne ok tolf ualinkunnum.» Af dessa ställen framgår alldeles klart och tydligt tvänne saker: för det första att *valinkunder* måste beteckna något slags motsats till *kunnir mæn* el. *mæn af nipinne*, d. v. s. fränder, släktingar; för det andra att senare sammansättningsdelen i ordet måste vara adj. *kunder* besläktad, icke *kunder* känd, hvadan det sålunda måste hafva afseende på något släktskapsförhållande, eller rättare icke-släktskapsförhållande. Det förra har Harald Hjärne (Om nämnden . . . sid. 61) insett, Ihre har kanske haft en tanke ditåt, då han öfversätter ordet med »alienigena, alienus», och Fritznér har af de norska lagarne ledts till samma förmodan. Ett viktigt stöd för dessa påståenden, i fall ett sådant vore af nöden, finner jag i det *okunna*, som 1607 års edition och ett par hss. insätta i Ö. vm. 32,1 i stället för *ualinkunna*. Att detta *okunna* bildar en motsats till *kunna* lär lika litet kunna förnekas, som att *okunna* endast är en negering af samma *kunna*, som betyder skyld, besläktad. *Valinkunder* och *okunder* äro således ekvivalenta ord, och motsatsen mellan *kunder* och *valinkunder* måste ligga uti första sammansättningsleden *valin-*. Detta *valin-* fattar jag, i likhet med Schlyter och Rydqvist, såsom part. pret. af verbet *valia*. Sådana sammansättningar af part. pret. och nomen äro tämligen sällsynta i de nordiska språken. Såsom bildningar analoga med *valinkunder* anför Rydqv. (V. s. 86, 87) ur fäv. *þolinmopugher*, *fangenskaper*, *drukkinskaper* och ett par andra,

Många bland de nu anförda *k*-rimmen intyga, att hvad som ofvan yttrats om uddljudande *g* före len vokal i fornsvenskan äfven gäller om *k* i samma läge. Äfven *k* i uddljud har en gång haft väsentligen samma uttal, vare sig det stod före len vokal eller hård vokal eller konsonant, men genom småningom fortskridande palatalisering och därmed följande affrikation har det liksom *g* helt och hållet förlorat sig, eller så att säga utträngts af den genom affrikationen uppkomna spiranten.

Särskild uppmärksamhet förtjäna sådana rim som t. ex. det mycket vanliga *kirchia* — *kloster* och andra, i hvilka beteckningar för kristna begrepp ingå såsom rimord. Dessa måste nämligen vara uppkomna efter den tid, då kristendomen började göra sitt inflytande på lagstiftningen gällande. Men kunde man t. ex. på 1000- eller 1100-talet bilda ett sådant rim som *kirchia* — *kloster*, så har man

mera tvifvelaktiga. I isl. har jag funnit *polinmöðr*, *hanginlukla*, *heyrikkunnigr* och det med *valinkunnir* närmast jämförliga *vafinskepta*, som förutsätter ett adj. *vafinskeptr*. Jag öfversätter då *valinkunder* med »valbesläktad, valbefryndad», och *valinkunnir mæn* betyder »valfränder», i motsats till *kunnir* el. *skyldir mæn* = naturlige fränder, verkliche skyldemän. Hvad menas nu med »valfränder»? Om, såsom Nordström (Sv. samhällsörf. hist. II s. 647 ff.) söker göra troligt, edgärdsmännen ursprungligen togos utslutande bland fränder och ättemän till parterna, synes anledningen till denna benämning vara tydlig. Edgärdsmännen skulle ursprungligen vara *kunnir mæn*, men med tiden ändrades detta så, att äfven oskyldige fingo nämnas i eden. Desse kallades nu *valinkunnir mæn*, valfränder. De voro liksom valda till fränder för tillfället. I denna benämning ligger således ett minne af det ursprungliga förhållandet med tyltfareden. Man ville liksom icke erkänna för sig själf, att någon ändring skett. Tolften skulle bestå af skyldemän, och voro de icke, såsom af ålder, verkliche sådane, så skulle de likväl vara »valfränder.» Denna benämning innebär tillika en märklig yttring af det konservativa lynnet hos de gamle lagstiftarne och de gamla bondesamfundet.

I de norska lagarne framträder detta ords grundbetydelse mindre klart. Visserligen står det äfven här på några ställen i tydlig motsats till *baug-gildis men*, *nefgildis men* och *námágar*, men i allmänhet synes det hafva fått sig tillagdt bibetydelsen opartisk, ovedlig, hvilken också mycket väl kan, såsom sekundär och öfverförd hafva utbildat sig af den ursprungliga. Man hade kommit till insikt om, att »valfränderne» voro lämpligare och mera opartiske domare öfver en anklagad än de egentlige skyldemännen. Det bestämda förbudet mot insättande af ättemän i skiladomen vittnar också indirekt, att utvecklingen här varit den samma som i fråga om tyltfareden. Af varianter i de senare norska lagarne visar sig, att man redan på deras tid icke vidare haft ordets egentliga betydelse klar för sig (jfr N. g. love II s. 157 anm. 32, s. 410 anm. 13).

också i detta rim ett säkert vittnesbörd om, att uddljudet i dessa båda ord på den tiden icke blott skrefs utan äfven uttalades lika.

Hvad som förut yttrats om inskjutande af *i* mellan *g* och efterföljande *æ* eller *ð* i en del fornsvenska handskrifter, gäller äfven i fråga om *k*.

mæþ lagh ok lanz ræt. U. æ. 19; Vm. I g. 11,5.

sva sum lagh sighiæ i landi þæssu. V. I g. 9,7 m. fl. st.

meth lagha lithi. Sm. 12 pr.

til laghæ legs. V. II þ. 7; V. IV, 18,6.

laghmanna — lanzmanna. S. add. 1,3,4.

allir þer lagsaghu lyt hawæ. U. þg. 14,2; Vm. II þg. 24,1.

laghum ok leznum. U. m. 11,1.

gik laghuarþær af lionga þingi mæþ lagha eþum ok lagha domum.

Ó. r. 26 pr.

land oc laghman. V. I þ. 11; V. II þ. 43; Vm. II þg. 19 m. fl. st.

land ok lagsagha el. laghskila. flerst.

Land skulu mæþ laghum byggjæs. U. v. 1; Vm. II præf.; H. præf., v. 1.

til land ok rikis laghlikæ komin. U. kg. 2; S. kg. 2.

uiþ land ok konong sum lagh sighiæ. V. I þ. 5,1.

land ok lötir. U. v. 23 pr.

firigiort landi ok lösum örum. V. I o. m. fl. st.

lanz hærræ — laghmaz. V. II fb. 43.

lansuist ok lösum örum. V. I o. m. fl. st.

til lans eller legho. S. þi. 7.

vndir las ok lykki. V. I þ. 5,1; V. IV, 18,9.

til lasæ ok lyklæ¹) ok til lagha þriþiungæ. H. æ. 3, jfr U. æ. 3 o.

Vm. II æ. 3.

lastær ok lyti. U. m. 21; H. m. 9,1, 14 pr.; Vm. II æ. 1,3.

þa lati guþ han længi liwæ. U. kg. 3; S. kg. 3.

later vp lyktær hans. H. v. 13,1

leghu drængium ok löskæ mannum. U. kg. 10,1.

lekær ællr lærþær. U. i. 4,3; V. IV, 16,16.

gangi — til leeks þiit sum han lystir. Vm. I b. 26.

j lekmanæ laghum. Sm. 11.

¹) Det vida vanligare las ok nykil jämte Vm. I kr. 5: nökkla ok liwes äro nya exempel på »döda» rim. Dessa ordsammanställningar härleda sig naturligtvis från den tid, då uddljudet i *lykil* ännu icke öfvergått till *n*. Funnes i fsv. intet exempel på bibehållande af det ursprungliga uddljudet i detta ord, så vore sammanställningen *las ok nykil* redan ett tillräckligt bevis för, att *nykil* en gång hetat *lykil* äfven i fsv.

- letæ oc fram leþæ. S. þi. 8,2.
 gripær han til lezna oc will leþa sic af handom. Vm. II m. 28 pr.
 þa ma egh længre leþa æn til landamæris. Ó. vn. 6,3, jfr. V. I þ.
 12,2 m. fl. st.
 hauær leght hus ælla lani (sc. takit). Ó. ep. 1,8.
 swa lett sum liufft. U. m. 16,2, i. 7,2 o. flerst.
 sum leþir a land sit hær utlænzskan. Ó. ep. 30.
 lif lata ok vgilder ligiæ. V. II þ. 58.
 lif gen lifwi ok lim gen limi. U. m. 31,1; S. m. 10,3 m. fl. st.
 ok lighris boot æftir lanz laghum. H. æ. 16,1.
 lik oc linda. Vm. II m. 25,9.
 likamæns lustæ. V. II o. 3.
 limber oc lither. Sm. 17 pr.
 lima lytj. G. 16,1, add. 3.
 þa en lima lastir fylgia. G. 19,20.
 lin ok lækir el. lækis gæf. flerst.
 lin ællær löka. Vm. II m. 26,11.
 linda ok houothljn. V. II kr. 2.
 lip ok leþung. U. kg. 10 pr.; Vm. II kg. 7 pr.
 wærin þa lipughir fore leþungslamæ. U. kg. 11 pr.
 hafwær i liuse oc æi i löne. Vm. II m. 25,11; S. b. 8,5.
 swo liwa mæþ lagha. H. præf.
 lof æller legha. flerst.
 Jer loyski maira en lofj hyll. G. 62, jfr 19,32 anm. 79.
 ok äy lof til læggiä. H. i. 1.
 firi luca hagg vtan lastir fylgin. G. 19,31.
 hin skal lukæ firi vnningiæ lagh. V. I þ. 18; V. II þ. 53.
 i luctu allær læstu kari. V. I þ. 5,2; V. II þ. 33; Sm. 3,2.
 Nu uarþær dræpin lurkær landafæghi. Ó. d. 18 pr.
 lyctæþ ok læst. U. kk. 3.
 lykt at laghum ok laghæ fallum. U. þg. 14,2; S. þg. 11,2; Vm.
 II þ. 24.
 wari swa þær lyct at laghum hans. S. þg. 5 pr.
 lyti ok lækir. Ó. vm. 18,1.
 þa skal han lysæ sum lagh sighiæ. V. I þ. 14, 18; V. II þ. 48, 53.
 lyð (lyuþ)¹) oc leþung. S. kg. 10 pr., m. 26,10.

¹) Schlyter identifierar detta *lyð*, *lyuþ* med neutr. *lip* krigsfolk (jfr uplandslagens *lip* ok *leþung*). Detta kan endast vara riktigt under den som mig synes a deles onödiga och osannolika förutsättningen, att *lyuþ* vore skriffel. *Lyð*, *lyuþ* är acc. sing. af subst. *lyþer* el. *liuþer* m. folk, således samma ord som pl. *lyþir* i G. och *lyðr* el. *lyðr* i isl. Växlingen

læggær a lön. Ó. ep. 25 m. fl. st.

gangæ j læktæra dyr meth lærthum mannum. Sm. 13,4.

lænt ællr leghu salt. U. kp. 10,3 m. fl. st.

lend oc lyndir. G. 23,3.

oc eig ær han lendær at laghum varum. V. II i. 13.

sva inlændær sum lægh þerræ sighiæ. V. I r. 1.

lænsman æller laghman. H. þg. 9 pr.

lestir man at limum. G. 17,4.

sva at eig ær lestir æller lyter af. V. II fr. 15; V. III, 54.

löf ok lok. V. I i. 7,3; V. II i. 19.

Hwa som agha löös lewer ok lagha. H. præf.

lösæ mæþ laghum. V. I þ. 13, 15 m. fl. st.

lösn — lifflazt. V. II þ. 5.

Nw kan löskæ mather aaf lande löpæ. Sm. 13,5.

egh löska mæn ælla leghu drængia. Ó. vm. 8,1, d. 3 pr. m. fl. st.

I sådana ord som ljud, ljuf etc. är *l* numera stumt. Att så icke var fallet i fornsvenskan, kan visserligen med största sannolikhet förutsättas. Ett *bevis* därför utgöra sådana uddrim som *lett* — *liuft*, *liuþ* — *lepung*, *last* — *liute* m. fl. Äfven förstnummandet af *l* framför i torde hafva varit en följd af *s*:s öfvergång till spirant.

maghande man — ouormaghi. V. II k. 72,1 m. fl. st.

at mairu maki. G. 3,3; Gs. 4.

um maal ok matu. V. II fb. 34, add. 3,2; V. V,1.

uildær mals ok mærkiæ. Ó. b. 7 pr.

blot iru mannum miec firj buþin. G. 4.

mæþ mannum ok matgiærþ. S. þg. 11,1.

äi mans maki ok eygh madher i brysti. Hednalagen.

a mat ok mala. Ó. b. 12 pr. o. flerest.

mæþ mat ok mannum. U. þg. 14,1.

matj Óc mungati. Gs. 1.

mere æller minne. flerest.

miolk — moþur spina. Ó. vn. 6,7 o. flerest.

moorthare eller mandrapære. Sm. 4 pr.

til mot ok til mæssu. V. I o.6.

þær kombær moþer at maghær arffwi. U. æ. 11,1; H. æ. 13,7.

mæþ mund ok mæþ mælæ. V. I a. 7, 8,3; V. II a. 10.

mærki — minnung. H. v. 12, 13,3.

mæssu book oc mættænæ book. Sm. 3,2

mellan *iu* och *y* beror på omhjud. Formen med *iu* är oomljud, den på *y* omljud. Jfr Bugge, Forsaringen s. 21 o. anm. 2.

Slitr þu nast eþa nestla cunur. G. 23,1.
 niþium nær el. næster. Sm. 13,8 o. flerest.
 not eller næt. S. b. 22 pr.,1; H. æ. 14,3.
 notæ dræt ok nætia lagh. H. v. 14,1.
 ny ok næþær. V. I þ. 19 pr.; V. II þ. 54; U. v. 29 m. fl. st.
 nyt ok onöt. Ó. vn. 7 pr.
 nytia nöt. Ó. d. 16,2, 21, æ. 14, 17.
 thættæ scal næfnd skiæra eller til næs fællæ¹⁾. Sm. 13,7.
 oc þem næmnæ sum nytlike æru. S. þg. 1.
 nöþa ok næmia. Vm. II kg. 7,6; S. b. 1,1 anm. 39.

¹⁾ Uttrycket *til næs fælla* är hittills, så vidt mig bekant, oförklaradt. Schlyter säger, att *næs* är »ett obekant ord.» Jag tror tvärtom, att det är ett bland de både i äldre och nyare svenska mest vanliga och välbekanta ord. Det är genit. af negativpartikeln *næ* nej brukad såsom substantiv. Denna partikel skrives visserligen annars i lagarne *ne*, *nei* eller *næi*, under det *næ* icke synes förekomma, men då man har sådana analogier som *eigha*, *egha*, *ægha*; *eigh*, *æigh*, *egh*, *ægh*; *þeir*, *þer*, *þær* o. s. v., synes formen *næ* vid sidan af *nei*, *næi*, *ne* icke böra vålla några betänkligheter. Den motsvarar för öfrigt regelrätt det isl. *né*. Partiklarne *ia* och *ne* stå ganska ofta substantiverade, hvarpå exempel meddelas i Schlyters Lagordbok. Att tillfälligtvis substantiverade ord kunna erhålla kasusändelser visar t. ex. den älsta grammatiska afhandlingen i Snorraedda, där bokstafstecknen äro böjda. — Betydelsen af uttrycket *fælla til næs* är då klar. Flock 13 i Sm. handlar om de s. k. *biskups sakir*, mål som dömdes af biskopsnämnden, och hvori böter erlades till biskopen. Dessa indelas här (§ 1) i tre kategorier: 1:o *fæ saki*, 2:o *the han scal sik rætta meth kyni oc kunnum mannum*, 3:o *dul saki*. Om *fæsakir* heter det i § 6, att där skall nämnden *skiæra eller fælla til fæ botæ*, frikänna eller fälla till böter. I de mål, som hörde till andra kategorien skulle nämnden däremot enl. § 7 antingen *skiæra eller til næs fællæ*, frikänna eller döma till »nej», d. ä. värjemålsed eller dulsed, såsom den kallas i U., och denna *dulseþer* skulle i detta fall tillika vara en *niþiareþer*, såsom man finner, då det strax efteråt heter: *Nw æn til næs fælle rætts sik meth kyni oc kunnum mannum sinom*, hvilket ju är en alldeles tydlig förklaring af uttrycket *til næs fælla*. Då det i samma § säges: *æn þættæ næfnd fælle tha scal til skrift fællæ oc ey til fæ botæ*, så gäller väl detta stadgande för den händelse, att den anklagade ej förmådde fullgöra dulseden. Då benämningen »dulsak» i § 7 tillägges äfven de till andra kategorien hörande mål, anser Schlyter detta vara fel och vill i stället insätta samma bestämning, som gifvits i § 1. Men beteckningen *dulsak* d. ä. mål där svaranden fick *dylia*, fria sig med ed, således liktydigt med landslagens *dulsmal* (icke »fördold sak», såsom Schlyter vill) stämmer alldeles förträffligt med den betydelse, som uttrycket *fælla til næs* nu visat sig äga, och kan därför icke gärna vara oriktigt. — Hvaruti skilnaden mellan andra och tredje kategoriens *dulsakir* ligger, är oklart.

præst ok egh pæpplingh. Ó. kr. 4 pr.
puto mather eller portkunw. Sm. 4 pr.

til aldræ raðþæ oc rætræ. V. IV, 14,17.
þa raþin þair sum hennar mal rychta. G. 21,2.
þa taki af hanum repp ællr reþe hans. U. v. 12,2
biuþa sik til reps ok ramarka. Ó. b. 1,4.
at rinnændæ bloþi ok riuþændæ sari. U. m. 23,2.
riþær i ok rændær or. V. I a. 17 pr.; V. II a. 22.
riþar man eller ror til. S. b. 10,2.
þa en maþr riþr oc raiþr burþj. G. 6,3.
þa hawær han riþit rættæ erix gatu. U. kg. 2; S. kg. 2.
riwar i ræfstum V. IV, 15,2.
roþ ok reþ. U. kg. 10 pr.; Vm. II m. 25,9.
Rugh oc rowr. S. b. 13 pr.; Ó. b. 28,5, 32.
rykændæ röki. U. v. 24,2.
at rykandi sari oc rinnande bloþe. Vm. I m. 20 pr.
til reddugha oc ræfst. V. II prol.
þæn a ræf ær reser. V. I fb. 7,1; V. II u. 15; Ó. b. 36,5.
röndes sinu riki wæl. V. IV, 14,15.

sak oc sokn. Vm. II m. 21 pr., þg. 23,1.
giwær hænni sak firi samfundum. Ó. kr. 27 pr.
hwaria sac æpte sinu gilde. S. m. 24.
Tha ma han saklöst sæliä hwem han siälwer wil. H. i. 1.
saltære oc sangbook. Sm. 3,2, 4,1.
samvit ok syæl. V. II add. 13,2.
sander at sak. flerest.
af sanne sæghn. S. add. 1,3.
sar ælla skenu. Ó. eþ. 1 o. flerest.
sarum sarghaþer. S. g. 2,2.
sargha — sla. flerest.
satt a sylle. Sm. 3 pr.
saþlær ællr silær. U. m. 53,1; Vm. II m. 34 pr.
saþul ællr silæ. U. v. 28 pr.; Vm. II b. 27 pr.; H. v. 23,1.
sæe oc skupæ hwat þæt ær skiærþt ællr sæi. U. v. 1,2; Vm. II kp. 1,2.
liggær sialuær i sot. Ó. kr. 5.
ær sialuær siukær ælla sitær iui siukum. Ó. r. 1,1, 9 pr., 23 pr.
oc sighiæ them som hemæ sitiæ. Sm. 2.
veria sicli eþa snori. G. 19,16.
siorð ok ofsinni. Bi. 20.

-  n han siuker ligger oc j sott e si ng. Sm. 12,1.
 siuker  ller sar. S. m. 30.
 si lwr — saman. H. kk. 6,1.
 hafi sielfr sca a en soy r ir verri. G. 26.
 hawi si lwer wi  s t oc sarabot takit. S. m. 4 pr.
 si lffskot i skoghe. U. m. 5 m. fl. st.
 ok allt inn n si ng ok sizkin e ald r. U. i. 3.
 skam e ok skap e. V. I lr.
 skap me  skapti. Bi. 14 pr.
 skapat kl pi ok skiept uakn. V. I  . 19,2.
 skapat kl pe ok sk pt uakn skalpat su r .  . vn. 1.
 skapa  ok skurin.  . g. 15, vn. 7 pr.
 scat  ller scul . V. II u. 29; V. IV, 20,1.
 kan si n skapi j skipi w r e. U. kg. 12 pr.
 sken   ller skiuu e manni  ller skiut e. V. II add. 7,3;  . e . 1,2.
 skialghind r — skipur.  . b. 23.
 sciaupu oc scalum. G. 20 pr.
 Skiolder ok su r . S. add. 2;  . vm. 6,1.
 skip s ok sam n s ti s. U. conf.; S. conf., prol.
 i skipum ok i sk rium.  . vm. 31,5.
 skipp t oc scriw t. V. IV, 19,5.
 a skip all r til sk[o]gs. V. I a. 13,4; V. II a. 16 o. flerst.
 skipt ok skipat. S. prol.
 til vtskipt e oc til skogs. V. II i. 19.
 skiut r  lla skiuu r.  . e . 3,1, vm. 16,1, 22, 27,2; V. II add. 7,13.
 skiut r skarwm sam n. U. m. 24 pr.
 skiut r spiute kasta stene.  . vm. 1,1; U. m. 4 m. fl. st.
 i skoghe sum skyldar.  . b. 28,5.
 skoren kl pi oc sk ept vapn. V. II  . 56; S. kp. 1,  i. 7; Vm. I
  i. 12.
 skorin aff skyldum. U. m. 11,2.
 mi  scri j etar manna scra. G. 20,14.
 sum scu a sculu oc syn . S. m. 21,1.
 skyggia ok skalpa.  . vn. 7 pr.
 sk lla all i skalu  a  r skena fi p ertiugh.  . v. 19; G. 19,8.
 ski mb r  n skuldi. U.  . 10,1; Vm. II  . 10,1.
 ski r e ok skipt e. U.  . 11,2; Vm. II  . 10,3.
 lot ski r e — a ski ti hald e. U.  . 11,2.
  n ski rpti sko at foti. Vm. I b. 1; Vm. II i. 1.

Att *sk* rimmar mot *sk* visar sig vara regeln i fornsvenskan liksom i isl ndskan, om  n med ett och annat undantag.

þa iru slic at sleg oc at drapi. G. 5.

slegir so mangir sum synlikir warda. G. 19,19 anm. 50.

snio wæghæ ok skiut göra. H. kg. 11 pr.

snækkiur oc scutur. S. add. 2.

synir slegir. G. 19,5,21,23.

Nu kan æi sokn um præst sæmia. U. kk. 5; Sm. 4 pr.

fran þi et sol setr vm aftun. G. 8 pr.

j sot ællr sarum. U. kg. 12,2, m. 45,1, i. 20,1 o. flerst.

i sotta siang æller i sarum. S. þi. 9.

spik ok spiaer¹⁾. V. I s. 1, vs. 4; V. II vs. 12; Ö. vm. 6 pr.

spiltær allær sprængdær. V. I þ. 1; V. II þ. 1, 18, fb. 30; U. v. 7 pr.; Vm. II b. 6 pr.

spiut i skuti arf aff strængi. H. kg. 10.

Regeln att *sp* skall rimma mot *sp* bekräftas således endast af tvänne exempel. Den synes icke hafva blifvit så strängt iakttagen. stadd ok stafþgæþ. U. conf.

staf sin hos stingæ. V. I fb. 10; V. II u. 24.

staf ok stol. flerst. i V. IV; Ö. d. 14.2.

stakæ ok sten. U. v. 18 pr.; Vm. II b. 18 pr.

stakat ok stenat. Vm. I b. 8,1.

stallara ok stekara. Ö. d. 14,3,9, vm. 12,3; S. m. 35; Vm. I kr. 8; Vm. II kr. 3.

stampn ok styriman. U. kg. 10 pr.

¹⁾ Schlyters och andre författares tydning, enligt hvilken dessa båda ord skulle vara synonyma och beteckna något kirurgiskt instrument, sond el. dyl., förefaller mig mindre sannolik. I Eriks Sæll. lov, där uttrycket *spik* ok *spiaer* äfven förekommer på några ställen, skrives det förra ordet dels *spic* dels *spec*. Denna vokalväxling talar afgjort för att *i* är kort, hvardan *spik* svårligen kan vara samma ord som isl. *spík* f., utan måste, såsom Verelius och Grimm antagit, vara det isl. *spik* n. späck, fett. *Spik* betecknar således i denna förbindelse något fett sår-läkemedel, salva, sår-baleam. *Spiaer* åter identifieras af Schlyter med det isl. *spjör* n. pl. spjut; men då *spjör* är ett sällsynt och skaldespråket ensamt tillhörigt ord, synes det mig sannolikare, att *spiaer* är det isl. *spjör* f. klut, lapp, trasa, äfven remsa, bindel, hvilket med samma betydelse återfinnes i nynorskan. *Spik* ok *spiaer* betyder således *salva* och *bindel* el. förband, bandage. Genom att återgifva det med »balsam och bindel», får man uddrim äfven i öfversättningen.

Enligt sedermera erhållen upplysning är samma förklaring förut framstäld i föreningen för nord. språk och fornkunskap härstädes af stud. O. E. Norén. Då jag icke känner hans motivering, har jag likväl låtit min anmärkning kvarstå.

- stamboæ* ok *styriman*. U. m. 12,7; Vm. II m. 25,4.
standa ok *staua*. Ö. es. 14 pr.
standæ stulpær liggia sillir. V. I kr. 5; V. II kr. 9.
standa — a *stubba*. Ö. b. 31; Vm. II b. 14,6.
standa i æftra *stamne*. Ö. b. 26,3.
stangum ælla stafrum. Ö. vm. 19, 23 pr.
mæþ stang ællr sten. U. m. 28 pr.; S. m. 9,1, 33 pr. m. fl. st.
stang ællr stökkær. U. v. 2,6.
staðgum oc *staðfestum*. S. conf.
til stawa ællær stena. Vm. II b. 17,4.
stavaþær ok *stenaþær*. Vm. II b. 10.
stena ælla stulpa. Ö. b. 3,1.
sten ella *stuk*. Vm. I m. 26,1.
sten ællr stuf. U. m. 6,2; S. m. 20,4; Vm. II m. 6,1; H. m. 4,2.
stens mater oc *strandær*. Vm. II m. 26,11; Vm. I kr. 11, þi. 2 pr.
stíborþ stöpu ok *stulpær*. V. I myln. 2; V. II mb. 2.
stíngær ok *starui*. V. I fb. 6; V. II u. 13.
stíonkkær aff stene æller *stokki*. U. m. 4; Vm. II m. 4; H. m. 3.
stökkæ æller *styua*. V. II þ. 3.
stok ok *stapa*. Ö. b. 35.
stokker — *stúbbi*. fírest.
til stok æller *stæþiu*. S. m. 10 pr.
til stok æller *stumblæ*. H. m. 15,1.
stræng ælla stampu. Ö. vm. 1,2; U. m. 5 pr.; Vm. II m. 5 pr.;
H. m. 3.
stuh ok *stalla*. Ö. b. 35 anm. 75.
til stums ok *stubba*. S. b. 16 pr., 17 pr.
millan stumbla oc *star þufur*. G. 25,2.
i stupugrewæns hus ok i *staþsins iarn*. Bi. 11,6.
stuf ok *stulpæ*. U. i. 13,3, v. 2 pr.; Vm. II b. 2 pr.
stuwæ ok *stekæræhus*. U. kk. 2,1 m. fl. st.
stæghla — *stenka*. Ö. ep. 17, 21, 25.
stækkir ella *stywir*. Vm. I b. 48,1; Vm. II b. 28,2.
stæþia stamn i uasse. Ö. b. 28,3.
stæþium ok *staþfæstum*. U. conf.
stæþiæs a *liþstæmpnum*. U. kg. 10 pr.
stæðhia ok *samthykkia sin* i mællum. S. add. 1,3.
Regeln att *st* rimmar mot *st* i fornsv. liksom i isl. styrkes så-
ledes med talrika exempel. Alldeles undantagslös är den dock icke.
sund ællr sio. U. v. 17 pr.; Vm. II b. 17 pr.
sund ællr strömær. U. v. 16,3; Vm. II b. 16,3.

- suþ ælla saþa, Ó. b. 24,2.
 tha scal sunder meth sokn gaangæ. Sm. 4 pr.
 sua sotær sum lagh sighthia. Ó. eþ. 26.
 suet ok suæuiu. Ó. b. 8,4.
 suin ælla söþær. Ó. b. 14 pr.; V. II u. 8.
 suoru baþe sant ok lagh. Ó. vn. 4, jfr 3 pr.
 mæð swærði oc mæð sighthær. V. IV, 15,17.
 a suerþi eþa siclj. G. 19,11.
 mæþ upswæum ok suþærmannum. U. kg. 2; S. kg. 2.
 swære þan oc söke æfter laghom. Vm. II m. 26,18.
 swærþ or sliþrum. H. kg. 10.
 af sylt ok sot. Ó. d. 12.
 til syn ok sannind. U. v. 17,4, þ. 13.
 þa scal syn af sokn næmnæ. S. b. 7,2, 5,2, 8,3 m. fl. st.
 Komber ei syn til sum sagt ær. S. b. 18,7.
 synæ ok sæe hwat sannæst ær. U. þ. 13.
 synderkollæ æller samkollæ. V. II add. 8.
 synt ok set. U. þg. 13, kk. 15,3 m. fl. st.
 fyrma systrum oc syzkenoni. Sm. 2 pr.
 mæþ sækki ok suþi. U. m. 12,4.
 sæl ællr skiptir. U. kp. 5,5; Vm. II kp. 7; H. kg. 11,1.
 sæl ok i siuþ læggær. Vm. II kp. 4.
 sæmder aa bathe sokn oc præste. Sm. 5 pr.
 þa halldær sængar cöpit saman. Vm. II i. 13 pr.
 mæssu særker stool. Sm. 3,2.
 serc oc scyrtu. G. 19,33.
 sæt ok sæmia. Ó. b. 51 anm. 52.
 sæt oc sarabot. S. m. 4 pr.
 i sætæ sinu ok i samæ fiætum. H. kg. 10.
 sætt oc skipaþ. Vm. II præf., kr. 24 pr.; U. præf., kk. 16 pr.
 sökia ok suara. Ó. kr. 27 pr., vm. 36, g. 7 pr., 20 m. fl. st.
 vtan sökt [eller] sworit se. S. þg. 3 pr.
 þy at engin þorþe sökia æller sæctæ före hözlom. V. II add. 7,16;
 Ó. eþ. 5 pr.
 Sökir allt saman. U. v. 14,9; S. b. 16.
 oc ængin ma þöm sökia æller sac giwa. Vm. II þg. 24,1.
 söke siþæn sær af hande. V. I i. 17; V. II i. 40.

Åfven af de här meddelade s-rimmen kunna upplysningar vinnas rörande det äldsta svenska uttalet i ett par punkter, hvori det skilde sig från vårt nuvarande.

Af sådana rim som *sar* — *skena*, *skapat* — *skiaept*, *skoren* — *skiept*, *skipat* — *skrivat* m. fl. framgår, att uddljudande *sk* före len vokal på den tid, då dessa rim bildades, haft samma uttal som framför hård vokal och konsonant. Den utveckling, hvarigenom man slutligen kommit till det nuvarande uttalet af *sk* framför len vokal, har väl varit den samma som förut påpekats i fråga om *k* framför len vokal: palatalisering och affrikation af *k*, hvarefter detta så småningom förlorat sig framför den genom affrikationen uppkomna spiranten (ett *tje*-ljud) och denna senare ändtligen sammansmält med *s*-ljudet till ett *sch*-ljud.

Med *sch*-ljud begynna i nysvenskan äfven sådana ord som *sjuk*, *själf*, *själ* o. s. v. Att så icke varit händelsen i fornsvenskan visa sådana rim som *siuker* — *sar*, *sæl* — *siuþ*, *samvit* — *siæl*, *sialver* — *sot*, *siorð* — *ofsinne*. Det är klart, att man icke kunnat bilda dessa och dylika rim, så vida icke *s* på den tid, då de uppkommo, haft samma uttal framför ljudförbindelserna *ia*, *ie*, *io*, *iu* som i alla öfriga lägen i uddljudet. Det nuvarande *sch*-ljudet i ord med begynnande *sj* har väl uppkommit på det sätt, att efter tonviktens öfverflyttning till den senare delen af de nämnda ljudförbindelserna dessas begynnande *i* öfvergått till spirant (i sista hand säkerligen ett *tje*-ljud), som åter sammansmält med det föregående *s* till *sch*-ljud.

takum — *tylftum*. Ó. d. 20, r. 11,1.
 innan (el. utan) *ta* oc *tomta* ra. Vm. I m. 4,1, b. 24; Vm. II b. 13,1.
talð waru oc *takin*. V. IV, 15,6.
 in *takin* meþ *þiuþer* staca. S. b. 9 pr.
 Hawar talt warit oc aldre *takit*. S. m. 30.
 með *taar* oc *trægha*. S. æ. 2,1.
timbær ok *trop*. Ó. b. 28,5; H. v. 13 pr.
tyund ok *tillaghur*. U. kk. 10 m. fl. st.
þþir hafa oc *tiunt* til fyra. G. 3 pr.
 Nu ær *tompt* *teghs* moþer. S. b. 11,1; Vm. I b. 40 pr.
tomptum ok *tuun* garþum. H. v. 1.
topp æller *tagl*. H. m. 1,3.
 til *torf* ok til *tyæru*. V. I m. 8, þ. 3 pr.; V. II d. 19, þ. 24.
torff *skiaeræ* j *annærs* *teghe*. U. v. 9,2.
skæri op *torvo* meþ *tiopær* staca. Vm. II b. 5,6.
hoggin vp *torwa* oc *þiuþerstaki*. S. b. 9 pr.
warþer vp *hoggin* *torwa* oc *þiuþer* ¹⁾ hell. S. b. 9 pr.

¹⁾ Texthandskriften till södermannalagen (men icke hs. B.) har egen-

træ ok taka. Ó. r. 22 pr.

trygger oc troin. S. add. 1,3.

a trygga tro loua. S. add. 1,3.

tue ok tolf el. meþ tvem ok tolf. flerest.

tælia til tiughu æru. Ó. b. 31, jfr Vm. II b. 14,6.

Att *t* varit hörbart i sådana ord som *tiera*, *tiuþer*, *tiughu*, *visa* rimmen *torf* — *tæru*, *torf* — *tioþer*, *tælia* — *tiughu*. Det nysvenska uttalet har här *tje*-ljud med ett föregående mer eller mindre märkbart dorsalt *t*-ljud, som dock i flere trakter alldeles saknas. Spiranten visar således äfven här benägenhet att uttränga den föregående explosivan.

þak ok þræggjæ. U. v. 12 pr., 13,1; S. b. 5,1,4.

bær skiold iuir þang ok þan[g]briko. Ó. eþ. 30.

til þes et lysir a þriþia dygri. G. 8 pr.

þigin ok þolin. Vm. II æ. 8,1.

þingxs uæghær ok þiuþ uæghær. Ó. b. 4 pr.

þithstlæ ok þorn. H. præf.

þiuft oc þiuft. V. I m. 8, þ. 3; V. II d. 19 m. fl. st.

þiuft til þings. V. I þ. 3 pr.,1; V. II þ. 27.

þiuft ok þyffpti. U. m. 51 pr.; Vm. II m. 26,19; H. m. 34 pr.

havi ok þole þæt sum han fek. V. I lr.

þral sum þiængn. V. I m. 13; V. II d. 27.

callar þræl oc þiþborin uara. Vm. II kp. 3, ind. 3.

flestar þula sen þar til cumbr. G. 23,4.

þungæ ok o þarwm. U. conf., præf.

swa þæþan sum þiit. H. kp. 7.

i klæpum uafþær ok i uaggu lagþer. V. I þ. 17; V. II þ. 52.

wagna spiæl æller waþa. H. kg. 10.

firi uak ok uarghi ok sinne uangömu. Ó. b. 36 pr.

wangx rum ok wægha. Ó. es. 7.

wald ok vitsorþ. allm.

wald oc witu. Vm. I b. 34; Vm. II i. 13,2.

wald at wæria. S. b. 18,7, 29, þi. 8,3; Vm. II þg. 9,1.

Hafwin alle wald onde conung wæþia. Vm. II b. 17,3. Jfr H. kk. 19,3.

domligt nog alltid þ såsom begynnelsejld i *tiuper*, *tiupra*, oaktadt det förra på flere ställen rimmar med *torva*. Sammaledes har jag i gulatingslagen kap. 253 funnit *þyrva* med þ men strax därefter *torve* med *t*. Huru skall denna egenhet förklaras? Är den endast grafisk?

- walð* oc *wærn* oc *wizorþ*. V. II add. 11,6.
walz æller *wræz* *værki*. Bi. 12,1.
 ok æi *mæþ walz wærkum*. U. v. 1; Vm. II præf.; H. v. 1.
wantæ ællr *wapn*. U. kk. 14,10.
mæþ vapnum oc *walzuerkum*. V. II add. 5.
warþ — *waku*. U. kg. 11,1; Ö. eþ. 34 m. fl. st.
swa wargha garþom som *wærna garþom*. Vm. II b. 15,1.
þæn a warþa wak sum *uækkir*. Ö. b. 26 pr.
þy skal warþæ firi aldri wangömslu. V. I fb. 6; V. II r. 28.
uasa ok *uærkia*. Ö. b. 29.
af wassum ok *wærkum*. U. v. 16,2; Vm. II b. 16,2¹⁾.
watn a warpum skiptæ. U. v. 2,6; Vm. II b. 2,6.
a watnum ælla wæghum. Ö. kr. 20.
til waz oc *wiþar*. Vm. I b. 19,3.
af watn qwærn ællær wæþær qwærn. U. v. 22,2; Vm. II b. 22,2;
 S. b. 21.
watn ok *dy varghi* ok *þiuvi*. V. I fb. 6; V. II u. 13.
wapa — *wilia*. flerest.
mæþ wapiom oc *witnom*. Vm. II b. 13 pr.
wigh ok *wærn*. U. m. 11,1, 47,2 o. flerest.
mæþ wigh oc *wæriu*. S. m. 26,9.
mæþ wigh oc *wrezhænde*. S. b. 27,2.
mæþ wighi wæriæs. H. þg. 4,1.
wight oc *waaldogh*. Sm. 13 pr.
wighir ok *wælförir*. U. i. 8 pr. m. fl. st. i svealagarne.
at han stoð wigher oc *wæl boin*. S. b. 8 pr.
wiku at *watne*. Ö. d. 11 pr.
mæþ wilia ok *ureþs hænde*. Ö. vm. 6 pr., 20 pr.
mæþ hans wilia ok *fullum wiþær gialdum*. Ö. vn. 7,1.
wiliande ælla waldande. Ö. d. 3,3.
utan þæn wili sum *wiþ takær*. Ö. b. 48.

¹⁾ I västmannelagen skrives eget nog *hwassom* oc *wærcum*. Ett sådant tillägg af *h* framför *v* i uddljud är visserligen icke utan exempel vare sig i äldre eller nyare tider (jfr G. 56 pr. *huerk* för *uerk* och Rydqvist, Sv. spr. lagar IV s. 439), men man väntade icke att finna det på ett sådant ställe, där ett rimord med begynnande *v* följer omedelbart efter. Emellertid visar rimmet just på detta ställe, att om *h* verkligen haft någon grund i uttalet, så måste detta vara en yngre utveckling. Man får således ingalunda, såsom Rydqvist ehuru med tvekan gjort, af den enstaka formen *hwassom* draga några slutsatser rörande detta ords släktskap med ord, som hafva ursprungligt *hv* i uddljudet.

willer oc owijs. S. b. 3, 7,2.
 mæþ vin ok vitni. flerest. i götalarne.
 Nu kan uin uilin uara. Ó. vn. 6,5.
 þa skal uin uirþning uarþa. Ó. vn. 6,2.
 ær windöghæ a wægg. U. m. 47,1; Ó. vm. 32,4 m. fl. st.
 til winnæs ællr mæþ laghum wæriæs. U. add. 12.
 windir þo ænti værk a hanum. Bi. 14,14.
 vindær a han vœrþiz værk. Bi. 12 pr.
 vindr ai vapnj vppi vegit. G. 19,11.
 vintær — uartima. Ó. b. 1,2.
 Dragha mæn winter not a watne annars. S. b. 20 pr. ¹⁾
 uissu — wiþær uaru. Ó. es. 8, vn. 3, r. 8.
 at han æi wisti sik wranct hawæ farit. U. v. 13,1.
 wit ok uilia. Ó. g. 18; V. II þ. 11.
 meþ minu viti æller valde. V. II þ. 35; V. I þ. 7.
 sum fastær witu ok witni bæra. H. i. 9.
 witnum oc wizerþum. S. m. 9,1.
 mæþ samu witnum sum wiþer waru. S. kp. 1 pr.
 mæþ witnum oc wiþær waru mannum. S. kp. 9 pr.
 þa æ syn witni oc wæriande ænga. Vm. I m. 20 pr.
 wizerþ at wæria sik. Vm. I b. 17, þi. 11 o. flerest.
 tha hawi then witzord sum witni fölghir. H. m. 9,1.
 þa a þæn uitzs orþ sum uart hauær. Ó. b. 28,4.
 þa a þæn wizerþ wærr ær haldin. U. m. 23,3.
 haf þan vitorþ sum vers. G. 19,21,30,35, 22.
 mæþ wizerþum þeræ sum wiþer waru oc af wiste. S. kp. 1,1.
 wiþ oc watn. S. kk. 2 pr.
 takin wiþer ok wnnin laghlika. Ó. eþ. 32.
 æru baþir wiþær sum uan aghu. Ó. g. 29,2.
 wiþærdelu mæn — uilda mæn. Ó. r. 1 pr.
 oc wraka han meth witnom. Sm. 13,4.
 ær ræt i rwaom rwanct i miþio. Vm. II b. 12.
 at þu vært a vighuælli maþ vrassvilæ. V. I m. 3,1, s. 2.
 wæri þa wapi j wilæ wærkum. U. m. 19,2, 23,2 m. fl. st.
 þa ær wæriændi til wizerþ komin. U. m. 33,1 m. fl. st.

¹⁾ De i samma flock § 1 förekommande orden *vpdræt* och *nipersætia* äro missförstådda af Schlyter (se Lagordb. under dessa artiklar). De äro benämningar på de två stora vakar, som upphuggas vid notfiske om vintern. Den ena af dessa kallas i Värmland *nerlåta*, bildadt af *låta* alldeles som *nipersætia* af *sætia*. Den andra åter kallas där *öling*. (Jfr Schlyters yttranden anf. ordb. art. *notvak*).

hafwe þa wæriande wito. Vm. II kr. 24,12.
 hawe þa wærcande wisorþ. Vm. II m. 24,6.
 þem skal wærkiænde warþa. Vm. I m. 11; Vm. II m. 22.
 þa scal werkande sarum warþa. S. m. 4.
 wærkir wighiandi ær. Vm. I m. 4.
 takir wær æn han willi. Vm. I b. 50, jfr Vm. II b. 6 pr.
 oc swa æru þe wærn firi wisum mannum. V. II prol.
 luka wærþ ok wiþærlax öre. Ó. es. 4 pr. m. fl. st. i Ó.
 wæri þæt want ær. U. v. 19, 20 pr.
 hawi þæn wæþ fæ som winder. H. æ. 16,1.

Inrim.

Landskapslagarne intyga, att äfven detta, annars egentligen i den isländska skaldediktningen hemmahörande rim ingalunda var okänt för de gamle lagstiftarne eller lagförfattarne. Exempler äro visserligen här icke på långt när så talrika som i fråga om uddrimmet, men dock tillräckligt många att ställa saken utom allt tvifvel. Både hela och halfva inrim förekomma. Ofta träffas uddrim och inrim förbundna.

I. Helrim.

Mötes æg ok leggær. V. I vs. 1,2.
 fang ok fear gang Ó. b. 28,5; V. II d. 31.
 værþ ællær vmfærþ. V. I i. 2; V. II i. 1.
 crakæ ok flacæ. V. I þinglot.
 Göri huem leþer sik vrefþan. V. II u. 29; V. I fb. 11.
 ren ok sten. V. I i. 19,1; V. II i. 45.
 rent æller brent. V. II a. 29.
 rend ok stend. V. I. i. 18; V. II i. 43.
 lysæ fore grannum ok soknamannum. U. m. 2,1 o. fierest.
 þa ær skót höter meþ litlo böter. V. II add. 7,13.
 þa ær hötter skót bötter. V. II add. 7,16; Ó. eþ. 5,2.
 þa ær höttær mæþ ængu böttær. Ó. eþ. 1,2, 3,1.
 þer ær hött mæþ litlu böt. U. kg. 5 pr., 7 pr., v. 25,1; S. kg. 5 pr.,
 7 pr.; Vm. I eþ. 2,1, 4 pr.
 naar ok hwar. V. II add. 10.
 reen ok eig men¹⁾. V. II add. 12,1.

¹⁾ Schlyter anser detta vara ett i och för åstadkommande af rim stym-

i friþ biþiæ. V. II add. 7,8; Ó. eþ. 1 o. flerest.
 lagh görðþo oc fram förðþo. V. IV, 14,1.
 tolf þynia sæþe a halfnaþa træþe. Ó. kr. 1.
 um nat iui uaka ænkte firi taka. Ó. kr. 7 pr.
 han skær ok han in bæ. Ó. kr. 9.
 hand ok brandær. Ó. eþ. 31 pr.
 til slikra gærning ælla þylikra. Ó. eþ. 31,1.
 stænna ælla hæmna. Ó. d. 3,1.
 firi borþe ælla bryggiu sporþe. Ó. d. 14,6; U. m. 11,3; Vm. II m.
 10,1; S. m. 26,10.
 Nu lösis ben ur skenu (— ur skænu, ind. 19). Ó. vm. 19.
 skiutær spiute. Ó. vm. 1,1 m. fl. st.
 takin ok sakin. Ó. r. 8 pr.,3, ind. 8.
 hins sum atte ok in satte. Ó. b. 26,1.
 atte mæn matte. Vm. II i. 1.
 næmpnæ hampn ok stampn. U. kg. 10.
 bæri þa atær giptinæ til skipt. U. æ. 8.
 bylæ ok um hylæ. U. m. 6,1, v. 2,1; Vm. I m. 24; Vm. II b. 2,1;
 H. m. 4,1.
 wæghin ok slæghin. U. m. 8 pr., 12,3,4,8,10, jfr Vm. II m. 8 pr.
 slaggh oc bardaghæ. U. kp. 9,3; Vm. II kp. 12,3, jfr S. m. 8 pr.
 ærr han wranct ok skiærr han rætt. U. v. 12 pr.
 ben ok sten. U. v. 18 pr.; Vm. II b. 18 pr.
 borin ok æi svorin. U. þ. 9 pr.
 til skiælæ oc til wiþer mæle. S. b. 17,6.
 hwarte warþir ella garþir. Vm. I b. 8,1; Vm. II b. 10.
 baþe nærr oc færre. Vm. I b. 19,3.
 oc warþir hani manz bani. Vm. I b. 46 pr.
 a þing oc a ring. Vm. I þi. 5; Vm. II m. 26,5.
 Oc takin hennj orþ af baki. G. 2,2.
 siex vintir sen malj ier intir. G. 2,3, 6,5.
 Nv clandær man sitt ællær handzsamar. Vm. II m. 28 pr.
 nærmer — færmer. Vm. II i. 2,1; U. i 2 pr.
 iom renan iom genan. Vm. II b. 1 pr.

padt uttryck, hvilket återstäldt i sitt fullständiga skick skulle lyda: *at han svor . . . ren[an eþ] ok eig men[eþ]*. Att rimmet i *sv.* kan i viss mån inverka på ordens form, är obestridligt. Men om denna inverkan kan sträcka sig så långt, som denna Schlyters förklaring förutsätter, är dock mycket tvifvelaktigt. »För rimmets skull» behöfdes ju för öfrigt ingen stymning; det står kvar, äfven om man låter uttrycket vara ostympadt, sådant som Schlyter anser det hafva varit i sitt ursprungliga skick.

han[d] oc wand. Vm. II b. 28 pr.

gatur oc stratur. Bi. 41.

Hwa som agha löös lewer ok lagha. H. präf.

þæn borghær optæ i sorghir for annan borghær. H. kp. 6, jfr anm. 35.

tæpt æller hæft (för hæpt). H. v. 23 pr.

sik þingstaþ witæ hwar þe gitæ. H. þg. 3 pr.

in takin meþ þiuper staka. S. b. 9 pr.

satt a sylle¹) oc lyktæth owan meth hylle. Sm. 3 pr., jfr 2,1 not 15.

þa en mandr verþr at slicu sandr. G. 22.

stadd ok staþgæþ. U. conf.

staðgum oc staðfestum. S. conf.

vp skars oc af bars. S. kk. 6.

2. Halfrim.

i löghu ællær i bastughu. V. I o. 6.

gærs at goruarghær. V. I o. 9.

takæ — lukæ. V. I a. 4,2, 18,2; V. II a. 6, 26 m. fl. st.

ranssak syniæ. V. þ. 5, 6 o. flerest.

sum lagh sighia. flerest.

til föþo æller klæþæ. V. II i. 6, add. 11,10.

aptær til skiptis. V. I i. 4,1 m. fl. st.

gard ok iorþ. V. I i. 14; V. II i. 33; U. i. 8,2; Vm. II i. 8.

sköta ellar veta. V. II möln. 8 anm. 47.

sæt ok böt. Ó. d. 20,1, ep. 2 pr., vm. 26, æ. 16,1 o. flerest.

sökiaæ æller sæktæ. V. II add. 7,16; Ó. ep. 5 pr.

köp — skipti. flerest.

¹) Schlyter har, såsom det synes på grund af detta *syll* i Sm., hvilket han i Gloss. till Sm. uppgifver såsom dat. sing., antagit, att ordet *syll* i fornsv. var mask. Rydqvist åter förklarar *syll* i Sm. vara acc. plur. af fem. *syll*. Med denna förklaring, som obetingadt är att föredraga framför Schlyters, bortfaller, så vidt jag kan finna, hvarje stöd för det i sig själfst högst osannolika antagandet af ett fornsv. mask. *sylder*, som står i fullkomlig strid med isländskan, det nuvarande riksspråket och allmogemålen samt andra germanska språk, i hvilka *syll* genomgående är fem. — Den af Rydqvist gifna förklaringen af *syll* är möjlig; en annan synes mig dock sannolikare. Jag tror, att *syll* är ett subst. neutr. bildadt af *syll* alldeles som fsv. *eke* = ekskog af *ek*, *quæsti* (V. II fb. 49, add. 4,5) = kvastris af *kvaster*, isl. *græni* af *grøn*, o. s. v. och liksom dessa med kollektiv betydelse = sammanfattningen af syllarna i en byggnad. Ivan 4549 (Rydqv. II s. 63) *syllith* är samma ord som detta *syll* n.

cost eller *hastæfoþer*. V. III, 89.
þa ær skruær þiuær. Ó. b. 35 pr.
ask oc disk. V. V, 1.
fatðke ok riki. Ó. kr. 9 o. flerest.
dögreno — daghinum. V. II kr. 3.
dagh — döghni. Ó. ep. 26, d. 3 pr.
beta — hættu. Ó. d. 3 pr.
skælla all i skalu. Ó. vm. 19.
sum i scalu scieldr. G. 19,8.
hin giuær sum hauær. Ó. g. 1.
döþær ok heþin. Ó. æ. 7, ind. 7.
gatu æller strætum. Bi. 14,12.
lut i sköt læggia. Ó. æ. 10,1.
nytia nôt. Ó. d. 16,2, 21, æ. 14, 17.
dylia — skilia. Ó. æ. ind. 16.
husum ok lasum. Ó. es. 5; G. add. 5 pr.
skapat — skæpt. Ó. vn. 1.
nyt ok onôt. Ó. vn. 7 pr.
þa skal leþa ok egh riþa. Ó. b. 17,1.
hitte — satte. Ó. b. 35 pr.
mæþ hund ok haruu tinda. Ó. b. 51.
utan hundær ok ma[n]þær. Ó. vm. 2.
höghsta — læghsta. Ó. b. 51.
stæþium ok staþfæstum. U. conf.
fyllæs ællr fællæs. U. kk. 16,2, jfr pr. not 89.
giötum ok gutum. U. kg. 2; S. kg. 2.
wirþning uarþa. Ó. vn. 6,2.
liþ ok leþung. U. kg. 10 pr.; Vm. II kg. 7 pr.
lyð el. lyuþ oc leþung. S. kg. 10 pr., m. 26,10.
*roþ ok reþ*¹⁾. U. kg. 10 pr.; Vm. II m. 25,9.

¹⁾ Här liksom i fråga om det nyss omtalade *ren ok egh men* och flere andra ordsammanställningar (jfr Lagordb. s. 510—511 art. *reþe*) antager Schlyter en genom rimmet framkallad apokope, så att *reþ* skulle stå för *reþe*, ett antagande som väl torde förefalla något hvar ganska äfventyrligt. Till stöd för det samma anför Schlyter (nyss anf. st.) en mängd exempel på en sådan rimmets förmåga att förändra ord. Men dessa exempel äro dels sådana, som alle icke höra till saken (så *fæsta ok kopa*, som icke är något rim, *skamma ok skapa*, som är uddrim, icke inrim), dels sådana som bevisa något mycket själfva tarfva bevis som *reþ* för *reþe*, dels sådana som bevisa något helt annat, nämligen att i fsv. röjer sig en benägenhet att göra halfva inrim till hela, hvarom strax mera. Dessa exempel gifva därför, så vidt

a gatum oc gen lötum. Bi. 12 pr. m. fl. st.
 j gatum ok j hiörþlötum. U. m. 8 pr.; Vm. II m. 8 pr.
 þæn a æptir banæ letæ sin hawær latit. U. m. 9 pr.
 arf ok orf el. urf. allm. i svealagarne.
 ok liuþ beþes. U. æ. 11,2; Vm. II æ. 10,3.
 æsta liuþ oc beþas giftar mal. Vm. II æ. 3,10; H. æ. 3.
 vanð lyti i ænliði. Bi. 14,2.
 lyptingar tiældæþær skiöldær a stampni. U. m. 11,3.
 tialdaþær oc skioldaþær. Vm. II m. 10,1.
 at rinnændæ bloþi ok riuþændæ sari. U. m. 23,2.
 karl oc kærling. Vm. II kr. 10,2; H. kk. 11,1; U. kk. 11,2 anm. 23.
 stafkarl eller kærling. U. kk. ind. anm. 53, VIII.
 döþ ællr skapæ. U. m. 19,2, kp. 11, v. 23 m. fl. st.
 böti ok þiuþwær heti. U. m. 47,1,2 m. fl. st.
 iorþ — byrþ. flerst. i svealagarne.
 wærþ fore byrþ. U. i. 1,1.
 til sæþ ællr föþo. U. i. 9 pr.; Vm. II i. 10 pr.
 wæri gilt ok fullt. U. i. 16,2, v. 17,4.
 kærandi — svarandi. flerst.
 til stæþiu leþa. U. kp. 1,1; S. kp. 1,2; Vm. II kp. 1,1.
 þær stæz lezn. U. m. 44 pr.
 last fore fræstmark. U. kp. 5 pr., 1; Vm. II kp. 6.
 kristær war giæstær. U. kp. 11; Vm. II kp. 7.
 tomtum læggiæs ok husum byggiæs. U. v. ind. 2; Vm. II b. ind. 2.
 wiþ kombær — a sæmbær. U. v. 17,5.
 fastæ fæþærni ok aldæ ofþæl. U. i. 1 pr., v. 21,1; Vm. I b. 10,1;
 Vm. II b. 10,21.
 þa skiptin baþir illu sum goþo. U. v. 21,1; Vm. II b. 21.
 fællir ællr willir. U. þg. 1,1; S. þg. 2 pr., 1; H. þg. 1,1.
 bonde ællr frændær hans. U. þ. 8 pr.
 gagn ok hughnaþer. S. prol.

jag kan se, intet stöd för ett sådant antagande som det här i fråga varande. Och för öfrigt, *reþe* skulle »för rimmets skull» vara förkortadt till *reþ*; men *roþ* ok *reþe* vore ju rim lika väl som *roþ* ok *reþ*; »för rimmets skull» behöfdes således ingen stympling af *reþe*. *Reþ* är nog ett fullständigt ord lika väl som *roþ*, möjligen en sidoförm till *reþe* (jfr *sin* jämte *sinni*, *afraþ* o. *afraþe*, *mark* o. *mærki* m. fl.), eller samma ord som det isl. *reið* f. fortskaffningsmedel till lands eller sjös, åkdon eller *fartyg*, eller ock *reið* n. pl., harnesk, rustning. Att *reþ* »äfvén kunde härledas» från *ræt*, som några hss. insätta för *reþ*, är ett påstående, som knappast tarfvar någon vederläggning.

- eþe* ok *tilbuþi*. S. kk. 2 pr.
meþ *gruþ* oc *friþ*. S. kg. 2.
Naþer *guz* oc *friþer*. S. þg. 11,2.
quæliæ eller *atala*. S. i. 2,1.
træþom oc *ei acrum saþom*. S. b. 11,1.
föþæ oc *foþra*. S. kp. 13,1.
baþ æller *böþ*. S. m. 20,2, 24,1.
biuda eller *nöda*. S. add. 1,3.
þa ær svþir ofþals maþir. Vm. I þg. 5,5.
til fulz ella *falz*. Vm. I þg. 9; S. þg. 5 pr.
sþiut i *skuti*. H. kg. 10.
riþr oc *raiþr*. G. 6,3.
hund j *bandi*. G. 19,23.
niþium eþa bryþrum. G. 20,13.
seng oc *gang cleþi*. G. 20,14.
ful schiel oc *all*. G. 22.
vir[þ]ning ok *mætorþum*. Bi. 9.
cleþi oc *scyþi*. G. 24,1.
rug oc *hagra*. G. 56,1.
howa wægh oc *clöwa*. Vm. II b. 5,1.
löpær swa staffr som *ræffr*. Vm. II b. 17,1.
buþ ok *reþskap*. H. kk. 12 pr.
hani — *hönur*. Vm. I þi. 17; Vm. II m. 30,7.
höghri æller *læghri*. H. kk. 19 pr.
hiorþ ok *hirþæ*. U. v. 7,6.
bækkium ok *dikum*. H. v. 18 pr.
giæld ok *wp hald*. H. þg. 2.
hiorþ oc *hirþingia*. Vm. II b. 6,6; Vm. I b. 39,5.
vndi grauit eller *ouan ruuit*. Sm. 4,1.
ykia ok *ater taka*. Sm. 15.
knifslagh ok *bughu skut*. H. þ. 14,1.
j wrethe oc *j bræthe*. Sm. 13,5.
stæþiæs a liþstæmpnum. U. kg. 10 pr.
þæn a i friþ dömaæs sum fullt biuþær. U. v. 24,3; S. b. 18,5.
wærin þa liþugir fore leþungslamæ. U. kg. 11 pr.
swiþ i *skoghi* æller *ryþsl*. H. v. 19 pr.
brænnæ ryzl ok *ruþu*. U. v. 24,2; S. b. 18,3; Vm. II b. 24,2.
oc han ryþir geen ruþu oc *brötir geen brytu*. Vm. I b. 10,1.
ryþær gen *ruddu* ok *brytær* gen *brutnu*. U. v. 21.
ryþær gen *ruddv* oc *brötir* gen *brötto*. Vm. II m. 21.
brötir nær *brötto*. U. v. 20,2.

sotthir ok bettir. Ö. d. 4,3 anm. 62.
a manna alf ælla kuinna. Ö. g. 3,1.

Ganska märklig är den i fornsvenskan framträdande, så vidt mig bekant ingenstädes i isländskan eller annars iakttagna böjelsen att låta vokalen i den ena af tvänne rimstafvelser assimilera sig med vokalen i den andra och sålunda förvandla ett halfrim till helrim. Exempel härpå äro:

V. I a. 8,3; V. III, 52, 63: *fæþerni* — *mæþerni*. Utan förbindelse med *fæþerni* förekommer *mæþerni* i V. I a. 5 och V. III, 73. Formen med *æ*, som ursprungligen hade rimmet att tacka för sin uppkomst, har således, som det synes, varit på väg att få en själfständig tillvaro.

Vm. II æ. 13 pr., i. 7: *föþærne* — *möþærne*. Här har man således gått den motsatta vägen och låtit *feþerni* likdanas med *möþerni*. Vm. II æ. 9,2 träffas *föþærne* utan förbindelse med *möþærne*.

V. I g. 1: *vrækæ* — *takæ*; men *taka* — *vrækæ*, V. I r. 1; V. II g. 1, r. 1.

Ö. b. 29: *urakær staka*. Formerna *vræka* och *vraka* omväxla som bekant i fornsvenskan, och infinitiven *vraka* har medfört verbets öfvergång till en annan konjugation än den ursprungliga. Om upphofvet till denna infinitiv äro hvarjehanda gissningar möjliga. Mig synes det icke osannolikt, att sådana rim som de här nämnda därvid varit åt minstone en medverkande orsak. Man kunde tänka sig, att sedan inf. *vraka* af en eller annan anledning uppkommit, denna form, på grund af förkärleken för helrim, företrädesvis användts där *vræka* stod såsom rimord, och att rimmet på så sätt bidragit att hjälpa fram inf. *vraka*. Man kunde också tänka sig förloppet så, att formen *vraka* stundom förekommit i dylika rimmade ordsammansställningar, hvarigenom man småningom vant sig vid den samma och slutligen användt den äfven oberoende af rimmet, alldeles som vi nyss funnit förhållandet vara med *mæþerni* och *föþerni*, ehuru dessa icke såsom *vraka* kommit till någon allmännare användning. I så fall finge *vraka* för *vræka* skrivas uteslutande på rimmets räkning. — Detta, naturligen, endast gissningsvis.

V. II add. 11,1: *hæft* ok *hæfþæt*, men Ö. æ. 2 pr. finna vi *haft* ok *hæfþat*.

U. m. 8 pr., 12,3,4,8,10: *wæghin* ok *slæghin*, men Vm. II m. 8 pr. *wæghin* ok *slaghin* och så äfven i varianter till U. Huru vida detta exempel hör hit, är dock osäkert. Schlyters mening är tydligen, att *æ* i *slæghin* framkallats af *æ* i *wæghin* (jfr Lagordb. art.

reþe). Sannolikare torde dock vara, att, såsom redan anmärkts af Noreen och Söderberg, *æ* i *slæghin* liksom i det flerstädes i lagarne förekommande *dræghin* uppkommit på samma sätt som *ę* i isl. *dręginn*, *slęginn*, *tekin* etc., nämligen genom omljud. Att man i en sådan sammanställning som den här i fråga varande hälst använde den omljudna formen, då en sådan fanns, är naturligt, och den på så många ställen i U. förekommande sammanställningen med *wæghin* kan hafva bidragit att här upprätthålla detta *slæghin*, som just är utmärkande för U. till skilnad från de öfriga lagarnes *slaghin*. Rimmet har då i alla fall någon andel i *slæghin*, fast icke på det sätt, som Schlyter synes hafva menat. Äfven såsom icke rimord träffas *slæghin* och *oslæghin* i U. och Bi.

V. II add. 10: *naar* ok *hwar*, men Ö. æ. 5 *nær* — *huar*. Äfven detta exempel är tvifvelaktigt. Af partikeln *när* hade nämligen fornspråket tvänne former: *nær* och *nar*, hvilken senare gifvit upphof åt danskans och en del sv. landsmåls *når*. Man skulle vänta att finna den senare formen i en rimsammanställning med *hvar*.

Vm. I m. 4,2: *ænskir* alla *dænskir*. Då *ænsker*, isl. *ęnskr* öfveralt (utom V. I a. 14 pr.) skrives med *æ*, *e*, *dansker* däremot, just detta enda ställe, där det står vid sidan af *ænsker*, undantaget, lika stadigt med *a*, hvilket också är i full öfverensstämmelse med reglerna, efter som det förra har lång, det senare kort stamstavelse, så får väl detta *dænsker* räknas såsom ett säkert exempel på en genom rimmet åstadkommen vokalassimilation.

Vm. I þi. 16,4; Vm. II m. 25,10: *höwat* oc *klöwat*, men *clöwæt* æller *howat* S. kp. 1 pr. och hs. C till Vm. II. Äfven handskr. B till S. har *höwat* eller *clöwat* (jfr S. þi. 7 not. 43). Detta *höwat* kan svårligen förklaras på annat sätt än genom inverkan af rimmet, och det i icke mindre än tre olika handskrifter förekommande *höwat* — *klöwat* är därföre kanske det säkraste beviset för befintligheten af en sådan inverkan i fornsvenskan.

Vm. II kr. 7,2: til *iorþa forþo*, där tvänne andra hss. (se anm. 29) hafva *förþo* och en *forþan*, hvilket senare kanske är felskrifvet för *forþa* pres. ind. 3:e pers. pl. af *forþa* frakta, forsla, således ett annat ord än de öfriga handskrifternas *forþo*, *förþo*. I S. kk. 11,1 träffas äfven uttrycket «lik til *iorþa forþa*» (pres. af *forþa*), men flere andra hss. hafva *fördho* (se anm. 12).

V. III, 111: later *iarþe* i kyrkiugarþe. Ett verbum *iarþa*, utan omljud, öfverensstämmande med isl. *jarða*, vore visserligen ingenting särdeles öfverraskande, efter som omljudet i *iorþa* väl icke egentligen är på sin rätta plats utan öfverflyttadt på verbet från

substantivet *iorþ*, men då *iarþa* ingenstädes i fornsv., åt minstone icke i lagarne, påträffas utom på detta enda ställe, där det har *garþe* till närmaste granne, är det väl all anledning att antaga, att formen *iarþa* för *iorþa* här är att skriva på rimmets räkning. Att så äfven skulle vara fallet med ändelsen *e* i stället för *a* behöfver åt minstone icke antagas, då Lydekinus på flere ställen låter infinitiven ändas på *e*.

U. v. 6 pr. anm. 87: *ruzl* ællr *ruþu* i stället för det ofvan anförda *ryzl* ok *ruþu*.

Ó. b. 1,3: *ryþia* gen *ryddu* med bibehållet omljud i part. pret., i motsats till U:s *ryþer* gen *ruddu*, torde äfven vara att tillskrifva rimmet.

Den på några ställen i lagarne förekommande egendomliga formen *ærf* för *arf* har säkerligen fått sitt *æ*¹⁾ genom rim med *ærv* eller något annat ord med *æ* i stamstavelsen, ehuru jag icke funnit något sådant i lagarne.

Då man i Kon. Styr. (Geetes ed. s. 54, rad 6—7) träffar uttrycket *mangi biskupa ok strani*, så är den ovanliga formen *strangi* sannolikt att tillskrifva rimsammanställningen med *mangi* (jfr Geetes anm. till detta ställe).

Att en viss förkärlek för helrimmet, låt vara endast sporadiskt, yttrar sig i fornsvenskan, därutinnan att halfrim genom vokalassimilation i rimstafvelserna förbytas till helrim, framgår tydligt af de anförda exemplen. Något skulle väl kunna föras på skrivar-nes räkning, men på hela företeelsen lär denna förklaringsgrund, som i allmänhet endast bör tillgripas såsom en nödfallsutväg, näppeligen kunna tillämpas. *Forþo* för *förþo* i Vm. II t. ex. kan ju ganska lätt hafva tillkommit genom uteglömmande af ett litet streck genom *o*, men *höwat* — *klöwat*, som träffas i flere hss., måste vara

¹⁾ I detta sammanhang må ett par anmärkningar om orden *karl* och *käring* och deras sidoförmer tillåtas mig. I dagligt tal säger man vanligen *kar* i stället för *karl*. Detta *kar* synes i fornsvenskan blott förekomma i sammansättningar, t. ex. *karman*, *karsbo* och torde från dessa hafva sin upprinnelse. Formen *kar* har åter sannolikt frambragt den nysvenska formen *käring* för det fornsvenska *kærling*, hvarvid rimsammanställningen *karl kærling* säkerligen varit den verkande orsaken. Sedan man fått *kar* i stället för *karl* gjorde man också ett rim *kar* och *käring* i stället för eller jämte *karl* ok *kærling*. Från detta rim *kar* och *käring* härleder sig åter utan tvifvel den i värmäländskan jämte *kar* förekommande formen *kär*, som uppkommit genom rimassimilation. Att uddljudet i *kär* bibehållit sig såsom *k*-ljud trots den lena vokalen, beror väl på sidoförmen *kar*.

något mer än ett skriftsätt; det har utan tvifvel haft sin grund i det talade språket.

Ett annat sätt, hvarpå denna förkärlek för helrimmet synes hafva uppenbarat sig, är att man, då ett ord med skiftande former (t. ex. *slaghin* och *slæghin*) stod såsom rimord, i allmänhet föredrog den form, som gaf helrim, framför den som gaf halfrim. Så t. ex. *væghin* — *slæghin* framför *væghin* — *slaghin*, *nar* — *hvar* framför *nær* — *hvar* o. s. v. Detta är så att säga ett korollarium af det föregående.

Huru vida fornsvenskan har att uppvisa en motsvarande konsonantisk assimilation, hvarigenom stafvelser, som ursprungligen icke bildade något rim, skulle hafva förvandlats till rimstafvelser, därom vågar jag icke yttra någon bestämd mening. Det af Schlyter bland exemplen på «förändringar för rimmets skull vid ords sammanställningar» anförda *nöt eller söt* i V. II u. 23, där ett par hss. i stället för *söt* hafva *sōþ*, skulle vara ett sådant fall. Men på detta enstaka exempel, hvartill jag icke kunnat finna några sidostycken, kan ingenting med säkerhet byggas. Däremot torde vårt nuvarande *arla* och *särila* vara ett genom sådan konsonantassimilation åstadkommet rim. De båda adverbena *arla* och *siþla* kommo naturligtvis i följd af sin betydelse ofta att stå vid sidan af hvarandra på den tid, då de brukades mera allmänt än nu, och slutligen har man af *arla* — *siþla* gjort ett inrim genom att låta *þ* i *siþla* öfvergå till *r*. Detta måste hafva skett redan i fornsvenskan, ty formen *sirila* för *siþla* förekommer i Cod. Bur.

Den i äldre svensk skrift ej sällsynta formen *mund* i stället för *mun* har säkerligen rimmet *hand* och *mund* att tacka för sin tillvaro. Detta senare ords *-d* är utan tvifvel ett för rimmets skull tillkommet bihang.

Ändrim.

Detta rim och det nyss behandlade äro med hvarandra nära besläktade. I den isländska versläran hafva de till och med fått samma namn: *hendring* och samma indelning: *aðalhending* och *skothending*. Man tyckes där icke hafva velat erkänna någon annan skilnad dem emellan än deras olika anordning i versen. Ett sådant betraktelsesätt är visserligen icke strängt riktigt. Ändrimmet skiljer sig från inrimmet dels däruti, att det *kan* vara två- eller flerstafvigt, under det inrimmet aldrig omfattar mer än en stafvelse, dels däruti att det, då det är enstafvigt, *kan* bestå af en enda vo-

kal, under det inrimmet, åt minstone enligt den isländska versläran alltid utgöres af en vokal eller tveljud *och* en eller flere konsonanter. Men i de flesta fall, nämligen med undantag af dem, som bestå af en enda vokal, kunna ändrimmen äfven tjäna såsom exempel på inrim. I de flerstaviga ändrimmen är den första stavelsen ett inrim, enstaviga ändrim äro, med nyssnämnda undantag, äfven inrim, d. v. s. här sammanfalla ändrim och inrim. Då jag ofvanför bland inrimmen upptagit många exempel, som dels tydligen äro tvåstaviga ändrim, dels äfven kunna vara enstaviga sådana, anser jag följaktligen detta icke vara något fel, då det af många exempel framgår, att icke håller det egentliga inrimmet var okänt.

Svealagarne, med undantag af Vm. I, använda såsom känt ändrim nästan regelbundet i afslutningen af balkarne. Här kan icke vara något tvifvel om, att ändrim och ingenting annat är åsyftadt. I götalarne är detta bruk så godt som okänt; endast V. II g. (och Ó. b. enligt 1607 års edit.) hafva en ändrimmad afslutning. Ändrimmet visar sig i dessa balkafslutningar dels en- dels tvåstavigt, i regeln såsom helrim, endast undantagsvis såsom halfrim.

I. Helrim.

- ræt* — *slæt*. U. kg. 12; S. kk. 21, b. 33.
arff — *þarff*. U. æ. 25; Vm. II æ. 20; H. æ. 16.
hyggjæ — *byggjæ*. U. v. 29; Vm. II b. 28.
fallum — *allum*. U. þ. 14; S. þg. 11; Vm. II þg. 24.
glömxæ — *ömxæ*. S. kp. 14.
ganga — *fanga*. S. kp. 14.
sar — *ar*. S. m. 36.
hændæ — *ændæ*. S. m. 36.
fynder — *synder*. S. þi. 16.
land — *and*. S. þg. 11.
friþ — *wiþ*. S. þg. 11.
friþir — *wiþir*. H. kk. 21.
wara — *fara*. S. þg. 11; Vm. II þg. 24.
fört — *hört*. S. þg. 11.
iorþriki — *himirike*. U. kp. 11; Vm. II kp. 14; H. kp. 7; V. IV, 12.
nær — *hær*. S. kp. 14.
lifwa — *bliwa*. H. i. 17.
 Exempel på enbart vokaliska ändrim äro:
swa — *for ga*. V. II add. 13.

þra — fa. U. i. 23; S. i. 18; Vm. II i. 18.

swa — fa. S. kg. 12; H. kg. 11.

ga — faa. H. præf.

swa — a. H. v. 24.

bo — ro. S. b. 33.

2. Halfrim.

þryta — nyta. S. i. 18. Att det senare ordet här skrives *nyta*, ehuru formen *nyta*, som ger helrim, förekommer i S., är något påfallande. Osäkra äro äfven S. þi. 16: *hört* — *giort* samt U. m. 54 och Vm. II m. 35: *mal* — *sial*, som V. II g. 18; S. g. 6 och H. m. 38 skrives *mal* — *sæl*.

Ett verkligt och otvifvelaktigt halft ändrim är däremot *glöma* — *hemæ* U. kp. 11; Vm. II kp. 14; H. kp. 7.

Slutligen träffas på ett par ställen, där ändrim tydligen är åsytadt, ett slags ofullständigt, enbart vokalistiskt inrim, d. ä. ett sådant, i hvilket rimstafvelserna öfverensstämma blott i afseende på vokal, men icke i afseende på efterföljande konsonanter. Från de nyss omtalade vokalistiska ändrimmen skilja de sig däruti, att den rimbildande vokalen uti dessa senare står i slutljudet, här åter i midljud. Dessa ställen äro:

Vm. II kk. 26: *balkær* — *hialp*, men U. kk. 22 har *balk* — *hiælp*.

Vm. II i. 18: *scorta* — *comner*.

H. præf.: *lagha* — *hawa*.

Då man af dessa ställen finner, att sådana ofullständiga rim, hvilka ofta träffas i folkvisorna (jfr Nord. Familjebok, art. Assonans af Fr. L—r), icke voro okända i fornsvenskan, kan man däruti finna en anledning att såsom sådana betrakta äfven åtskilliga andra ord-sammanställningar i lagarne. Så t. ex.

nat ok *iamlangi*. flerest.

dagh ok *iamlangi*. flerest.

dagh ok *ar*. H. kk. 19,4.

dagh el. *nat* oc *manaþer*. S. fl. st.

bar ok *a takin*. flerest.

bok ok *stol*. flerest.

landi ællr watni. U. i. 4,1.

viþ el. *nær varu* ok *a saghu*. flerest.

sakum oc *fallum*. S. m. 17,1.

iærn (för *iærn*?) oc *hæptu*. Vm. I þg. 6.

iørþ oc *goz*. Vm. II m. 13.

bot oc *iørþ*. Vm. II i. 18. _____

Verslemningarna.

Vi hafva hittills betraktat rimmet i och för sig, från formell och språkhistorisk synpunkt, och därvid funnit, att mellan de särskilda rimarter, som äro representerade i de svenska landskapslagarne, och deras motsvarigheter i den isländska skaldediktningen råder en öfverensstämmelse, som, åt minstone i fråga om uddrimmet, kan kallas fullständig. En fråga, som med denna föregående framställning står i det närmaste sammanhang, är den, huru vida rimmet i landskapslagarne är blott ett prosarim, sådant som träffas allestädes i den gamla literaturen så väl som i den nyare, eller om det möjligen kan uppvisas, att det ingått såsom beståndsdel i något slags bunden form och således är ett minne af en äldre, poetisk lagaffattning, samt i senare fallet huru denna bundna form varit beskaffad.

Lagarnes första uppkomst och utveckling äro höljda i dunkel; men då de i sitt nuvarande skick bevisligen innehålla åtskilliga minnen från förkristlig tid, är det klart, att de redan före kristendomens och skrifkonstens införande måste hafva funnits till i något slags fast och stadgad form. Fortplantningsmedlet kan, innan skrifkonsten vardt känd, icke hafva varit något annat än den muntliga traditionen, ty att runorna i någon nämnvärd mån skulle hafva användts för detta ändamål, är icke antagligt. Då nu den bundna formen onekligen lämpar sig bäst för det muntliga fortplantningssättet, har man häruti funnit *ett* skäl, som talar för, att lagarne i äldsta tider varit affattade i versform. Åtskilliga andra omständigheter hafva ansetts peka i samma riktning. Så uttrycken »Vigers flockar», hvarmed Uplands äldsta lagar betecknas, och »lagha yrkir» såsom benämning på den upländske lagmannen Lum. I isländskan betecknar, såsom kändt, *flokkr* ett slags ärekvåde, och *yrkja* betyder göra vers. Dess utom har Schlyter och efter honom Rydqvist till bevis för en äldre, poetisk lagaffattning anfört några ställen ur lagarne, där versformen ännu skulle vara bibehållen. Man kan dock icke undgå att finna dessa Schlyters exempel illa valda. Rimstafvar finner man visserligen i mängd, men utan någon regelbunden anordning, och någon verklig versform kan man icke upptäcka; det ena är ej det andra likt. Också hafva hvarken Schlyter eller Rydqvist inlåtit sig på någon utredning af denna versforms beskaffenhet.

Ehuru dessa grunder sålunda visserligen förläna det nämnda antagandet en viss grad af sannolikhet, kan man dock ingalunda tillmätta dem någon afgörande vikt. Hvad särskildt den första vidkommer, visar flertalet af de isländska sagorna, att den bundna formen ingalunda var ett oundgängligt vilkor för fortplantningen genom muntlig tradition. Dessa grunder lägga, så vidt jag kan se, intet bestämdt *hinder* för antagandet, att rimmet i lagarne liksom i andra fornsvenska prosaverk, t. ex. Kon. och Höfd. Styrelse, där det träffas ganska ofta, endast är ett prosarium, som aldrig haft något att göra med poetisk form.

För att komma till visshet i saken kräfvades således ytterligare bevis. Skulle icke rimmet själfvt kunna vittna i denna fråga? Finnes icke hos rimmet i lagarne några egenskaper, hvarigenom det skiljer sig från det vanliga prosarimmet, och som tyda på, att det ursprungligen ingått såsom beståndsdel i en bunden form och nu kvarstår, åt minstone i många fall, såsom ett minne af denna? Jag tror mig utan tvekan kunna besvara denna fråga jakande. Redan lagarnes utomordentliga rikedom på rim synes mig svår att förklara under annan förutsättning, än att en poetisk affattning gått före den nuvarande prosaiska. Intet annat prosaverk kan i detta afseende i minsta mån mäta sig med lagarne. Här finnas ställen, som äro så att säga späckade med rimstafvar på ett sätt, som vore oerhördt i en ursprunglig prosaframställning. Man genomläse blott med aktgifvande på rimmet den äldre västgötalagen och framför alt dennes *þiuvabolker*, och man skall icke finna mitt påstående öfverdrifvet. Att rimmen i det hela träffas ymnigare i äldre lagarbeten än i yngre, ymnigare i äldre redaktioner af en lag än i yngre (t. ex. V. I gent emot V. II), är icke häller utan betydelse i detta sammanhang. Vidare hafva vi i det föregående på många ställen funnit rimstafvarne sammanställda tre och tre, under det prosarimmet aldrig brukar bestå af mer än två rimord. Slutligen träffas icke sällan flere serier af rimstafvar följande omedelbart efter hvarandra alldeles som i en fornyrdalagsstrof. Alt detta kan väl sägas i hög grad öka sannolikheten af det i fråga varande antagandet. Det är aktgifvandet på dessa omständigheter under behandlingen af rimmet, som föranledt författaren till denna afhandling att närmare undersöka, huru vida icke landskapslagarne äfven bevarat några säkra och oomtvistliga spår af denna förutsatta poetiska form, d. v. s. icke blott rimstafvarne utan äfven versformen, ty någon fullständig visshet kan ju dess för utan icke vinnas. Att denna poetiska form, i fall han finnes, ej kan vara någon annan, än den, som vi känna från Eddan

äfvensom från många runstenar, således fornyrdalag, kan nästan på förhand tagas för gifvet, då det icke är känt, att något annat verslag brukats i Sverige under hednatiden; dröttkvætt, som här icke kan komma i fråga, möjligen undantaget.

Att man vid en sådan undersökning, som här är i fråga, lätt kan råka på villospår och tro sig finna vers, där någon sådan aldrig varit för handen, är förf. fullkomligt medveten om och har sökt vara på sin vakt mot lockelsen. Man har också nu mera här vid lag en god ledtråd och prøfvosten i de af prof. E. Sievers i hans »Beiträge zur skaldenmetrik» uppvisade reglerna för den isländska verskonsten. Det är ju redan på förhand högst antagligt, att dessa regler äfven måste gälla för den fornsvenska verskonsten och de spår denna lemnat efter sig. Hvad som icke fogar sig efter dem, måste således betraktas med misstroende. Emellertid torde man härvid af flera skäl icke böra gå alt för strängt till väga. För det första torde nämligen den Sieverska metriken och framför alt eddametriken, om den ock står fast i sina hufvuddrag, ännu tarfva vidare bearbetning i afseende på detaljerna. Det är därför kanske icke skäl att alldeles utan vidare förkasta alt, som icke till punkt och pricka stämmer med den samma. Vidare anmärker Sievers själf (anf. arb. II s. 301—302) med hänsyn till eddadiktningen, att det redan på förhand är antagligt, att denna i formelt afseende förbehållit sig flere friheter än dröttkvættversen, måhända såsom minnen från en tidigare, mera folklig diktningssperiod, då man ännu höll sig till den gamla germanska, fria allitererande versen och icke hunnit den handtverksmässiga öfning och stränga regelbundenhet, som röja sig hos skalderne. Är detta antagligt med hänsyn till Eddan, så är det väl minst lika antagligt med hänsyn till lagarne. Då slutligen Sievers på grund af felaktig tradition företager en mängd metrisk rättelser i Eddan, så bör sådant vara ännu mera befogadt i afseende på lagarne, hvilkas verslemningar sannolikt vid den tid, då handskrifterna skrefvos, i långliga tider gått och gält för och behandlats såsom prosa.

Då man söker efter kvarlevor af den förutsatta gamla versformen i lagarne, har man anledning att först och främst fästa sin uppmärksamhet vid sådana ställen, som på ett eller annat sätt äga egenskapen af allmänna lagformler, emedan dessa af lätt insedda skäl dels kräfva en affattning, som lätt inpräglar och fäster sig i minnet, dels äro mindre än andra delar af lagarne utsatta för godtyckliga förändringar. Ett sådant ställe är Ö. r. 1,1 och 9 pr. (jfr r. 23 pr.). Det heter där om den, som försummar konungs råfst,

att han skall böta eller ock bevisa laga förfall, och »þæt æru hans förfall:

ær sialuær siukær
ælla sitær iui siukum
ælla ær a fiæti
fear sins.»

I stället för *siukum* i andra raden finner man äfven *döþum*, hvarigenom hufvudstavens upprepaende undviktes. Första och fjärde raden äro trestaviga, en frihet som förekommer mångenstädes äfven i Eddan. Första raden kan dock hafva varit fyrstavig och haft formen: *æn sialuær ær siukær*. I andra raden måste *ælla*, för hvilket väl den enstaviga formen *æller* bör insättas, betraktas såsom upptakt. Friheten att låta ett enstavigt, tonlöst ord bilda upptakt synes lagförfattarne ofta hafva tillåtit sig, såsom af det följande kommer att framgå. De två sista raderna af ofvanstående formel träffas äfven på många ställen i svealagarne, hvilket synes visa, att den ej håller där varit obekant. Svealagarne visa för öfrigt (jfr U. kg. 12,2, m. 45,1, i. 20,1; S. kg. 12,3, þi. 9, þg. 4 pr.; Vm. I þg. 13 pr.; Vm. II m. 29) tydliga spår af en annan dylik formel, hvari rimorden varit: *sot — sarum* (eller *siuker — sar*, eller *sotta siang — sarum*), *döþan — durum*, *kallaþer — kunungi*, *höghri — hawa* (eller *hofþi — höghri*) och *fiæti — fear*. Styckevis har man äfven i denna versformen orubbad kvar. I S. þi. 9 (jfr Vm. II m. 29) heter det: »Fiarþa ær

æn han döþan warnað
firi durum hawer
æller elð höghræ
æn hawa þorf»

således, utan den ringaste förändring af texten, en halfstrof i kviðuhátt, som tillika, om *han* i första raden strykes och *æn* där sammanstädes fattas såsom upptakt, fullkomligt stämmer med de Sieverska reglerna. På samma ställe i S. heter det vidare, att »eth ær þæt æn han i sotta siang ligger æller i sarum», hvaraf man synes utan fara kunna sluta, att denna händelse af laga förfall här i sin poetiska form lydt:

æn i sotta siang
æller sarum ligger.

U. kg. 12,2 lyder sålunda: »Liggær han j sot ællr sarum ællær hawær döþæn warþnæþ fore durum ællr ær kallaþær aff kunungi ællr ær eldar höghri æn hawæ þorff ællr ær a fiæti feæ sins.»

Den senare delen häraf kan utan vidare uppställas i versform:

ællr ær kallaþær
 aff kunungi
 ællr ær eldær höghri
 æn hawæ þorff
 ællr ær a fiæti
 feæ sins.

Att hvarje särskildt fall af laga förhinder i denna formel uttrykts med ett verspar i kviðuháttr, torde härmed vara så klart, som någonsin kan önskas. Man skulle efter sist anförda ställe i U. kunna uppställa hela formeln på följande sätt:

æn siælwær i sot
 ællr sarum liggær
 ællr döþæn warþnæþ
 fore durum hawær
 ællr ær kallaþær
 aff kunungi
 ællr ær eldær höghri
 æn hawæ þorff
 ællr ær a fiæti
 feæ sins.

Om *ællr* i tredje raden betraktas såsom upptakt, finnes här intet, som strider mot den Sieverska metriken.

I U. æ. 3 pr. (jfr Vm. II æ. 3; H. æ. 3) heter det, att giftomannen «a kono manni giptæ

til heþær ok til husfru
 ok til siæng halfræ
 til lasæ ok nyklæ
 ok til laghæ þriþiunx» etc.

Om man här utesluter det öfverflödiga *til* på tre ställen, sätter *lyklæ* i stället för *nyklæ*, samt låter *siæng* och *halfræ* byta plats, en omflyttning till stöd för hvilken kan anföras Magn. Erikssons landslag, så har man äfven här en med de Sieverska reglerna öfverensstämmande halfstrof i kviðuháttr:

til heþær ok husfru
 ok halfræ siæng[ar]
 til lasæ ok lyklæ
 ok laghæ þriþiunx.

I de tre första raderna måste man då räkna upptakt; men möjligen kunna *ok* i andra och *til* i tredje raden undvaras.

Äfven i det följande: »i allu han a j lösörum ok han afflæ fa utæn gull ok hemæ hion ok til allæn þæn ræt ær uplænz k lagh æru» kunna mähända spär af versformen skönjas.

i allu han a
j lösörum

kan möjligen vara ett verspar, ehuru hufvudstafven då faller i andra versfoten. Denna frihet är icke okänd i Eddan och synes icke sällan hafva anlitats af lagskalderne. Att stadgandet om hustruns tredjedel i aflingegods ej passas in i versen, kan förklaras däraf, att detta stadgande är senare tillkommet (jfr H. Hildebrand, Sveriges medeltid I s. 104). Det följande åter:

ok til allæn þæn ræt
ær uplænz k lagh æru

kan, om *ok* i första och *ær* i andra raden fattas såsom upptakt, likaledes bilda ett verspar. I stället för *til allæn þæn ræt* har väl ursprungligen stått *til alls þæs rættar*. Vm. II har *wæstmanna* i stället för *uplænz k*, men H. har, betecknande nog, icke *hælsinga*, såsom man kunde vänta, utan *war*, som också kan bilda rim med *allæn*.

Med dessa två sista verspar må nu vara huru som hälst, men att det tal, som af giftomannen hölls på giftostämman, varit affattadt i versform, synes i alla händelser klart framgå af det ofvan anförda. Detta tal var ju också i själfva verket en viktig rättsformel, som ingalunda fick bestämmas af hvars och ens godtycke, utan måste uppsägas efter ett fastställt munhaf. Versformen föll sig då naturlig.

Om ansvaret för «foþær fæ ok leghu fæ tækkiu fæ ok nam fæ» stadgas i V. I fb. 6 (jfr r. 12 pr.) och V. II u. 13, att

þy skal warþæ
firi aldri vangömslu
sult ok klau
byargh ok bro
vatn ok dy
varghi ok þiui.

Med några ändringar kan här regelbunden versform åstadkommas. *Aldri* i andra raden saknas i r. 12 pr. och kan mähända utelemnas, eller ock flyttas efter *vangömslu*. I senare fallet måste en enstafvig form af *firi* insättas i stället för den tvåstafviga, och denna då betraktas såsom upptakt. I andra versparet hafva rim-

orden på något sätt råkat i olag. I rättadt skick skulle stället lyda ungefär sålunda:

þy skal warþæ
firi vangömslu (aldri)
byargh ok sult
bro ok klau
vatn ok dy
varghi ok þiuvi.

Vi hafva här åter en versifierad lagformel, angifvande de särskilda olyckshändelser, hvilka räknades såsom *vangömsla*. De metriskare reglerna äro noggrant iakttagna. Vers 3 och 5 äro trestafviga, hvarvid dock är att märka, att alla orden väl från början stått i dativ, såsom *varghi* och *þiuvi* ännu göra. Dessa versers trestafvighet torde således ej vara ursprunglig.

Orsaken till den nyss anmärkta omkastningen af rimorden i det andra versparet och däraf följande rubbning i versen torde hafva varit den, att man i en senare tid, då örat blifvit främmande för den gamla versformen, helst ville hafva rimorden omedelbart bredvid hvarandra, såsom förhållandet alltid är i det verkliga *prosarimmet*, och för den skull flyttade dem till sammans, då de råkade vara skilda af ett eller annat ord. Det ena rimordet öfvade ett slags attraktion på det andra. Vi skola i det följande finna flera exempel på denna rimattraktion.

En mot den nyss nämnda svarande formel har lemnat spår efter sig äfven i Ö. b. 26 pr., där det heter, att den som mottager legofä eller foderfä, han skall «uarþa þy firi sik ok sinum handuirkum

firi uak ok uarghi
ok sinne uangömu».

Med ett par obetydliga ändringar får man här ett regelbundet verspar:

for uak ok uarghi
ok uangömu sinne.

I samma flock af V. I fb. (jfr V. II u. 13) uppräknas äfven de olycksfall, som i motsats till de nyss nämnda betraktades såsom *ofævli*. Det heter i V. I fb. 6,1: «Firi ofævli skal eigh warþæ þæssi æru ofævli asikkix eldær raan byorn stingær ok starui.» De olika slagen af *ofævli* hafva tydligen, liksom de olika slagen af *vangömsla*, varit uppställda i versform, ehuru denna genom inverkan

af den nyss omtalade rimattraktionen blifvit rubbad i båda lagredaktionerna. Den ursprungliga lydelsen torde hafva varit:

asikkixæ raan
eldær ok byorn
stingær ok starui.

I andra raden har jag insatt *ok* för att undvika en tvåstafvig vers. Det hela tager sig ut som en halfstrof i ljóðahátt, ehuru *starui* såsom slutord strider emot de metriska lagarne för långraden i ljóðahátt. Men dels är man icke säker, att *starui* är rätt läst (jfr Schlyters anm. 6 till V. I fb. 6), dels vill det synas, som den nämnda lagen ej varit så noga iakttagen af lagdiktarne. Här på stället kunde versens oregelbundenhet afhjälpas genom att ändra ordningen till

starui ok stingær.

De fem folkvapen, som en «wigher man» skulle hafva, uppräknas i H. þg. 14,2 sålunda:

swærþ æller öxæ
iærnhæt skiöld
bryniu æller musu
ok bughu mæþ III tyltum arfwæ.

Versformen synes här påtaglig, ehuru den sista raden synbarligen erhållit någon utvidgning. Möjligen har halfstrofen ursprungligen lydt:

swærþ æller öxæ
iærnhæt ok skiöld
bryniu æller musu
ok bugha mæþ arfvum.

Den är i så fall fullkomligt regelrätt.

Att versformen gärna brukades, där fråga var om *uppräknin-gar*, ådagalägges af flera exempel utom de redan nämnda. Ett sådant är utan tvifvel V. I þ. 19,2:

horss ok nôt
hof fæ ok hornfæ
skapat klæþi
ok skiept uakn.

Rimstafvarnes ställning i det första versparet antyder, att dessa två rader blifvit omkastade. Ordet *skapat* såsom första versfot i tredje raden strider emot de metriska reglerna. Måhända kan *skapat* flyttas efter *klæþi*. Man får då:

hof fæ ok hornfæ
 horss ok nôt
 klæþi skapat
 ok skiept uakn.

Det närmast efterföljande lyder i V. I: «þem skal köpæ ok sæliæ mæþ vin ok vittni», således endast rim men ingen versform. Emellertid torde äfven detta ursprungligen hafva varit ett verspar. På motsvarande ställe i V. II (þ. 56) lyda orden «— — skal meþ vin oc vitni köpæ», och samma ordning återfinnes på tränne ställen i Ó. vn. 1. Jag sluter häraf, att de nämnda ordens ursprungliga lydelse varit:

þem skal mæþ vin
 ok vittni köpæ.

Man får sålunda här tre verspar i följd.

Med det nu behandlade stället i V. I visar Ó. vn. 1 äfven i öfrigt stort släkttycke. «Nu kuika allan þæn sum horn ok hof hauær», heter det,

þa skal mæþ uin
 ok uitni köpa
 for utan höns ok gas
 hund ok kat
 skapat klæþe
 ok skæpt uakn
 skalpat suærþ

giort gull ok siluær læst hus ok dorap
 þæt skal alt mæþ uin
 ok uitni köpa.

Jag vågar intet försök att här åstadkomma regelbunden versform, men att sådan en gång förefunnits, synes högst sannolikt. Man har tydligen i götalarne haft en versifierad formel, som angaf de viktigare handelsartiklar, hvilka borde köpas med vin och vittne. De i Ó. framställda undantagen bilda ock ett verspar.

Äfven i svealagarne finner man lemningar af en dylik formel. S. kp. 1 pr. och Vm. I þi. 12 hafva:

skæpt wapn
 æller scorin clæþe.

På förra stället tillägges «clöwæt æller howat», som förmodligen också tillhört formeln, och några rader längre ned finner man:

gull eller silwer
 giort eller ogiort,

som är att jämföra med Ó:s «giort gull ok siluær» och kanske ger en fingervisning, huru detta senare bör ändras för att passa in i formeln.

I Sm. 3,1 stadgas, att å kyrkobolet skall vara fyra hus, som uppräknas:

stuwa oc hæberghi
[h]latha oc nöthus.

I den äldre västgötalagens inledningsord uppräknas, såsom bekant, den tidens särskilda folkklasser. «Krister ær fyrst i laghum warum

þa ær cristna var
oc allir cristnir
konongær böndær
oc allir bocarlær
biscupær oc allir
boclærðir mæn.»

Att hufvudstafven i andra och fjärde raden kommit på orätt plats, är ett fel, som lätt kan afhjälpas genom en omflyttning: «oc cristnir allir — — — bocarlær allir.» En annan oregelbundenhet, nämligen att det kortstafviga *konongær* kommer att bilda första takten i tredje versen, förekommer icke sällan äfven i den isländska poesien, särskildt i trestafviga verser. Den kunde för öfrigt här afhjälpas genom inskjutande af ett *ok*.

Detta ställe är af särskildt intresse såsom visande, huru böjelsen för den versifierade framställningen fortlefde äfven efter kristendomens införande. Ett par ytterligare prof däraf skola anföras längre fram.

Att den bundna formen brukades i *edsformulär* eller s. k. *munhaf*, intygas genom åtskilliga exempel. Det är också något, som man på förhand kan vänta sig.

I Ó. r. 26 pr. stadgas, att den som beskyldes för att ej hafva gjort rätt för sig på liongatinget, skall «uita mæþ eþe fiughurtan manna

at han gik laghuarþær
af lionga þingi
mæþ lagha eþum
ok lagha domum.»

Här hafva vi således åter en fullkomligt regelrätt halfstrof i kviðuhátt.

Då fränder vilja lösa sin frände ur trældom, skola de enligt Ó.
æ. 17 «sua suæria at

uir lösum han til kyns
ok kundra manna
ok egh til annöþugx doms.»

I första versen kunna både *uir* och *han* undvaras. Verslaget är här tydligen ljóðahátt.

Innan denna ed aflades, skulle fränderne enligt samma flocks föreskrift äfven svärja, att den, som skulle lösas, var dem «sua niþium nær ok knæm kunnughær

at þer aghu han lösa
i lagh manna.»

hvaraf man synes kunna sluta, att äfven denna eds munhaf varit i bunden form.

Om någon kommer och påstår, att en annans träl eller träl-
inna är stulen eller räntagen, så skall enligt V. I þ. 17 (jfr V. I
þ. 8,1) och V. II þ. 52 innehafvaren vittna «firi hemæ fõt mæþ
tylptær eþe ok tvæggiæ mannæ vittnum. Biþi sua sær guð holl
etc. at

iak födde han hemæ
i husum ok hæskæp
þer diþi ok drak miolk
af moþor spina
þær uar i klæþum uafþær
ok i uaggu lagþer
þy a iak han
ok þu iki.»

Hufvudstafvens upprepande i andra raden synes antyda någon
felaktighet i detta verspar. De två raderna borde stå i omvänd
ordning. Kanske har den ursprungliga lydelsen varit:

i husum ok hæskæp
hemæ föddis,

eller ock:

hemæ i husum
ok hæskæp föddis.

Att hufvudstafven i åttonde raden faller i andra takten är, så-
som redan förut anmärkt, intet hinder för att anse de två sista ra-
derna såsom ett verspar. Upptakt får man räkna på flera ställen
— här liksom i många af de förut anförda exemplen.

Detta edsformulär tyckes hafva bildat en vanlig, åttaradig kvi-
ðuhåttsstrof.

Eget är att de i västgötalagen på så många ställen återkom-
mande orden »sva se mæR guþ holl ok vattum minum», som ju be-
visligen härleda sig från heden tid, icke visa ringaste spår till rim
eller versform. Om man får antaga, att denna formel är bevarad i
alldeles orubbadt skick, så vore den ett *bevis* för, att lagarne icke
i sin helhet voro affattade i bunden form under hednatiden, hvilket
väl också därförutan är sannolikt. En jämförelse med den isländska
grågåsens griðamál (jfr äfven trygðamál, slutet), där det heter:

»se guð hollr
þeim er heldr griðom
en gramr þeim
er grið rýfr»,

kan emellertid gifva anledning att misstänka, att versform kan
hafva förefunnits äfven i västgötalagen.

I sammanhang med det sist behandlade edsformuläret torde för-
tjåna påpekas V. I i. 2,1 (jfr V. II i. 2,1), där lydelsen af värje-
målsed för klandrad arfvejord angifves sålunda:

iak tok
iorþ þessæ
at arvi ok at v iltu
ok iak a
ok þu ikki
vættæ i,

samt § 2 i samma flock (V. II i. 3) värjemålseden för köpejord:

iak köptæ
iorþ þæssæ
maþ fæst ok mæþ vmfærþ
(ok sva svm lagh sighiæ)
ok iak a
ok þv iki
vættæ i.

Verslaget skulle här, i fall det erkännes såsom vers, vara ljöða-
hått. Det första versparet synes misstänkt, och *iltu* såsom afslut-
ning af en långrad är emot regeln. Men å andra sidan vet man ju
af det föregående, att raderna 4 och 5 kunna bilda ett verspar, och
att tredje raden åt minstone med hänsyn till rimmet bildar en oklan-
derlig långrad på båda ställena, vore ganska egendomligt såsom *till-
fällighet* betraktadt. För öfrigt synes, såsom redan anmärkt, den

Buggeska regeln om långradens afslutning ej vara så noga iakttagen i lagarne. De på senare stället tillagda och af mig inom parentes satta orden äro icke väsentliga för meningen och kunna säkert utan fara uteslutas.

Enligt V. I s. 2 skulle den tremannanämnd, hvarmed man värjde sig mot »skroksak giuin saræ mal», svärja:

at han ær eigh sændær
saræmaþær hans
ok eigh var maþ vræsviliæ
a vighualli.

Det senare versparet återfinnes i V. I m. 3, 1, ehuru i något förändrad skepnad:

vært a vighuelli
maþ vræsviliæ.

Den första raden är dock på båda ställena svår att förlika med de metriskta reglerna. Man kunde tänka sig, att på det förra i stället för *eigh* ursprungligen stått en efterhängd negation, men upplösning blir då i alla fall nödvändig i första taktens sänkning: *maþ vræs*, — liksom på senare stället *a vigh* —, men en sådan upplösning är väl icke tillätlig. Måhända äro dessa verser att betrakta såsom femstafviga (jfr Sievers, Beiträge z. sk. II s. 311—312).

Utom i själfva edsformulären finner man lemningar af den gamla poetiska lagaffattningen på flera andra lagställen, som stå i något slags sammanhang med *edgången*.

Ett sådant är Ó. vn. 4 (jfr 3 pr.):

þat aghu tue suæria
ok tolf æftir
at þer suoru baþe
sant ok lagh.

Om *þat* i första raden och *þer* i tredje uteslutas, så torde från metrisk synpunkt intet vara att invända mot denna halfstrof.

Sammaledes Ó. b. 48:

löse eþ mæþ eþe
ok egh en mæþ tuem
utan þæn uili
sum uiþ takar.

Endast tredje raden är i metriskt afseende betänklig. Får man

betrakta *utan* såsom kortstafvigt? Eller upplösning i andra taktens sänkning?

Ett annat hit hörande exempel är Ó. d. 3,2 och vm. 8,2:

Nu orkar egh annar
tylftar eþum
þa falzs
fætillös byrþe.

Hufvudstafven i första versparet faller i sista takten, en frihet hvarom förut talats, och som synes förekomma tämligen ofta i lagarne. Den tredje radens tvåstafvighet är kanske icke ursprunglig. Man kunde gissa på, att *byrþe* hört till denna rad, men blifvit skildt därifrån genom den förut omtalade rimattraktionen. Man finge då:

þa falzs byrþe
fætillös.

Slutligen är äfven hit att föra V. I þ. 13 och V. II þ. 46:

þer skal fyls wath
firi gangæ
ællær lösæ mæþ laghum.

Verslaget är här, såsom det synes, ljóðaháttr. Med hänsyn till det kortstafviga *firi* såsom första takt i andra raden och likaså *fætill-* i näst föregående exempel hänvisas till Sievers' Beitrage z. sk. II s. 291—292.

Det *hedendomsförbud*, som finnes intaget i G. 4, synes hafva varit affattadt i bunden form, ehuru nu endast lemningar däraf äro bevarade. Början lyder, med de af S. Söderberg (Gutn. Ljudlära s. 27) gjorda rättelserna, sålunda:

blot iru mannum
miec firj buþin
Oc fyrnsca all
þaun sum haiþnu fylgir.

Fjärde radens *þaun sum* kan uteslutas. Det hela bildar då en halfstrof i kviðuháttr, endast med den oregelbundenheten, att hufvudstafven i det andra versparet faller i sista takten, som måhända kan undanrödjas genom en ordomflyttning.

Äfven den omedelbart efterföljande uppräknigen:

hult eþa hauga
eþa haþin guþ

vittnar för mitt antagande, att här en gång förelegat versform. Till

ytterligare stöd för detta vill jag påpeka gulatingslagens 29:de kapitel, där det heter: »vér scolom eigi blota heidit gud ne hauga ne horga», hvilka sista ord utan tvifvel också utgjort ett verspar:

hauga ne horga
ne heidit gud.

Versformen synes äfven omisskännelig i det kristendomspåbud, hvarmed enligt Sm. 2 pr. smålänningarnes lagsaga börjades:

Wj sculum aa krist troa
oc kirkiu byggia
fyrma systrum
oc syzkenom,

hvilket bildar en fult regelbunden halfstrof, om man blott ändrar den första raden till:

aa krist sculum troa.

Dessa ställen äro nya bevis för det redan påpekade förhållandet, att benägenheten för den poetiska lagaffattningen har kvarlevat ännu efter kristendomens införande.

Till de nu anförda exemplen, hvilka alla kunnat hänföras till vissa kategorier och därutaf hämta en del af sin bevisande kraft, må läggas ytterligare ett antal mera fristående.

I Ö. es. 10 läses:

Nu bæri ængin fæst
a fôtær döþum
ok ængin til höghz
at hemuld [lete]
þy hemule
hvar sialuær sik.

Om *Nu* uteslutes i första raden, och det *lete*, som finnes i 1607 års edition, och hvars insättande synes gifva den enklaste meningen, lägges till i fjärde raden, så erhålles här fullkomligt oklanderlig versform, äfven efter den Sieverska metrikens fordringar. Möjligen kan »at hemuld» ensamt utan något tillägg bilda en, i så fall trestafvig, versrad.

G. 19,19 anm. 50:

Slegir so mangir
som synlikir warda
Bytis hwar
at half mark penninga.

Det sista ordet i fjärde raden torde utan fara kunna uteslutas, hvarefter det öfriga utgör en regelrätt halfstrof.

I G. 8 pr. stadgas, »et manhelg a standa
 um dagha þa alla
 sum verchhelgir iru
 fran þi et sol
 setr um aftun
 oc til þes et lysir
 a þriþia dygri.»

Det versen störande oc i tredje raden saknas i hs. B och kan mycket väl utelemnas.

Versformen faller sig på sådana ställen som detta ganska naturligt och har helt vist varit af icke ringa praktisk betydelse såsom långt mera än något annat framställningssätt ägnad att inskräpa och åskådliggöra ett viktigt lagstadgande.

I U. kg. 2 och S. kg. 2 beskrifves, huru konungen skulle rida sin eriksgata, och sedan denna på sådant sätt fullbordats, då är, heter det, den konungen

til land ok rikis
 laghlikæ komin
 mæþ upsweum
 ok suþærmannum
 (giötum ok gutum
 ok allum smalændingium)
 þa hawær han riþit
 rættæ erix gatu.

Versformen afbrytes här af de inom parentes satta raderna; men det kan sättas i fråga, om dessa äro bevarade i sin ursprungliga lydelse. »Smalændingar» är icke något ursprungligt »folk»-namn utan en kollektivbenämning, som måste vara af jämförelsevis ungt datum. Man torde därför med skäl kunna misstänka, att från början något annat folknamn stått i stället för »smalændingium» vid sidan af de gamla »giötum ok gutum», och i så fall ligger det väl närmast till hands att gissa på virdarne, som näst götarne voro det förnämsta »folket» i det dåvarande Götaland. Den sedermera så kallade Tiohärads lagsaga hade i äldre tider sitt namn efter virdarne, och i hs. B af S. heter det, att »uirda laghmaðer ok smalænninga með hanum» skola möta konungen midt på Holaveden, då han red sin eriksgata, hvaraf framgår, att virdarne verkligen deltog i hyllningen vid eriksgatan, ehuru denna icke gick igenom deras land.

Vidare kan *gutum* hafva hört till andra versraden men blifvit indraget i den första genom den förut omtalade rimattraktionen. På detta sätt skulle man äfven här kunna få ett verspar:

giötum allum
gutum ok virdum.

I U. kg. 3 och S. kg. 3 uppräknas de rättigheter, som konungen ägde, sedan han blifvit krönt. Han äger då, heter det,

kunungær wæræ
ok krunu bæræ
þa agher han
upsala öþæ
ok dulghæ drap
ok danæ arff,

och varder han en god konung,

þa lati guþ han
længi liwæ.

Med afseende på det andra versparet kan man hysa tvifvel, huru vida det är bevaradt i oskadadt skick, men att det hela varit i versform synes icke osannolikt.

Om svarandepart, som uraktlåtit att infinna sig på det fjärde tinget, säger Vm. II þg. 15:

þa ær þæn fallin
sic fællir sialfwær
hwaria bot
æftær brutom sinom.

I stället för *æftær* har väl stått den enstafviga formen.

Vm I kr. 6:

Nu ær barn fööt
bæstum hællum
hawir baþi
horn oc haar

är troligen också en verslemning, ehuru man kan draga i tvifvel, huru vida det andra versparet är bibehållet i orubbadt skick. Möjligen har rimattraktionen här varit verksam.

G. 26,6:

Gasa eþa grisa
gieti huer sielfr
en garþr ir
laggiertr firir.

De två sista raderna böra kanske snarare läsas såsom en. Den blir då en långrad och det hela en fullt regelrätt halfstrof i ljöðahátt.

G. 18 pr.:

Ber maþr cunu
 so at barn spillis (o burit)
 oc hafr þau quiet
 i quiþi verit
 þa bytir [han]
 halfu vereldi

är möjligen en verslemning, som dock icke kan tillmätas någon större grad af säkerhet. Det af mig inklamrade *o burit* torde icke vara ombärligt. Det i femte raden insatta *han* finnes i hs. B. Att *han* här på stället kan bilda rimord, är väl icke otänkbart, då det synes vara ungefär liktydigt med ett demonstratift *þan maþr*, en *sådan* man, den som *så* gör. För öfrigt må jämföras t. ex. Helgakv. Hjørv. v. 3:

Kjósattu Hjørvarð
 né hans sonu.

Vm. II m. 22 pr. och Vm. I m. 11 (jfr S. m. 4 pr.):

Sar all annor
 warþe æi længær
 æn attær ær helt
 oc huþ yuir wæxin

utgör, utan ringaste ändring i text eller ordföljd, en regelrätt halfstrof i kviðuhátt. Detta ställe är också ett af dem, i hvilka den poetiska affattningens praktiska betydelse lätt faller i ögonen.

Det samma torde kunna sägas om Ö. kr. 14 pr.:

skriptas han för
 æn (han) fældær uarþær
 þa skal (han) fasta
 ok egh fæ böta.

De af mig inom parentes satta orden kunna umbäras.

Detta ställe är ett ytterligare bevis för det ofvan anmärkta förhållandet, att den bundna framställningsformens bruk i lagarne fortlevat efter hednatidens slut.

Ö. g. 29,2 lyder sålunda: «Nu giftir man fostru sina fostra annars manns

æru (þer) baþir uiþær
 sum uan aghu (til þerra)
 þa ær omynd (þerra)
 tue öra

þæt ær höghindi
ok hofþa dyna
þæt hetir
hamar siangh.»

De inklamrade orden kunna utan skada för meningen utslutas. I fjärde raden bör *ðra* ställas framför *tue*, och sammaledes måhända i sjunde raden *hetir* framför *þæt*. Det hela bildar då en vanlig koiðuháttstrof, mot hvilken ej håller den Sieverska metriken torde hafva något att invända.

I Ó. es. 3 pr. stadgas, huru hembud af jord skall ske. Bonden skall taga med sig två fränder «ok stæmna þing ok atær biuþa
enum i garþe
ok allum a þinge
fæmt at sitia
at sialfs sins.

Enligt H. kk. 6,1 (jfr Vin. II kr. 5,5) är «klokkæræ rætter» bland annat:

[h]leff ok [h]leefs swl
aff hwærium þem
præsti gör korn
ok quikæ tiund

och då det tillägges:

þæt aa han siælwr at iulum
saman taka,

så bör äfven detta kanske räknas till versen, ehuru den första raden i så fall måste anses på något sätt utvidgad. Hennes ursprungliga lydelse kan hafva varit:

siælwr aa at iulum
saman taka.

Det kortstafviga *saman* såsom första takt i andra raden är en oregelbundenhet, hvarom förut talats.

De män, som verkställa ransakning efter tjufgods, skola enligt V. I þ. 5,1 och V. II þ. 30 under denna förrättning

iuirlösir uæræ
ok lösgiurþir
ok barföttir bundit
brökær uip knæ.

Här möta dock metriska betänkligheter i afseende på första och tredje raden. Båda synas vara femstafviga. Bör *uæræ* kanske

icke anses tillhöra första raden? Stället är i alla händelser ett af dem, som man nästan på förhand kan vänta sig att finna versifierade.

Ó. b. 26 pr.:

þæn a uarþa
 uak sum uækkir
 þær til (sum) iamuæl
 ær atær frusit.

I det första paret torde versformen vara på något sätt rubbad. Det har kanske ursprungligen lydt:

uak a uarþa
 þæn sum uækkir

I tredje raden är *sum* öfverflödigt.

Ett af de ställen, där den poetiska affattningen synes ligga i öppen dag, är V. I a. 12 och V. II a. 16:

vændir (han) hæł ok [h]nakkæ
 at hemkynnum
 ok stighær fotum
 af fostærlandi.

Den första raden får dock, äfven om det öfverflödiga *han* utslutes, en öfverskjutande stafvelse.

Äfven det närmast föregående:

sytær huspreæ i bo
 havir [barn] i knæ
 ok annat i kvipi
 far cristindom

torde kunna antagas vara en verslemning. I stället för *huspreæ* bör väl då läsas *husfru*.

I äldre västgöotalagens »lekara rætter» tycker man sig jämte en ovanlig rikedom på rim här och där skönja en skymt af den gamla poetiska affattningen. «Uarþær lekæri barþær», heter det,

þæt skal e
 vgilt uaræ.

Då lekaren tagit fatt i kvigans rumpa, skall

maþær til huggæ
 mæþ huassi gesl.

Lyckas lekaren då ej hålla fast,

havi ok þole

þæt sum han fek
skama ok skaþæ.

Detta sista synes åter vara ett exempel på ljóðaháttsvers.

Ó. b. 28,3 stadgar, huru tillgå skall, då by och allmänning mötas i vatten, och man vill bestämma gränsen dem emellan. «Þa skal taka niu alna langt skip (hs. A langa stang) ok stæþia stamn i uasse ok annan ut a diup

þa skal standa
i æftra stamne
ok haua sik i hande
haka skapt
ok kasta atær
iuir axl sik (a diup ut).»

De inklamrade orden i sista raden äro icke nödvändiga för meningen. I tredje raden fordrar metern, att antingen *haua sik* (hs. F *sær*) läses såsom *hauask* eller ock *sær* (som är den riktigare formen) betraktas såsom förkortadt. I senare fallet får man i denna vers upplösning af första taktens båda stafvelser.

Äfven det närmast efterföljande:

aghe sua byr
sum ytærst far kastat
ok þæt ær almænningær
sum utan ær

skulle kunna misstänkas för att vara en verslemning. I andra raden måste *ytærst* då betraktas såsom kortstafvigt.

H. v. 3:

æy ma moldran
bötæ foræ minnæ
æn fiæz mon i akri
ok alin i ængi
(ok famns i skoghi).

Den andra raden bör läsas:

for minnæ bötæ.

Tillägget «ok famns etc.» kan möjligen vara tillkommet i en senare tid.

Vm. II m. 25,19 (jfr Vm. I þi. 16,4) bestämmer ansvaret för *bostran*, och huru detta tillgår beskrives på följande sätt:

riþær hem at manne
mæþ hær oc hælming

takær fore hanom
(baje) höwat oc clöwat.

Det torde knapt lida något tvifvel, att här föreligger en verslemning, ehuru troligen icke bevarad i alldeles oskadadt skick. I det första versparet är första raden, sådan hon nu står, femstafvig, och i den andra upprepas hufvudstafven. Båda dessa omständigheter tyda på, att något här är i olag. I fjärde raden torde *baþe* ej vara outhärligt. Skall det stå kvar, måste det betraktas såsom upptakt.

Vm. II m. 23,1 (jfr Vm. I m. 17,2):
Hoggær af hand
at hon hængær wiþ
(XX markær at sarom etc.)
hængær þær
halff bot.

I Vm. I lyder motsvarande (m. 17,1):
hoggir af hand
swa at hon hængir wiþir (tiu m. etc.)
hængir þær
halwa boot.

Men Vm. I m. 17,2:
hoggir af (sc. fot)
swa at hængir wiþir
hængir þær
halua boot.

Af jämförelsen mellan dessa ställen torde halfstrofens rätta lydelse erhållas:

hogger af hand
swa at hængir viþer
hængir þær
halua bot.

Vm. II æ. 2,1:
Bruþmæn scolo
bruþ warþa
hem til hans
som hana scal.

I andra raden har kanske stått *bruþi* i stället för *bruþ*. Metern synes fordra det, i fall detta ställe får betraktas såsom en verklig verslemning.

«Takær maþær þræll allær ambut a löpstighum,» heter det i V. I þ. 18 och V. II þ. 53,

þa skal lysæ
sum lagh sighia
hin skal lucæ (firi)
vningiæ lagh.

V. II þ. 53 har intet *firi* i tredje raden.

Äfven i de hos Schlyter och Rydqvist anförda, rimmade eller poetiserande lagställena tycker man sig här och där skönja en skymt af den regelbundna versform, hvori de möjligen en gång varit affattade.

Så V. I þ. 3 pr. (V. II þ. 24):

dömæ til hogs ok til hangæ etc.
vgildæn firi arvæ
ok æftimælændæ,

som synes bilda ett verspar, dock med första raden femstafvig.

Äfven det följande:

sva firi kiurky
sum firi gonungæ,

eller enligt V. II þ. 24:

swa firi kirkyu
sum kononge,

vilket ej upptages af Schlyter, bör väl räknas med till versen. Senare delen blir då en i det närmaste regelrätt halfstrof.

Sammaledes i V. I fb. 7,1:

þæn a hæra ær hæmdir
þæn a ræf ær reser etc.

får man på slutet ett verspar:

þæn a otær
ær or a takær.

I Ö. b. 36,5 finner man: «Nu a þæn ræf sum resir hæra þæn sum handum takær», där man synes vara versformen närmare än i V. Man skulle kunna med någon ändring i ordföljden erhålla en halfstrof, som dock kanske ej vinner obetingadt erkännande:

Nu a ræf
þæn sum resir
hæra þæn
sum handum takær.

Demonstrativet *þæn* skulle enligt Hildebrands regel ej få skiljas från relativet. Kanske böra tredje och fjärde raden, med ute-

lemnande af *sum*, som också saknas i hss. B och F, läsas som en långrad, och det hela betraktas såsom en halfstrof i ljóðahátt.

I U. v. 20,2 är det däremot början, som synes vara i versform:

Farr man j ökn
ok almæning
rypær ok rymir.

Åt minstone de två första raderna bilda ett regelrätt verspar. Den tredje skulle vara en långrad, men *rymir* är långstafvigt.

U. æ. 12: «þær skils siængær aldær etc.» slutar med ett verspar:

fyr æn annær
ær aldær döþær,

och äfven det närmast föregående: «ærfwi ok aldrigh kollær koll», torde med en liten ändring i ordföljden kunna anses bilda ett verspar:

ærfwi ok kollær
aldrig koll,

som då jämte det sist anförda utgör en halfstrof.

Äfven i Vm. II i. 1 och Vm. I b. 1: «Karl atte by allan etc.» träffas ett verspar:

þa (el. æn) skærfite
sco at fote.

Den första radens metriskaste bristfällighet afhjälpes, om det *carle* som finnes på ett ställe i Vm. II tillägges:

skærfite carle
sco at fote.

Det hos Schlyter sist anförda exemplet ur Sm. 4 pr. synes rent af bilda en fullständig kviðuháttstrof.

han scall ey wara moorthare
eller mandrapære
ey kirkiu brytære
eller kloster löpære
ey doblare
eller drinkare
ey puto mather
eller portkunw.

Ett och annat kan naturligtvis under tidernas lopp hafva förändrats, särskildt har tydligen den första raden utvidgats, men att det hela verkligen är en verslemning, synes ganska sannolikt.

Vi hafva redan i det föregående funnit åtskilliga antydningar om, att de gamle lagskalderne ej håller voro obekante med det ed-

daverslag, som kallas ljóðahátt. Några ytterligare bevis därpå må här anföras.

Lagstadgandet, att så snart endera af föräldrarna var friboren, deras barn också voro friborna, uttryckes i Ó. g. 29,1 sålunda:

gangin æ barn
a bætre alf
fylghin þem fræls æ (el. dör).

De två första raderna förekomma äfven i svealagarne. Att detta viktiga stadgande varit affattadt i poetisk form, lär således knappast vara något tvifvel underkastadt, och lika litet att denna blifvit bevarad till våra dagar.

U. v. 1 pr.; Vm. II præf. och H. v. 1:

Land skulu
mæþ laghum byggis
ok æi mæþ walz wærkum.

Måhända har man ett verspar äfven i det följande:

þy at þa standæ land wæl
laghum fylghis.

Dock möta här en del metriska betänkligheter, som göra, att stället icke kan räknas till de säkrare. En sådan trestafvig vers sam «land skulu» är väl icke utan förebilder i Eddan, men sällsynt. Långradens afslutning med *wærkum* är emot Bugges regel, men denna oregelbundenhet synes, såsom förut är anmärkt, flerstädes förekomma i lagarne. I tredje raden måste *þy at* (i så fall sammandraget) räknas för upptakt. Den femte radens metriska bristfällighet kan afhjälpas genom tillsättande af *ær*.

U. æ. 19 och Vm. II æ. 14:

Takær o fræls man
frælsæ kono
mæþ lagh ok lanz ræt
gangær awgh [ut]
or ett sinni
(fa þön barn samæn)
þær gangi barn a bætri halw.

Det i fjärde raden tillagda *ut* finnes i Vm. II, men saknas i U. De inom parentes satta orden äro icke väsentliga för meningen och kunna säkerligen betraktas såsom senare inskjutna. Den sista långraden kan, såsom vi nyss sett, äfven läsas såsom två korta, men detta händer stundom äfven i Eddan (se t. ex. Grimn. 2,6).

V. I m. 13,1 (jfr V. II d. 27):

þær æru þry öl
 ær iammykit
 skal bötæ at þral sum þiængu
 æit ær brullöp
 annat giftæröl
 þridiæ ær ærviöl.

Den femte raden är i metriskt afseende något betänklig, emedan upplösning af andra taktens sänkning där synes nödvändig.

I Ó. g. 24 stadgas, att om bonde bor samman med sina söner, och någon af dem dör,

þa æruir bondin
 baþe sik
 ok sinum sunnum.

G. 19,23:

Ier [h]lyþi lustit
 mannj yr hafþi
 miþ synum slegum
 et (hann) huatki hoyrir
 hund i bandi
 eþa hanna a vagla etc.,

torde kunna betraktas såsom en verslemning, ehuru troligen icke i sin ursprungliga lydelse bevarad. Andra raden bör läsas: yr hafþi manni.

Vm. II æ. 12,4 och U. æ. 11,1:

þæt barn þagh miolk
 oc moþor spina
 syntes a horn oc har.

Detta ställe är säkerligen en lemning af ett edsformulär. Det säges nämligen i samma paragraf: «ware þæt a qwenna eþe þær inne waro mæþ hæne þa þæt barn war fót», och det synes icke osannolikt, att ofvanstående halfstrof just är en del af formuläret för deras ed.

V. I o. 10 (jfr V. II o. 1,10):

[h]Lopær maþær
 a harskip
 ok gyærs bunkabitær

kan möjligen vara en verslemning. Och då det i det följande heter:

maþær standær a halsi ok a höfþi
ok hærær man,

så vill det af rimorden synas, som äfven detta en gång hört till versen.

V. I i. 17,1 (jfr i. 17 pr. och V. II i. 39, 40) stadgar, att den som vill taga upp träde, skall själf gärda gård däromkring, och

söke siþæn
sær af hande
gildæn ok eig vgildæn.

Ó. b. 51:

Nu ær laghsagha iþur
lyktaþ ok ut saghþ
mæþ hund ok harvu tinda.

I första raden måste antingen *iþur* utelemnas eller ock *Nu ær* (sammandraget) betraktas såsom upptakt. Hvarken i detta eller näst föregående exempel stämmer längraden med Bugges regel.

Detta sista ställe är märkligt såsom visande, huru afslutningen af östgötalagmannens lagsaga varit affattad i bunden form. 1607 års edition ger också östgötalagen en versifierad afslutning, men af en helt annan art:

Thät iær höghst i Laghum, ne ok ja:
Thät iær bäst i Laghum sät ok sämia.

Utom de i det föregående upptagna i mer eller mindre fullständigt och oskadadt skick bevarade hel- och halfstroferna, hvilkas antal vid en noggrannare undersökning säkerligen skall kunna betydligt ökas, finner man i de svenska landskapslagarne dels en mängd ställen, där sammanhopningen af rimstafvar omiskänneligen vittnar om gammal versform, dels en stor ymnighet af fjärdedelsstrofer eller fristående verspar.

Till de förra höra t. ex. de här ofvan omtalade af Schlyter och Rydqvist påpekade lagställena.

Med afseende på den stora massa af fjärdedelsstrofer, som träffas i lagarne, än framträdande såsom själfständiga helheter, än såsom mer eller mindre påtagliga lemningar af en nu försvunnen sådan, kan jag hänvisa till den föregående förteckningen öfver uddrimmen, där jag i de fall, då jag trott mig skönja tecken till vers-

form, upptagit icke blott rimorden utan äfven de med dem närmast sammahängande.

Här må endast genom några exempel framhållas, huru versformen omisstyddigen framträder i en mångfald af allmänna stadganden, ordstäf, formel- och ordspråksartade uttryck ¹⁾, som med all sannolikhet kunna anses vara från gammal tid bevarade i oförändradt skick.

U. m. 23,3:

þa a þæn wizerþ
wærr ær haldin.

Ö. b. 28,4:

þa a þæn uitzs orþ
sum uart hauær.

Ö. ep. 21, æ. 7; S. æ. 6,1; Vm. II m. 10,3:

ængin ma annan
sik til arfs dræpa.

U. æ. 8 pr.:

ængin ma annæn
quikkæn ærfwæ.

I andra raden bör *ærfwæ* sättas främst.

Ö. es. 9,1; U. æ. 11,2; Vm. I b. 8 pr.:

uiti faþir fang
ok son fæþrini.

G. 8,1:

e fylgir bann
helgis bruti.

G. 26 pr.:

firi þi et garþr
ir granna setr.

G. 62:

Ier loyski maira
en lofi hyll.

G. 20,8:

cuna [h]liautr
hogsl oc iþ.

S. b. 11,1:

Nu ær tomt
teghs moþer.

¹⁾ Många af våra gamla ordspråk synas hafva varit affattade i fornyrdalag. Därom måhända vidare en annan gång.

U. æ. 11,1; H. æ. 13,7:

þær kombær moþer
at maghær arwi¹).

U. i 5 pr. och 13,3:

jllt ær
wiþ eghandæn delæ

är ett ställe, som man nästan väntar sig att finna versifieradt. Det blir också ett regelrätt verspar, om *delæ* flyttas till första raden:

illt ær delæ
wiþ eghandæn.

U. i. 4,7:

þa bitæ fastær
j bol bondæ.

Vm. II þg. 17 pr.; H. þg. 9 pr.:

þa bitær mæt
i bol bonda.

U. m. 19,2, 23,2, v. 24,3; S. kk. 2 pr. m. fl. st.:

wæri þa waþi
j wiliæ wærkum.

U. v. 24,3; S. b. 18,4:

(þæn) a i friþ dömæs,
sum fullt biuþær.

¹) Detta ställe är uppenbarligen missförstådt af Schlyter (se gloss. till U. och Lagordb. art. *maghar arf*). Missförståndet har sin grund dels i uppfattningen af *maghar* såsom gen. af det svaga *maghi*, hvilket är en omöjlighet, dels och förnämligast i det *barni sinu* eller *barns sins*, som finnes tillagdt både i U. och H.

Maghar är att, med Rydqvist, förklara såsom gen. af ett annars i fsv. ej anträffadt *magher*, hvilket är samma ord som isl. *moðgr*, son.

Orden *barns sins* eller *barni sinu* (dat. instrumenti?) är åter helt säkert att fatta såsom en yngre tillsats, föranledd däraf att ordet *magher* på handskrifternas tid varit föråldradt och oförstådt. Dylika förklarande tillägg träffas på åtskilliga andra ställen i lagarne och fornsv. för öfrigt. Afskrifvarne trodde sig utan tvifvel förtydliga stället genom sitt tillägg, ehuru verkan däraf, såsom Schlyters förklaring visar, blifvit raka motsatsen. Det måste också erkännas, att försöket är ganska misslyckadt och vilseledande.

Till betydelsen är det ifrågavarande uttrycket alldeles ekvivalent med gula- och frostatingslagarnes:

moder verdr
magar arve.

S. m. 30:

Hawar talt warit
oc aldre takit.

U. m. 6,2; Vm. I m. 26,1; Vm. II m. 6,2; H. m. 4,2:

giældi þæt
þæn giængis biþær.

Ó. æ. 3,1:

gangær æ hattær til
ok huna fran.

Vm. I g. 11,1; Vm. II æ. 11,1:

þa eldar
afgum brandum.

Vm. II m. 25,2:

e scolo dul
fore döþom standa.

Vm. II þg. 9,1:

standi þa dul
fore döz sak.

H. m. 9:

Giter ey hult
Wari (tha) halw dyrrä.

H. m. 9:

ganger i hol
wäri halw dyrrä.

H. i. 9:

sum fastær witu
ok witni bæræ.

H. þg. 14,1:

knifslagh ok bughu skut
(þæt) ær kunungx ensak.

Ó. r. 19:

þa skal (hon) fylghio (sina)
frælsa haua.

Sm. 3:

wænte sææ bithlæ
som dotte[r] bondæns.

Ó. dr. 7 pr.:

þa hofþar han
halft firi allum.

Ó. vm 2:

gange æ bani
förest i bot.

U. v. 1,1; Vm. II b. 1,1:

tompt a byriæs
æptir byæmali.

Ó. es. 23:

þa skal fostra
mæþ fæstum köpa.

U. kg. 5 pr. m. fl. st.:

Nu kan þæn fallæ
sum fangit biuþær.

G. 9:

liggr ai bann wiþr
oc ai biscup sak.

Ó. kr. 8,2:

klæpsins bande
a klokkarin uarþa.

Hednalagen:

Thu är äi mans maki
ok eygh madher i brysti.

Vm. II æ. 11 pr.:

hær stander mö
i mans staþ.

G. 23,4:

flestar þula
sen þar til cumbr.

Vm. II kr. 24,13:

böte fiorþong
aff frælsmans bot.

Ó. vn. 7,5:

þa skal þæn hana
sum hemuld fylghir.

Jag afslutar härmed denna samling af poetiskt affattade lagställen, hvilken, utan att göra anspråk på att vara uttömmande, torde vara tillräcklig för mitt ändamål, som endast varit att visa, att de svenska landskapslagarne äfven i det skick, hvori vi känna dem, bevarat talrika spår af den versifierade form, som enligt ett gammalt antagande tillhört dem på den muntliga traditionens tid, samt att denna poetiska form varit alldeles den samma, som vi känna från öfriga minnesmärken af den älstä nordiska folkdiktnin-

gen. Jag vågar nu med stöd af den föregående exempelsamlingen betrakta det nämnda gamla antagandet såsom till fullo styrkt och stadfäst. Ett ytterligare viktigt bevis för riktigheten af detta påstående finner jag däri, att vid den med anledning af Sievers' ofvan anförda arbete företagna omarbetningen af min afhandlings senare del de af Sievers uppvisade metriskare reglerna befunnits så noga iakttagna i dessa verslemningar, att endast ett ganska ringa antal af mig förut upptagna ställen behöft för metriskare betänkligheters skull uteslutas. De metriskare friheter, som förekomma i lagverserna, hafva alla sina motsvarigheter inom den isländska fornyrdalagsdiktningen. Hvad särskildt inblandningen af trestafviga verser beträffar, vill jag påpeka, att denna frihet träffas på icke mindre än två ställen i den bekanta rökstensstrofen, där hvarken något tvifvel om versformen eller någon oriktig tradition kan komma i fråga ¹⁾).

Man har till bevis på, att äfven svenskar och danskar under tiden närmast före och efter kristendomens införande i nordens voro förtrogne med och förstodo att använda den versform, hvare eddasångerna äro affattade, hittills endast ansett sig äga ett antal runstenar att åberopa. Att vår äldsta skrifna litteratur här vid lag kan afgifva ett fult ut lika afgörande vittnesbörd som runstenarne, har man förbisett. För de svenska landskapslagarnes vidkommande torde detta genom den föregående framställningen vara ådagalagdt. En undersökning af de danska och öfriga nordiska lagar skall säkerligen leda till samma resultat ²⁾).

Det är i det föregående anmärkt, att den kombination af uddrim och inrim, som utmärker den isländska konstdiktningens verslag, det s. k. dróttkvætt, äfven träffas på många ställen i lagarne. Man kunde härigenom komma på den tanken, att lagarne möjligen skulle kunna lemna något bidrag till den hittills oafgjorda frågan, huru vida svenskarne tagit någon aktiv del i denna konstdiktning eller brukat dess verslag, hvartill ännu intet annat pålitligt tecken upptäckts än den strof, som finnes ristad på den öländska Karlevistenen. Det är dock föga antagligt, att lagarne i denna sak skulle hafva

¹⁾ Vid undersökningar i fornyrdalagsmetriken borde, synes mig, synnerlig uppmärksamhet ägnas de strofer och versrader, som finnas ristade på åtskilliga runstenar. Dessa versprof kan man nämligen vara säker att hafva alldeles orubbade, sådana de utgingo från den förste upphofsmannens hand. De erbjuda således ett absolut pålitligt material för undersökningen.

²⁾ Att den norska gulatinglagen innehåller många ovanligt väl bevarade verslemningar, har jag varit i tillfälle att öfvertyga mig om. Där om möjligen mera framdeles.

några upplysningar att gifva. För det första är det nämligen redan på förhand ytterst sannolikt, att äfven om en sådan konstdiktning idkats af svenskarne, lagarne och lagstiftningen varit för den samma fullkomligt främmande. För det andra har af Sv. Grundtvig och andre forskare uppvisats många exempel på en dylik kombination äfven i Eddan, och härmed torde ifrågavarande företeelse i lagarne närmast vara att jämföra. Åtskilliga prof på sådana ställen med bibehållen versform äro i det föregående anförda. Så t. ex. Ó. b. 51:

Nu ær *laghsagha* i þur
lyktaþ ok ut *saghþ*
mæþ *hund* ok harvu *tinda*.

Ett par nya må tilläggas:

G. 17, 1:

Hest all *binda*
En til *bonda* *cumbr*.

U. m. 9 pr.:

þæn a æptir *banæ letæ*
sin *hawær latit*.

S. b. 8,2:

Nu kan *nocor eng*
til *anæ sætia*
(at þrangalösu).

V. II kk. 3:

i *döghreno* första
ok *daghinum næsta*.

Rörande inrimmens anordning råder här samma regellöshet som i Eddan. Men något slumpens verk kan företeelsen visserligen icke vara på någotdera stället.

Landskapslagarne hafva icke blott att uppvisa profstycken på gammalnordisk uddrimmad vers; i dem finna vi ock de älstä kända frambringelserna på vårt tungomål af den nyare, på ändrimmet grundade verskonsten. Gammalt och nytt hafva här stämt möte. Oklanderlig äfven efter våra begrepp om vers är t. ex. S. m. 36,1:

Nu ær sagt vm *drap* oc *sar*
oc *scaþa þen* man kan *hændæ*
Guþ han *giwi* os *friþ* oc *ar*
oc *lif* for *vta*n *ændæ*.

Rättelser och tillägg.

- Sid. 9 efter rad. 22 tillägges *öræ* ok *örtoghæ*. U. v. 10,1 m. f. st.
,, 9 rad. 2 nedifr. står *ykja* läs *vikja*.
,, 11 ,, 12 tillägges V. I m. 11.
,, ,, 13 ,, V. II d. 30.
,, 20 ,, 29 läs Ö. b. 28,3.
,, 41 ,, 5 läs Ö. b. 28,3.
,, 48 ,, 25 bör föras till halfrimmen.
,, 58. Några här anförda rim kunna måhända gifva anledning att misstänka, att tonvikten i den genom brytning uppkomna ljudförbindelsen *ia* redan på den tid, då dessa rim bildades, varit öfverflyttad på *a*-ljudet. Ditåt pekar ett sådant rim som *mal* — *sial*, i fall det, såsom ej synes oantagligt, fungerat såsom *helrim*, och ännu afgjordare *balkær* — *hialp* i Vm. II kr. 26 samt *nat* ok *iamlangi*, *dahg* ok *iamlangi*, i hvilka senare dock möjligen den andra sammansättningsledens *a* kan hafva varit rimvokal.

Slutanmärkning. Då de anteckningar, hvarpå denna afhandling är grundad, icke från början voro älsedda för detta ändamål, och senare bemödanden att fylla befintliga luckor kanske icke allestädes kröntes med önskelig framgång, vågar jag icke för mina rimförteckningar och hänvisningar göra anspråk på den grad af *fullständighet*, som jag själf skulle ansett önskvärd, om än icke för mitt hufvudändamål oundgänglig. Jag hoppas emellertid, att ingenting af vikt undgått min uppmärksamhet.

I Upsala Universitets Årsskrift har utkommit:

- Edman, L.**, Zur Rection der Deutschen Präpositionen. 2: 75.
Geijer, P. A., Étude sur les Mémoires de Philippe de Commines. 1: 25.
Kempff, Hj., Kaniken Gamles Harmsól, Öfversättning och Förklaringar. 1 kr.
Klockhoff, Osc., Partalopa Saga, för första gången utgifven. 2 kr.
—, Studier öfver Jidreks Saga af Bern. 50 öre.
—, Studier öfver Eufemiavisorna. 1: 75.
Landtmanson, C. J. G., Undersökning öfver Språket i skriften: "Um Styrilsí Konunga ok Höfdinga". 2: 10.
Leffler, L. F., Några Ljudfysiologiska Undersökningar rörande Konsonantljuden. I. De Klusila Konsonantljuden. 1: 75.
—, Om V-Omljudet af *t*, *t* och *ei* i de Nordiska Språken. I. Om V-Omljudet af *t* framför Nasal. 2 kr.
—, Om 1607 års upplaga af Uplandslagen. 75 öre.
Lidforss, W. E., A Survey of the English Conjugation. 35 öre.
—, Beiträge zur Kenntniss von dem Gebrauch des Konjunktivus im Deutschen. 70 öre.
Linder, N., Om Allmogespråket i Södra Möre Härad af Kalmar Län. 3: 15.
Ling, A., Sur les Verbes Forts des Langues Romanes. } *Tills.*
—, Saggio su' Pronomi Personali della Lingua Italiana. } 1: 25.
Lundgren, M. F., Spår af Hednisk Tro och Kult i Fornsvenska Personnamn. 1: 50.
Noreen, Ad., Fryksdalsmålets Ljudlära. 1: 50.
—, Om Behandlingen af Lång Vokal i förbindelse med följande Lång Konsonant i de Östnordiska Språken. 50 öre.
Petersson, A. M., Sur les Phrases Conditionelles de la Langue Française. 45 öre.
Richert, M. B., Försök till Belysning af Mörkare och Oförstådda Ställen i den Poetiska Eddan. 1 kr.
Sidenbladh, K., Allmogespråket i Norra Ångermanland. 1: 35.
Säve, C., Om Språkskiljaktigheterna i Svenska och Isländska Fornskrifter. 25 öre.
Tamm, Fr., Om Fornnordiska Feminina, afleda på *ti* och på *iþa*. 1: 25.
—, Om Tyska Ändelser i Svenskan. 1 kr.
—, Svenska ord belysta genom slaviska och baltiska språken. 1 kr.
Uppström, W., Gotiska Bidrag, med särskild hänsyn till de Ambrosianska Urkunderna. 75 öre.

Pris 1 kr. 75 öre.

6003

7

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY
Los Angeles

This book is DUE on the last date stamped below.

Form L9-50m-11,'50 (2554)444

UNIVERSITY of CALIFORNIA

AT

LOS ANGELES
LIBRARY

Digitized by

GOOGLE

PD Lind -
5517 Om rim och
I640 verslemningar i
de svenska land-
skapslagarne.

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

A 001 357 459 5

PD
5517
I640

